

A MAGYAR BIRODALOM
ALAPTÖRVÉNYEI.

SYLLOGE
LEGVM HVNGARIAE
FVNDAMENTALIVM.

ADIECTO TEXTVI LATINO VERSIONE HVNGARICA,
VSVI IVRIS PVBLICI HVNG. STVDIOSORVM

EDIDIT

DR. FRANCISCVS TOLDY.

BVDAE.

TYPIS REG. VNIV. HVNGARICAE.

M. DCCC. LXI.

MPol

0

248

A

MAGYAR BIRODALOM

ALAPTÖRVÉNYEI.

AZ EREDETI DEÁK SZÖVEG MELLÉ VETETT MA-
GYAR FORDÍTÁSSAL, KÖZJOGTANI SEGÉDKÖNYVŰL

KIADTA

TOLDY FERENC.

BUDÁN.

A M. KIR. EGYETEM BETŰIVEL.

M. DCCC. LXI.

ELŐSZÓ.

Octóber huszadika, mely, tizenegy évi sanyar és nemzeti fájdalom után, a municipiu-mokkal nem csak a magyar közelet legbecsesb intézvényét, hogy ne mondjam alapzatát, adta vissza a magyarnak, hanem egyszersmind a romba döntött dicső alkotmány újra-felépítése eszközeit is a nemzet kezeibe tette le, a magyar közjog tanulmányozásának új lendületet kölcsönzött. Az ismét-magyar egyetemen megszólalt megint az oktató szó; az irodalom siet az anathémával sujtott tudományt önálló munkákban halottaiból felkölteni; s az időszaki sajtó, úgy mint a municipiumok, közgyűléseikben, főfő nyomatékú közjogi kérdések vitatásával foglalkodik, tiszta gyakorlati irányban ugyan, de hivatkozva mindig törvényeink

szenkönyveire, s közölök azokra, melyek országos alkotmányunk sarkalatait tartalmazzák; az úgynevezett alaptörvényekre; de maga a *kütfő*, t. i. azok szövege — ha egy nagy kiterjedésű, vegyes tartalmú, munkát veszünk ki, az „Egyetemes M. Encyclopaediát“ — sem a két haza Törvénytárai hatalmas köteteiből kiszedve s egy egészbe szerkesztve, sem a nemzet nyelvére fordítva, s így mindenki számára könnyen használhatóvá téve mind e percig nincsen¹⁾. Hasznos dolgot véltem tehát tenni, midőn azokat, valamennyi közjogtani munkáinkhoz segédül, és egyszersmind a kor, sőt a perc sürgető szüksége tekintetéből publicistáinknak kényelmes zsebkönyvül összeállítva nyújtom.

Codificálva, mint tudjuk, közjogunk nincsen. Az ezt illető végzemények, Törvénytárunkban, idő és tárgy szerint vannak elszórva. Mely törvényeinket kelljen közölök alaptörvényekül tekinteni, arra nézve sincsenek publicis-

¹⁾ Midőn e sorok nyomatnak, jó kezembe egy új, az alaptörvényekről értekező, munka, mely ezek nevezetesbjeit, csakugyan deák és magyar nyelven, adja.

táink teljes egyetértésben. Maga a törvényhozás név szerint csak az Aranybullát (kir. Hitlevél; még pedig I. Ferdinándtól V. Ferdinándig az I. Lajos kir. toldásai nélkül) s a II. Lipót 10. 12. és 19. törvénycikkeit említi fel (1827:3.). Kik az ‚alaptörvény‘ fogalmát bizonyos ünnepélyes formához kötik, nagyon tág határt szabnak neki, mert II. András kir. óta majd minden decretum bizonyos ünnepélyes formában adatott ki; kik viszont a tractátus formáját állítják fel kriteriumúl, kelletinél szűkebb körbe szorítják azt: mert úgy csak az Aranybulla, a bécsi és linci békekötések, s a koronázási hitlevelek bírnának alaptörvényi jellemmel, melyek pedig együtt véve sem méritik ki mind azon határozatokat, melyek a király és nemzet közti viszonyokat, az uralkodás, kormányzás és törvénykezés alapelveit tárgyalják; sőt a hitlevél maga, a koronaörzésen, a birodalom területi épsége s a nemzet eventuális királyválasztási szabadsága fenntartásán, s a koronázandó királyok eskükötelezettségén túl csak *általános megerősítését* foglalja magában a nemzet szabadságainak. A fogalom logikai érvénye szerint azon végzemények

volnának az alaptörvény neve alatt értendők, melyeken a birodalom alkotmánya főbleg nyugszik, vagy is melyek ennek elveit és sarkalatos határozmányait foglalják magokban. De ezek nálunk külön korbeli törvényekben vannak elhíntve, s majd mindig kevesbbé-elvi, sőt időhöz kötött s keltökkor is már mulékony hatású, részint pedig a kor változtával törvényesen megváltoztatott, sőt el is törlött, vagy magokban elavúlt, határozmányokkal vegyítvék. *Teljes* gyűjteménye tehát a magyar birodalom alaptörvényeinek, s *olyan*, mely *csak* a jelenleg is törvényesen fennálló törvényeket, törvényszakokat és pontokat foglalná magában, inkább egy töredékekből egybe szerkesztett közjogi mozaikképet tüntetne elé, semmint egy alaptörvénygyűjteményt, alkatrészei teljességében s eredeti hiteles formájában. Úgy hittem tehát, legcélszerűbb leszen mind a törvényhozás által alaptörvényekül diplomatische kinyilatkoztatott, mind a tartalom lényegessége és sarkalatosságánál fogva a tudomány által olyaknak tekintett végzeményeket állítani össze: nem annyira önálló munkául, mint inkább okmánytárul a

közjogi kézikönyveknek az alaptörvényeket tárgyaló fejezeteikhez.

Noha pedig közjogi munkáink egyedül a Magyar Korona öszves területének, vagyis a Magyar Királyi Birodalomnak a Királyhágón innen levő tartományai alaptörvényeit tárgyalják, s Erdélynek csak a Magyar Koronávali összeköttetéséről szólnak; úgy hittem, hogy kivált e percben, midőn az alkotmányozó magyar országgyűlés, az 1848-ki törvények alapján reménylhetőleg a Korona valamennyi részeit és tartományait, s így Erdélyt is, képviselve látandja kebelében, s eképválódi *magyar birodalmi gyűlés* leszen, nem lehet hogy Erdély közjogi, s különösen az erdélyi nagyfejedelem s Erdély népei közti alaptörvényi viszonyairól *közvetlen* tudomást ne kívánjon vehetni. Ehez képest mentek be gyűjteményembe a híres úgy nevezett Diploma Leopoldinum minus, melyben I. Lipót *mint magyar király* intézkedik; a Sanctio pragmaticát elfogadó erdélyi törvény, mely az ezen státus-irat által, nem szorosbbá de tartósbbá lett, personális úniót a fels. austriai ház örökös tartományaival, *véd és dac-szövetségnek* legsza-

batosban jellemzi *); a Ferenc király 179½-ki erdélyi 6. törvénycikkelye, melynek egész szövege mind Erdélynek Magyarországhoz tartozását, mind a *sanctio pragm.* által körülírt véd- és dac-szövetséget mindennél világosabban és határozottabban ismeri el **) stb. — Nem szükség indokolnom az egyéb tartományokat illető némely sarkalatos cikkelyek felvételét, mert ugyanazon okmány, mely a fels. uralkodó ház trónöröklését a nőnemre is kiterjeszti, s a magyar birodalomnak únióját az austriai tartományokkal „*contra Vim externam*“ kimondja (170. l.), ugyanaz ismeri el a törvényes nő vagy férfi trónörököst „*pro infallibili Rege Hungariae, Partiumque, Regnorum et Provinciarum eidem annexarum a eque indivisibiliter intelligendarum*“

*) . . . fore, ut Regna et Provinciae . . . *ad mutuam et reciprocam defensionem, maioremque, cum dignitate et inde secutuŕo terrore Hostium, securitatem, in omne aevum nexu indissolubili coalescere et cohaerere valeant.* L. a 192. l.

**) . . . *indivisibili ac inseparabili cum omnibus Regnis et Provinciis quoad simultaneam duntaxat Possessionem, et mutuam defensionem Unionem . . . permanente.* L. a 286. 288. ll.

(174. l.), vagyis az új divat szerinti „dreieiniges Königreich“ nak (ad normam: szent Háromság) *Magyarországtól elválaszthatatlanságát*. Felvették tehát a Horvátországnak kormányzásilag is Magyarországgal összeolvadását nyíltan törvénybe foglaló 1791. 58. 59. cikkek, melyek nem csak Horvátország beleegyezésével, hanem sürgetésére alkottattak, jól tudván e tartomány akkori rendei, hogy egyedül az anyaországgali legszorosb kapcsolatban találta és találhatja fel szabadsága, országos léte biztosítékát. Ezért vétetett fel a fiumei törvény; ezért *a Magyar Korona épségét veszélyeztető kiváltságokkal* koronként felruházott görög-nem-egyesültekről szóló 1791: 27. c., melynek az a, sokaktól észre nem vett, érdeme van, hogy csak oly privilegiumaikat ismeri el „*quae Fundamenti Regni Constitutioni non adversantur*, s így előre törvénytelennek bélyegez minden oly intézkedést, mely Regni Constitutioni adversatur.

Lehet hogy némely törvények felvétele észrevételekkel fog találkozni. Ilyen lehet az I. Sz. alatt közlött *Ős Szerződés*, mely csak

egy ősrégi író, Béla kir. Névtelen Jegyzője, munkájában maradt fenn; de mely ép' oly joggal mehetett be e gyűjteménybe, a milylyel a Corpus Jurisba I. Endre király edictuma, mely Bonfiniból vétetett *); vagy Kálmán törvénykönyve vagy törvénykönyvei, melyek, ez alakban legalább, Albricus magán szerkesztményei. Annyi bizonyos, hogy ez Ős Szerződés tartalma veres fonalként szövődik keresztül az öszves magyar alkotmányon: avagy *a magyar örökös*, kezdetben a törzsökfők, utóbb a helyökbe lépett főrendek által *korlátolt*, *monarchia elve*, s a *fejedelmi s nemzeti eskü* (hódolat) *fővonalait* nem találjuk-e fel benne? Amint hogy azt több közjogi író csakugyan alap-törvényeink élére állítja. Így vétetett fel a híres „*Partis I. Titulus IX.*”, amely nem decretum ugyan, deigen a Tripartitum egyik fejezete, mely úgy királyilag, mint a nemzet három százados elismerése által megerősített, Erdélyre nézve pedig nem csak fejedel-

*) Mosóczi által. Ee nem oly bizonyos, hogy Bonfini koholta, s hogy nem valami régi szöveget dolgozott be történeti könyveibe.

míleg, de a Lipót-féle Diploma által is (144. l.) formasierőleg törvényes erővel ruházott fel. II. Mátyás *országgyűlés-szervező* törvénye is (VI.) közöltetett, mert az oct. 20-kai diploma reá hivatkozván, újabb figyelem tárgyává lett. A *kormány nemzetiségét* illetők közül a fontosbak szinte felvételtek (VII. XV. a. b. XVIII. XXVI.); miután e tárgy, mely hazánk viszonyai közt a függetlenséggel oly szoros összeköttetésben áll, kétségkívül a sarkalatoság jellemével bír. Így a *területi épségre* vonatkozó törvények is (XI. XXIII. XXIV. XXXII. XXXIII. XXXVI.): melyek a kir. hitlevél (5. §. 212. l.) és eskü (220. l.) által is implicite az alaptörvények polcára emelvek. Szinte így a 1844. és 1848-kai törvénykönyvek némely cikkelyei is a valódi alaptörvények közé számítandók, részint az öszves nemzet életét átható, egyetemes és nagy alapelvek kimondásánál —, részint valóságos régi s elismert alaptörvények helyébe léptöknél fogva, vagy mert azokkal összefüggvén, a státuséletben fő fő helyet foglalnak; ilyek pedig az általános birtok- (XXVIII.) és hivatal-képességről (XXIX.), a ministeri kormányról

(XXX.), az országgyűlési szervezet vagyis népképviseletről (XXXI.), tehát a politikai jogok nem többé osztályokhoz kötöttségéről, a közös teherviselésről (XXXIV.), a jobbágyi tartozások eltörléséről (XXXV) stb szoló törvények, melyek a *privilegiális* alaptörvények, hogy ne mondjam a Bulla, helyébe léptek.

A magyarországi és erdélyi választótörvények kifejezetten ideiglenesek levén, s végleges és teljes megállapításuk több más törvény sorsától függvén, a Függelékbe vetettem, de adtam még is, hogy publicistáink a legszükségesebket együtt bírják; az 1804-ki sarkalatos kir. leiratot pedig — mint amely diplomatische bizonyítja hogy a magyar birodalom viszonya az örökös tartományokhoz, mely a két trónöröklési törvény által teljesen érintetlen maradt, az örökös austriai császárság kijelentése által sem szenvedett legkisebb változást — mellőzhetetlennek tartottam, de mint *leirat* csak is a Függelékbe mehetett.

Az eredeti szövegek adásában főleg a magyarországi és erdélyi Törvénytárakra voltam szorúlva, úgy még is, hogy amannak világos hibái és eltérései körül Kovachich Jó-

zsef Miklós „Variantes Lectiones“-ei igazításait fogadnám el, miután ezek az eredetieken alapszanak. Az I. és II. szám Endlicher Monumentáiból adatott. A Függelékben álló XXXVIII. sz. Podhradczky után (Hungarorum de Augusta Domo Austriaca Benemerita. Buda 1859).

A fordításban lehető hűségre törekedtem úgy, hogy ne csak az értelmet, de a különböző idők törvényirályának sajátosságait, annak áradozását, synonymonait, a mondat-alkotást és kötést is kövessem. Két helyt (137. 183. 1.) elhagyott képességem; vagy hibásak a használt szövegek *). A magyarul már meglevőket nem találtam szükségesnek újra fordítani: így az Ős Szerződés *Szabó Károly* Anonymusából, az Aranybulla *Szalay László* magyar történelmi munkájából, a Tripartitum fejezete az *Akademia* fordításából, a II. Lipót függetlenégi törvénye *Récsi Emil* Közjogából, végre a II. Lipót Vallástörvénye *Irínyi József* munkájából (Az 1790-1. 26. Vallástörvény kelet-

*) Az utóbbi ugyan a magyar Corp. Jurisból, amaz Szász Károly ismeretes „Sylloge Tractatum“ ából vétetett.

kezésének Történelme) vétettek, csak néhány szóban engedvén magamnak eltérést, melyek azért *dőlt* betűkkel szedvék.; az utóbbit pedig az Irinyinél hiányzó bevezetéssel kiegészítvén.

Óhajtom, hogy e kis közjogi törvénytár mind a napi érdekűvé vált országos kérdések vitatása által érdekletteknek kényelmes segédkönyvül szolgáljon; mind pedig a magyar közjog tanulmányozóit felhívja magokhoz a kútfőkhöz folyamodni, s azokból úgy bővebb okulást, mint a közvetlenség azon saját-szerű élvezetét meríteni, melyet semminemű rendszeres munka nem pótolhat.

Írtam Pesten, aprílis 1. 1861.

TOLDY FERENC.

A MAGYAR BIRODALOM

ALAPTÖRVÉNYEI.

I.

AZ ŐS SZERZŐDÉS.

Anonym. Cap. VI.

Primus status iuramenti sic fuit: ut quamdiu vita duraret, tam ipsis, quam etiam posteris suis, semper ducem haberent de progenie Almi ducis.

Secundus status iuramenti sic fuit: quidquid boni per labores eorum acquirere possent, nemo eorum expers fieret.

Tertius status iuramenti sic fuit: ut isti principales personae, qui sua libera voluntate Almun sibi dominum elegerant, quod ipsi et filii eorum nunquam a consilio ducis et honore regni omnino privarentur.

Quartus status iuramenti sic fuit: ut si quis de posteris eorum infidelis fieret contra per-

I.

AZ ŐS SZERZŐDÉS.

Anon. szerint.

Az eskü első állapotja így vala: hogy míg éltek tart, mind magoknak, mind maradákaiknak is, *fejedelmök* mindig Álmos nemzetiségéből legyen.

Az eskü másod állapotja így vala: valami jót munkájokkal szerezhetnek, senki közlök ki ne legyen zárva belőle.

Az eskü harmad állapotja így vala: hogy azon fejedelmi személyek, kik Álmost szabad akaratjokból választották urokká, se magok se fiaik soha a *fejedelem* tanácsából és az ország tisztjéből egyáltalában ki ne rekesztesenek.

Az eskü negyed állapotja így vala: hogy ha valaki utódaik közől hűtlenné lenne a *feje-*

sonam ducalem, et discordiam faceret inter duces et cognatos suos, sanguis nocentis funderetur, sicut sanguis eorum fuit fusus in iuramento, quod fecerunt Almo duci.

Quintus status iuramenti sic fuit: ut si quis de posteris ducis Almi et aliarum personarum principalium iuramenti statuta ipsorum infringere voluerit, anathemati subiaceat in perpetuum.

delem személye ellen, és meghasonlást mívelne a *fejedelem* és rokonai közt, a vétkesnek vére ontassék, mikép az ő vérök omlott az esküben, melyet Álmos *fejedelemnek* tettek.

Az eskü ötöd állapotja így vala: hogy ha valaki Álmos *fejedelem* és a többi fejedelmi személyek utódaiból esküjök állapotjait meg akarná szegni, átok alá legyen vetve mindörökké.

II.

BULLA AVREA ANDREAE II. R.

In nomine S. Trinitatis et individuae unitatis. Andreas, dei gratia Ungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Galliciae Lodomeriaeque rex in perpetuum. Quoniam libertas tam nobilium regni nostri, quam etiam aliorum instituta a sancto Stephano rege, per aliquorum regum potentiam, ulcipientium aliquando iram propriam, aliquando etiam attendentium consilia falsa hominum iniquorum vel sectantium propria lucra, fuerunt in quam plurimis partibus diminuta: multoties ipsi nobiles nostri serenitatem nostram et praedecessorum nostrorum regum suorum aures precibus et instantiis multis pulsaverunt super reformatione regni nostri. Nos igitur eorum petitioni satisfacere cupientes in omnibus, uti tenemur, prae-

II.

II. ANDRÁS KIR. ARANYBULLÁJA.

A szent háromság és oszlohatatlan egység nevében. Endre, Isten kegyelméből Magyar, Dalmát, Horvátország, Ráma, Szerbia, Galicia és Lodoméria örökös királya. Mivel mind országunk nemeseinek, mind másoknak is szent István királytól alapított szabadsága, némely királyok hatalma által, kik néha haragukban bosszút állottak, néha gonosz emberek hamis tanácsira is hallgattak, vagy saját hasznokat keresték, igen sok részben rövidséget szenvedt: nemeseink fennségünk, és eldődeink, az ő királyaik, füleit gyakor ízben verdesték kérelmeikkel és folyamodásaikkal országunk javítása iránt. Mi tehát, tartozásunkhoz képest, az ő kérelmeknek mindenben eleget tenni akarván, kivált mivel közöttünk és közöt-

sertim quia inter nos et vos, occasione hac iam saepius ad amaritudines non modicas est processum: quod ut regia honorificentia plenius conservetur, convenit evitare: (hoc enim per nullos alios melius fit, quam per eos) concedimus tam eis, quam aliis hominibus regni nostri libertatem a sancto rege concessam, ac alia ad statum regni nostri reformandum pertinentia salubriter ordinamus in hunc modum:

1. Statuimus, ut annuatim in festo sancti regis, nisi arduo negotio ingruente vel infirmitate fuerimus prohibiti, Albae teneamur solennisare; et si nos interesse non poterimus, palatinus procul dubio ibi erit pro nobis et vice nostra causas audiet, et omnes servientes qui voluerint libere illic conveniant.

2. Volumus etiam, quod nec nos nec posterum nostri aliquo tempore servientes capiant, vel destruant favore alicuius potentis, nisi primo citati fuerint et ordine iudiciario convicti.

3. Item nullam collectam, nec libras denariorum colligi faciemus supra praedia servientium: nec in domus nec villas descendemus,

tök e miatt már többször nem csekély keserűségek támadtak, mit, hogy a királyi méltóság teljesebben megőriztessék, illik kikerülni (mert ez jobban senki által sem eshetik meg, mint ő-általok) megadjuk mind nekik, mind országunk egyéb embereinek a szent királytól megadott szabadságot; és országunk állapotának javítására tartozó egyéb dolgokat is üdvösen rendelünk ekképen:

1. Rendeljük, hogy évenként a szent király ünnepét, hacsak némi súlyos foglalkodás vagy betegség által nem akadályoztatunk, Székesfejérváratt tartozunk ülleni: és ha mi jelen nem lehetünk, a nádor kétségkívül ott leszen helyettünk, s képünkben meg fogja hallgatni az ügyeket; és minden nemesek, tetszésök szerint, szabadon oda gyülekezzenek.

2. Akarjuk azt is, hogy sem mi, sem utódaink, bármi időben le ne tartóztassák, s el ne nyomják a nemeseket valamely hatalmasnak kedvéért, hanemha előbb megidéztettek és törvény rende szerint elmarasztaltattak.

3. Továbbá, semmi adót, semmi szabad dénárokat nem szedetünk a nemesek örökségein, sem házaikban sem falvaikban meg nem

nisi vocati. Super populos etiam ecclesiarum ipsarum nullam penitus collectam faciemus.

4. Si quis serviens sine filio decesserit, quartam partem possessionis filia obtineat: de residuo, sicut ipse voluerit, disponat, et si morte praeventus disponere non poterit, propinqui sui, qui eum magis contingunt, obtineant. Et si nullam penitus generationem habuerit, rex obtinebit.

5. Comites parochiani praedia servientium non discutiant, nisi causas monetarum et decimarum. Comites curiae parochiani nullum penitus discutiant, nisi populos sui castri. Fures et latrones bilochi regales discutiant, ad pedes tamen ipsius comitis.

6. Item populi coniurati in unum fures nominare non possint, sicut consveverant.

7. Si autem rex extra regnum exercitum ducere voluerit, servientes cum ipso ire non teneantur, nisi pro pecunia ipsius. Et post reversionem iudicium exercitus super eos non recipiat. Si vero ex adversa parte exercitus ve-

szállunk, hanemha meghívatunk. Az egyházak népeitől is teljességgel semmi adót sem szedetünk be.

4. Ha valamely nemes meghalálozik fi nélkül, leányát illesse birtokának negyedrésze; a többiről tetszése szerint rendelkezék, és ha a közbenjött halál miatt nem rendelkezhetik, a hozzá közelebb álló rokonokra szálljoh; és ha teljességgel semmi nemzetsége sincsen, szálljon a királyra.

5. A megyei főispánok a nemesek örökségei körül ne hozzanak ítéletet, hanem csak pénz- és tizedügyeikben; az alispánok a nemesek felett egyáltalában ne bíraskodjanak, hanem csak illető várnépök felett; az orvokat és tolvajokat itélik a királyi bilochusok, de a főispán elnöklete alatt.

6. Továbbá, a népségek közvádja, eltérőleg az eddigi szokástól, orvnak senkit se bizonyíthasson.

7. Ha a király sereget akar vinni az országon kívül, a nemesek ne tartozzanak vele menni, hanemha az ő pénzeért; és a díj nélkül vele menni vonakodók hadbirságra ne ítéltesenek. Ellenben pedig, ha sereg jőne az or-

niret super regnum, omnes universaliter ire teneantur. Item si extra regnum exercitum ducere voluerimus, et cum exercitu ipse iuerimus, omnes, qui comitatus habent, pro pecunia nostra nobiscum ire teneantur.

8. Palatinus omnes homines regni nostri indifferenter discutiat: sed causam nobilium, quae ad perditionem capitis, vel ad destructionem possessionum pertinet, sine conscientia regis terminare non possit. Iudices vero vicarios non habeant, nisi unum in curia sua.

9. Curialis comes noster, donec in curia manserit, omnes possit iudicare, et causam in curia inchoatam ubique terminare. Sed manens in praedio suo, prestaldum dare non possit, nec partes facere citari.

10. Si quis iobbagio habens honorem, in exercitu fuerit mortuus, eius filius vel frater congruo honore sit donandus. Et si serviens eodem modo fuerit mortuus, eius filius sicut regi videbitur donetur.

11. Si hospites, videlicet boni homines, ad regnum venerint, sine consilio regni ad dignitates non promoveantur.

szágra, mindnyájan tartozzanak menni. Továbbá, ha az országon kívül akarunk sereget vinni, és magunk megyünk a sereggel, valamenyi várispánok pénzünkért tartozzanak velünk menni.

8. A nádor, országunk minden emberei felett, különbség nélkül bíraskodjék; de a nemesek főben és birtokban járó ügyeit, a királynak tudomása nélkül, el ne végezhesse. Helyetese pedig csak egy legyen, s az is cúriájában.

9. Udvarbíránk, míg udvarunkban legyen, mindenki felett bíraskodhassék, s az udvarunkban elkezdett pert mindenütt befejezhesse; de mikor jószágán múlatozik, pristaldust ne adhasson (a végrehajtást el ne rendelhesse) s a feleket ne idéztethesse.

10. Ha valamely úrnak a hadban történi halála, fia vagy testvére hasonló tisztséggel ajándékoztassék meg, és ha valamely nemes azonképen hal el, annak fia a király tetszése szerint jutalmaztassék.

11. Ha külföldiek, tudnillik tisztességes emberek, jőnek az országba, az ország tanácsa nélkül méltóságokra ne emeltessenek.

12. Uxores decendentium vel damnatorum ad mortem per sententiam vel in duello succumbentium, vel ex quacunque alia causa, non fraudentur dote sua.

13. Iobagiones ita sequantur curiam vel quocunque proficiscuntur, ut pauperes per eos non opprimantur nec spolientur.

14. Item si quis comes honorifice se iuxta comitatus sui qualitatem non habuerit, vel destruxerit populos castri sui, convictus super hoc coram omni regno dignitate sua turpiter spoliatur, cum restitutione ablatorum.

15. Agazones, caniferi et falconarii non praesumant descendere in villis servientium.

16. Integros comitatus vel dignitates quascunque in praedia seu possessiones, non conferemus perpetuo.

17. Possessionibus etiam quas quis iusto servitio obtinuerit, aliquo tempore non privetur.

18. Item servientes accepta licentia a nobis, possint libere ire ad filium nostrum, ut a maiore ad minorem, nec ideo possessiones eo-

12. A halállal kimúlók, vagy ítélet erejénél fogva halálra ítélték, vagy párbajban, vagy más okból elhalók hitvesei ne fosztassanak meg hitbéröktől.

13. Az urak úgy kövessék a király udvarát, hogy a szegények el ne nyomassanak általok s ki ne fosztassanak.

14. Továbbá, ha valamely főispán nem oly tisztességesen viseli magát, mint helyzete kívánja, vagy várnépeit nyomorgatja, fosztassék meg, ha ez bebizonyúl ellene, az ország színe előtt csúfságosan méltóságától, és amit elvett tőlök, adja vissza.

15. Lovászaink, pecéreink, *solymáraink* ne merjenek a nemesek falvaira szállani.

16. *Várgrófsággal vagy más főhivatallal járó egész megyéket magánbirtok gyanánt örökül nem adunk.*

17. Azon birtokaitól, melyeket valaki jogos szolgálata által nyer, soha meg ne fosztassék.

18. Továbbá, a nemesek, engedelmet nyervén tőlünk, szabadon mehessenek fiúnkhoz, mint a nagyobbtól a kisebbhez, és e miatt

rum destruantur. Aliquem iusto iudicio filii nostri condemnatum vel causam inchoatam coram ipso, priusquam terminetur coram eodem, non recipiemus nec e converso filius noster.

19. Iobagiones castrorum teneantur secundum libertatem a sancto rege Stephano institutam: similiter et hospites, cuiuscunque nationis, secundum libertatem ab initio eis concessam teneantur.

20. Decimae argento non redimantur, sed sicut terra protulerit, vinum vel segetes persolvantur: et si episcopi contradixerint, non iuvabimus ipsos.

21. Episcopi super praedia servientium equis nostris decimas non dent, nec ad praedia regalia populi eorundem decimas suas apportare teneantur.

22. Item porci nostri in silvis vel pratis servientium non pascantur contra voluntatem eorum.

23. Item nova nostra moneta per annum observetur a pascha usque ad pascha, et denarii tales sint, quales fuerant tempore regis Belae.

ne szenvedjenek kárt birtokaikban. Akit fiúnk jogszerűleg elmarasztalt, azt nem fogadjuk be, valamint az előtte indított pert sem, míg szintén előtte be nem rekesztetett; másrésről fiúnk sem teendi ezt.

19. A várjobbágyok tartassanak a szent István király által szerzett szabadság szerint; hasonlóképen a külföldiek is, bármi nemzetbeliek legyenek, a kezdettől fogva nekik engedményezett szabadság szerint tartassanak.

20. A tizedek ne váltassanak meg pénzen, hanem mit mikép terem a föld, bort vagy gabnát, azzal történjék a fizetés: és ha a püspökök ellenmondanak, nem segítjük őket.

21. A püspökök a nemesek örökbirtokairól ne adjanak tizedet lovaink számára, sem a királyi birtokokba azok emberei ne tartozzanak tizedeiket behordani.

22. Továbbá, sertéseink a nemesek erdeiben, vagy rétein, ezek akarátának ellenére ne legelhessenek.

23. Továbbá, a mi új pénzünk esztendeig legyen érvényes, húsvétól húsvéig; és a dénárok olyanok legyenek, minők voltak Béla király idejében.

24. Comites camerarii monetarum, salinarii et tributarii, nobiles regni nostri sint: ismaelitae et iudaei fieri non possint.

25. Item sales in medio regni non teneantur, nisi tantum in Zabolch et Regecz, et confiniis.

26. Item possessiones extra regnum non conferantur: si sunt aliquae collatae vel venditae, populo regni ad redimendum reddantur.

27. Mardurinae iuxta consuetudinem a Colomano rege constitutam solvantur.

28. Si quis ordine iudiciario fuerit condemnatus, nullus potentum possit eum defendere.

29. Comites iure comitatus sui tantum fruantur, cetera ad regem pertinentia, scilicet cibriones, tributa, boves et duas partes castrorum rex obtineat.

30. Item praeter hos quatuor iobagiones, scilicet palatinum, banum, comites curiales regis et reginae, duas dignitates nullus teneat.

31. Et ut haec nostra tam concessio quam ordinatio sit nostris nostrorumque successorum

24. A pénzek kamaragrófjai, a só- és vámtisztek, országunk nemesei legyenek: izmaeliták és zsidók ne válhassanak azokká.

25. Továbbá, só az ország közepén ne tartassék, hanem csak Szabolcson, és *Regécen*, és a végekben.

26. Továbbá, fekvő birtok az országon kívülieknek ne adományoztassék. Ha némik adományoztattak vagy eladattak, az ország népének adassanak vissza megváltás végett.

27. A nyestbőrök a Kálmán királytól szabott adó szerint fizetessenek.

28. Azt, ki törvény rende szerint marasztaltatott el, semmiféle hatalmas ember se oltalmazhassa.

29. A főispánok érjék be tisztök illetőségeivel; egyebek, mint a királyé, tudnillik csöbrök, adók, ökrök, és a várak két harmada, járjanak ki a királynak.

30. Továbbá, ezen négy főúron kívül, tudnillik: a nádor, a bán, a király s a királyné udvarbírái, két méltóságot senki se viseljen.

31. És hogy ezen engedményünk és rendelésünk mind magunk mind utódaink ide-

temporibus in perpetuum valitura, eam conscribi fecimus in septem paria literarum, et aureo sigillo nostro roborari: ita, quod unum par mittatur Domino papae et ipse in regesto suo scribi faciat: secundum penes hospitale: tertium penes templum: quartum apud regem: quintum in capitulo Strigoniensi: sextum in Colocensi: septimum apud palatinum, qui pro tempore fuerit, reservetur. Ita, quod ipsam scripturam prae oculis semper habens, nec ipse deviet in aliquo praedictorum, nec regem, vel nobiles, seu alios consentiat deviare, ut et ipsi gaudeant sua libertate ac propter hoc nobis et successoribus semper existant fideles et coronae regiae obsequia debita non negentur. Quod si vero nos, vel aliquis successorum nostrorum, aliquo unquam tempore huic dispositioni nostrae contraire voluerit, liberam habeant harum auctoritate, sine nota alicuius infidelitatis, tam episcopi, quam alii iobagiones ac nobiles regni universi et singuli, praesentes et futuri, posterique resistendi et contradicendi nobis et nostris successoribus in perpetuum facultatem.

jében örökké érvényes legyen, hét oklevél-párba irattuk, és aranypecsétünkkel megerősítettük, úgy hogy egyik pár küldessék pápa úrnak, és ő irassa át lajstromába; második a hospitáléban (a János vitézeknél), harmadik a templom mellett (a templomosoknál), negyedik a királynál, ötödik az esztergomi káptalanban, hatodik a kalocsaiban, hetedik a nádornál, ki idő szerint leend, őriztessék, úgy, hogy az írást mindenkor szemei előtt tartván, sem ő ne tévedjen le a felebb mondottak valamelyik pontjáról, sem a királyt, vagy a nemeseket, vagy másokat ne engedjen letévedni, hogy mind ők örüljenek szabadságuknak, és azért hozzánk és utódaink iránt mindig hívek maradjanak, mind a királyi koronától a tartozó engedelmesség meg ne tagadtassék. Hogyha pedig mi, vagy utódaink valamelyike, bármikor ezen rendelkezésünk ellen véteni akarnánk, álljon szabadságukban ezen levél erejénél fogva, minden hűtelenségi véték nélkül, mind a püspököknek, mind más uraknak s az ország nemeseinek, öszvesen és egyenként, jelenleg s jövőben és jövendőben, nekünk és utódainknak ellenállani és ellenmondani örökre.

Datum per manus Cleti, aulae nostrae cancellarii, Agriensis ecclesiae praepositi, anno verbi incarnati millesimo ducentesimo vigesimo secundo, venerabili Ioane Strigoniense, reverendo Úgrino Colocense archiepiscopis existentibus. Desiderio Chanadiense, Ruberto Vespriensiense, Thoma Agriense, Stephano Zagrabiense, Alexandro Variadiense, Bartholomeo Quinqueecclesiense, Cosma Jauriense, Briccio Vaciense, Vincentio Nittriense episcopis existentibus. Regni nostri anno decimo septimo.

Kelt *Kilitnek*, udvarunk cancellárjának, az egri egyház prépostjának keze által, a megtestesült ígének ezer kétszáz huszonkettedik évében, midőn főtisztelendő János esztergomi, tisztelendő Ugrin kalocsai érsekek —, Dezső csanádi, Rupert veszprémi, Tamás egri, István zágrábi, Sándor váradi, Bertalan pécsi, Kozma győri, *Bereck* váci, Vince nyitrai püspökök voltak; országlásunk tizenhetedik évében.

III.

PARTIS I. TITVLVS IX.

Quamvis autem horum nobilium multae sint libertates, per privilegia et constitutiones principum explicatae; quatuor tamen censentur esse praecipuae, quas hic inserendas curavi.

1. *Prima* igitur est: quod ipsi, nisi primum citati vel vocati, ordineque iudiciario condemnati fuerint, in eorum personis, ad quorumvis instantiam, vel clamores, aut preces, nusquam, et per neminem detineri possint.

2. Violatur tamen haec libertas in factis, causisque criminalibus, puta homicidio deliberato, villarum combustione, furtoque, et rapina, seu latrocinio, atque etiam violenti adulterio, in quibus honorem, titulumque, et libertatem nobilitatis, quilibet amittit. Et sic

III.

AZ ELSŐ RÉSZ IX. CÍME.

Ámbár pedig a nemeseknek a fejedelmek kiváltságlevellei s rendeletei által kifejtett sok szabadságaik vannak, mindazáltal négy tartatik főnek, melyeket ide igttattam.

1. Első tehát az, hogy azok, ha csak előbb idézve, vagy perbe híva s törvénykezési rend útján elmarasztalva nincsenek, személyökben bárkinek folyamodására, vagy vádjaira, vagy kérelmére, sehol és senki által, le nem tartóztathatnak.

2. Megtöretik mindazáltal e szabadság a bűnvádi ügyekben és tettekben, úgymint: szátszándékos gyilkosságban, faluk felgyújtásában, tolvajlásban és rablásban vagy haramaságban, és erőszakos paráznaságban is; melyekben a nemesség diszét, címét és szabad-

poterit, etiam per rusticam manum in loco delicti et criminis commissi, libere semper talis detineri, et iuxta suos excessus condemnari, puniriq̄ merito valebit.

3. Verumtamen si de loco delicti aufugerit, et manus adversantium evaserit; postea non aliter, nisi citatione, vel evocatione mediante, processuque iuridico, damnari et aggravari debet.

4. *Secunda* libertas, quod nobiles totius regni, nullius praeterquam principis legitime (ut praetactum est) coronati, subsint potestati, et ipse quoque princeps noster, ad simplicem querelam, et sinistram suggestionem alicuius, neminem eorum praeter viam iuris, et altera parte non audita, in persona, vel rebus suis, ordinaria auctoritate impedire potest.

5. *Tertia* est: quod iustis eorum iuribus, et omnibus proventibus intra terminos territoriorum suorum adiacentibus, liberam semper prout volunt, fruendi habent potestatem: ab omnique conditionaria servitute, ac datiarum, et collectarum, tributorum, vectigalium, tri-

ságát elveszti mindenki. És így az ilyen az elkövetett vétek s büntett helyén, parasztkéz által is szabadon letartóztattathatik mindenkor, és kihágásaihoz képest elítéltethetik, s méltán megbüntethetik.

3. Azonban, ha a vétek helyéről elfut, s az ellenfelek kezeiből megmenekszik, azután nem máskép, csak idézés vagy perbe hívás által s törvénykezési eljárással kell őt elítélni és marasztalni.

4. Második szabadság, hogy az egész ország nemesei, senki más hatalma alatt nincsenek, mint (a fönnebbiek szerint) a törvényesen megkoronázott fejedelemé alatt, s maga fejdelmünk is valakinek pusztá panaszára és suttogására, senkit közölök, törvény útján kívül, s a másik felet meg nem hallgatva, személyében vagy vagyonában, rendes hatalmánál fogva meg nem háboríthat.

5. Harmadik az, hogy törvényes jogaikkal, s földbirtokaik határin belől fekvő minden jövedelmeikkel, tetszésök szerint mindenkor szabadon élhetnek, és minden föltételes szolgálattól, és adalékok s gyűjtelmek, adó, vám, és harmincad fizetésétől egészen mente-

cesimarumque solutione, per omnia immunes, et exempti habentur: militare duntaxat pro regni defensione tenentur.

6. *Quarta* (ut reliquas praeteream) et ultima est; quod, si quispiam regum et principum nostrorum, libertatibus nobilium, in generali decreto excellentissimi principis quondam Domini secundi Andreae regis, cognomento Hierosolymitani (ad quod observandum, quilibet regum Hungariae, priusquam suum caput sacro diademate coronaretur, sacramentum praestare solet) declaratis, et expressis, contravenire attentaret; tunc sine nota alicuius infidelitatis, liberam illi resistendi, et contradicendi habent in perpetuum facultatem.

7. Per nobiles autem hoc in loco, generaliter universos Dominos Praelatos, Barones, caeterosque Magnates, et alios regni huius Proceres, intellige, qui (sicut praenarratum est) una, eiusdemque libertatis praerogativa semper muniuntur.

sek s kivétetvék , csupán az ország védelmére katonáskodni tartoznak.

6. Negyedik (hogy a többit ne említsem) és utolsó az , hogy ha királyaink s fejedelmink valamelyike , néhai Második , melléknévvel Jeruzsálemi , András király úr, fenséges fejedelem, közönséges végzeményében (melynek megtartására minden magyar király , mielőtt a szent koronával feje megkoronáztatik , hitet szokott letenni) nyilvánított s kifejezett nemesi szabadságuk ellen valamit tenni merénylene, akkor minden hűtlenség vétke nélkül szabadságuk van annak ellenszegülni s ellenmondani mindenha.

7. A nemesek alatt pedig e helyen általában minden főpap és zászlós urakat s a többi országnagyokat és az országnak más főrendeit értsed, kik (amint előbb mondatott) mindenkor egy s ugyanazon szabadság kiváltságával ékesítvék.

IV.

PACIFICATIO VIENNENSIS

ANNI 1606.

NOS MATHIAS, Dei Gratia Archi Dux Austriae, Dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae et Wirtembergae, Comes Habsburgi et Tyrolis, etc. Memoriae commendamus tenore præsentium significantes, quibus expedit universis:

§. 1. Quod cum Sacra Caesarea, Regiaque Maiestas, Dominus et Frater noster observandissimus, ad singularem nostram intercessionem benigne condescendens, et ad sopiendos in Inclyto Regno Hungariae exortos motus et tumultus Nobis totalem superinde Plenipotentiam concesserit, prout etiam mediantibus tunc temporis Sacrae Caesareae, Regiaeque Maiestatis, Intimis, ac aliis Consiliariis, et Com-

IV.

A BÉCSI BÉKEKÖTÉS.

1606.

MÍ MÁTYÁS, Isten kegyelméből Austria Főhercege, Burgundia, Stájer, Karantán, Krajna és Würtemberg Hercege, Habsburg és Tirol Grófja stb.

Emlékezetül adjuk ezennel jelentvén mindeneknek, kiket illet:

1. §. Hogy miután Ő Császári Királyi Felseége, legtiszteltebb Urunk és Testvérünk, különös közbenjárásunknak kegyelmesen engedett, s a Nemes Magyarországon támadt mozgalmak és háborgások leszállítására Nekünk tökéletes teljhatalmat adott; s továbbá Ő Cs. és Kir. Felseége belső titkos és más Tanácsosai és Biztosai hozzájárultával békealku tartatott és végre meg is kötött, s mindkét rész Biztosai

missariis, Tractatus habitus; et denique etiam conclusus, ab utriusque partis Commissariis eorum subscriptione, et sigilli impressione confirmatus fuerit:

§. 2. Quia tamen ex parte Spectabilis, et Magnifici Domini *Stephani Bochkay de Kismária*, et sibi adhaerentium Hungarorum, superinde nonnullae adhuc difficultates remansisse videbantur: Ob quas revidendas denuo Magnus Dominus *Stephanus Illyésházy, de Illyésháza*, Comes Comitatum Liptoviensis, et Trenchiniensis, cum aliis sibi adiunctis Nobilibus, *Thoma* videlicet *Vizkelethy, de eadem Vizkelet*, *Andrea Oztrossit, de Giletincz*, et *Paulo Apponi, de Nagy-Appon*, huc ad Nos, cum sufficientibus plenipotentibus instructus, Viennam venerit:

§. 3. Ideo Nos, ex praedicta plenipotencia Nobis concessa, in bonum Reipublicae Christianae, et pacis, publicum; ac Regni huius conservationem (*ne propriis, et intestinis dissidiis conflagraret; atque ut tantae Christiani sanguinis effusioni parceretur: Vicina etiam Regna, et Provinciae a continuis incursionibus tandem liberari, et una cum Regno Hungariae*

által aláírásaikkal és pecseteik reányomásával megtökéltetett :

2. §. Minthogy azonban Tekintetes, és Nagyságos Kis-Máriai Bochkay István Úr s a vele tartó Magyarok részéről e felett még némely nehézségek fenmaradni látszattak: Melyek megvizsgálára újra Nagyságos Illyésházi Illyésházy István Úr, Liptó és Trencsén vármegyék Főispánja, más mellé adott Nemesekkel, úgymint Vízkeleti Vízkelethy Tamás, Giletinci Oztrossit András, és Nagy-Apponyi Apponyi Pállal, elégséges teljhatalommal ellátva, Hozzánk Bécsbe érkezett :

3. §. Annakokáért mí, a felebb mondott s Nekünk megadott teljhatalomnál fogva, a keresztyén köztársaság s a béke köz javára; meg ez ország megtartására (nehogy az saját és belső meghasonlásokban elpusztúlna, s hogy a keresztyén vér illetén ontása megelőztessék: a szomszéd országok és tartományok is a folytonos betörésektől végre megszabadíttassanak és

respirare possint) benigne assensimus, et annuimus; ut difficultates illae, quae ex priori Tractatu remansisse videbantur, denuo reassumerentur, tractarentur, et finaliter superinde concluderetur:

§. 4. Prout etiam per Illustres, Spectabiles et Magnificos *Paulum Sixtum Trautsonium*, Comitem in Falckenstein, Liberum Baronem in Sprechen, et Schrófenstein, Dominum in Kaya, et Laa, Haereditarium Marschalcum Comitatus Tyrolensis: *Carolum a Lichtenstein*, de Niclasburg, Chernabor, et Biskupitz, Marchionatus Moraviae Generalem Capitaneum: *Ernestum a Molard*, Liberum Baronem in Reineck, et Drossendorff, Archiducatus Austriae Inferioris Regiminis Locumtenentem: *Sigefridum Christophorum Preiner*, Liberum Baronem in Stübing, Fladnicz, et Rabenstein, Inferioris Austriae Camerae Praesidentem.

§. 5. *Thomam Erdödi de Monyorókerék*, Comitem Perpetuum montis Claudii, et Comitatus Varadiensis Comitem, Tavernicorum: *Georgium Thurzó de Bethlem-Falva*, Comitem Liberum, et perpetuum de *Árva*, atque eiusdem

Magyarországgal együtt megnyugodhassanak) kegyelmesen bele egyeztünk es jóvá hagytuk, miszerint azon nehézségek, melyek az elébbi békealkuból fenmaradni látszottak, újra felvé- tessenek, tárgyaltassanak, és felettök végleges határozatok keljenek:

4. §. Valaminthogy Méltóságos, Tekin- tetes és Nagyságos *Trautson Pál Sixtus*, Fal- kensteini Gróf, Sprecheni és Schrofensteini Sza- bad-Báró, Kayai és Laai Úr s a Tiroli Grófság örökös Fő-Lovász Mestere; Niclasburgi, Cher- nahori és Biskupici *Lichtenstein Károly*, a Morva Örgrófság Fő-Generálja; *Molard Ernő*, Reinecki és Drossendorffi Szabad-Báró, az Al- só-Ausztriai Főhercegség Kormánybeli Hely- tartója; *Preiner Szigfríd Kristóf*, Stübingi, Fladnici és Rabensteini Szabad-Báró, az Al- só-Ausztriai Kamara Elnöke.

5. §. *Monyorókeréki Erdődi Tamás*, Ko- loshegyének Örökös Grófja, Varasd Várme- gye Örökös Főispánja, Főtárnok Mester; *Beth- lenfalvi Thurzó György*, Árva Szabad és Örö- kös Grófja s azon Árva vármegye Főispánja,

Comitatus Arvensis Supremum Comitem, Dapiferorum: *Sigismundum Forgách* de Ghimes, Comitem Comitatus Neogradiensis, Pincernarum Regalium in Hungaria Magistros: Et *Udalricum a Krembergh*, in *Neyvolak*, Sacrae Caesareae Maiestatis Intimos, et alios Consiliarios, ad hunc Tractatum adhibitos, in hunc, qui sequitur, modum, utrinque concordatum fuit.

Ad primum Articulum.

Quantum itaque ad *Religionis negotium* attinet; non *obstantibus pro tempore* Constitutionibus publicis, sed neque Articulo postremo Anni 1604. (*cum is extra Diaetam, et sine Regnicolarum assensu adiectus fuerit; et propterea etiam tollitur*) deliberatum est:

§. 1. Ut iuxta Sacrae Caesareae, Regiaeque Maiestatis priorem resolutionem, (ad quam se Regnicolae in sua replicatione referunt) nimirum, quod omnes, et singulos Status et Ordines, intra ambitum Regni Hungariae solum existentes, tam Magnates, Nobiles, quam Liberas Civitates, et Oppida Privilegiata, immediate ad Coronam spectantia: Item in Confiniis quoque Regni Hungariae, milites Hungaros; *in*

Főasztalnok Mester; *Ghimesi Forgách Zsigmond*, Nógrád vármegye Főispánja, Főpohárnok Mester; és Neyvolaki *Krembergh Ulrik*, Ő Cs. Felsege belső titkos és egyéb Tanácsosai által, kik e békealkuváson alkalmaztattak; az itt következő módon, mindkét részről egyetértve elhatározottat:

Az első cikkelyre.

Ami a *Vallás ügyét illeti*: ellent nem állván a fennálló Köz Határozatok, valamint az 1604-ki utolsó sem (*mivelhogy az Országgyűlésen kívül s az Ország beleegyezése nélkül iktattatott be, s azért el is töröltetik*), végeztetett:

1. §. Hogy Ő Cs. Kir. Felsege, elébbi Határozmányához képest (melyre az Ország viszontiratában vonatkozik), mely szerint t. i. minden Karokat és Réndeket öszvesen és egyenként, egyedül Magyarország határai közt lakókat, mind Főrenden valókat és Nemeseket, mind a Szabad Városokat és Szabadalmas Mezővárosokat közvetlenül a Koronához tartozókat: Úgy a Magyarországi Végekben a Ma-

sua religione, confessione, nusquam et nunquam turbabit, neque per alios turbari, aut impediri sinet.

§. 2. Verum omnibus praedictis Statibus et Ordinibus, liber Religionis ipsorum usus, et exercitium permittetur: *Absque tamen praeiudicio Catholicae Romanae Religionis*; et ut Clerus, Tempa, et Ecclesiae Catholicorum Romanorum, intacta, et libera permaneant: atque ea, quae hoc disturbiorum tempore utrinque occupata fuere, rursus eisdem restituantur.

Ad Secundum.

Manet prioris Tractatus Conclusio; ut simul cum Hungaris, et Turca, pax, et reconciliatio fiat.

Ad Tertium.

Palatinus eligatur cum sua dignitate, more antiquitus consveto, in proxime primitus celebranda Diaeta.

§ 1. Quia vero Sua Caesarea, ac Regia Maiestas, ob varias Reipublicae Christianae ne-

gyar katonákat, *Vallásukban és Hitökben* sehogya és soha sem fogja háborgatni, sem mások által háborgattatni vagy akadályoztatni nem engedendi.

2. §. Desőt minden fenn említett Karoknak és Rendeknek Vallásuk szabad gyakorlata megengedett; *mindazonáltal a Romai Katholika Vallás rövidsége nélkül*; és hogy a Romai Katholikusok papsága, templomai és egyházi községei bántatlanok és szabadok maradjanak: És amelyek az iménti zavarok idejében mindkét részről elfoglaltattak, kölcsönösen ismét visszaadassanak.

A másodikra nézve.

Fennmarad az elébbi békealku végzése: hogy a Magyarokkal s a Törökkel egyszerismind készüljön a béke és kiegyenlítés.

A harmadikra nézve.

Választassék Nádoorispán szokott méltósága fenntartásával s a régtől fogva dívott módon a legközelebb tartandó legelső országgyűlésen.

1. §. Minthogy pediglen ŐCs. és Kir. Felsége, a Keresztyenség különféle szükségeinél

cessitates, in Hungaria, aut vicinis locis residere nequit; ne opus sit propter quasvis causas Regnicolis ad remotiores Suae Maiestatis residentias venire, gravesque sumptus propterea facere; ubi neque Consiliarii Hungari semper Suae Maiestati ad latus praesentes esse possunt:

§. 2. Ideo statutum, et conclusum est; quod Sua Serenitas, secundum Plenipotentiam sibi per Suam Maiestatem, non ita pridem propterea omnino concessum; in negotiis Regni Hungariae, per Palatinum et Consiliarios Hungaros, non secus, ac si Sua Caesarea, Regiaque Maiestas personaliter praesens adesset; audiendi, proponendi, iudicandi, concludendi, agendi, et disponendi, in omnibus iis, quae ad conservandum Regnum Hungariae, eiusdemque Regnicolarum quietem, et utilitatem videbuntur esse necessaria; plenariam potestatem, et facultatem habeat.

§. 3. Et *Personalis Praesentia* modernus, in suo loco relinquatur: Ita tamen, ut deinceps iuxta Statuta Regni eligatur.

fogva Magyarországon vagy szomszéd helyen nem székelhet; nehogy az Országlakói, bármely ügyekben az Ő Felsége távolabb fekvő székhelyeire menni, s e miatt terhesen költsékesen kényteleníttessenek; ahol Magyar Tanácsosok sem lehetnek mindig Ő Felsége oldala mellett:

2. §. Annakokáért határozottatott és végzetett; hogy Ő Fenségének, az Ő Felsége által Neki nem oly rég a végre adott Teljhatalma szerint: Magyarország ügyeiben, a Nádorispán és Magyar Tanácsosok által, nem különben mint ha Ő Cs. és Kir. Felsége személyesen jelen volna, ügyeket hallgatni, előadni, elítélni, végezni, cselekedni és rendelkezni, mind azokban, mik Magyarország megtartására s az Országlakók nyúgmalmára és javára szükségeseznek fognak láttatni; teljes hatalma és szabadsága legyen.

3. §. És hogy a mostani *Királyi Személynök* helyében hagyassék: Úgy mindazonáltal, hogy ezentúl az Ország Rendelményei szerint választassék.

Ad Quartum.

Supplicant adhuc Regnicolae Suae Maie-
 stati, ut *Corona* in Regnum Hungariae *Posonium*,
 post tempora pacatiora (more aliorum Regno-
 rum solito) reducatur.

Ad Quintum.

De *Thesaurario*, manet quoque iste Ar-
 ticulus secundum primi Tractatus conclusio-
 nem; quod *Thesaurarius* iste, sive hic *Per-
 ceptor proventuum Regiorum*, sive Praefectus,
 aut quovis alio nomine appelletur, cum aliis
 sibi adiunctis, in nullam partem gubernationis
 Regni sese immisceat; sed Regios duntaxat, et
 Coronae proventus curet.

§. 1. Quinimo, ut deinceps *nativi Hungari*
 semper, et saeculares eligantur; conclusum est:
 Sicut etiam ad contributiones publicas, Regni-
 colae, ad modum antea consvetum, *Percepto-
 res*, seu *Dicatores*, quos volunt habere, eli-
 gere poterunt.

§. 2. Quod ambos Reverendissimos *Epi-
 scopos*, *Agriensem* nempe, et *Varadiensem*,
 concernit; isti interim a regno abstinebunt, do-

A negyedikre nézve.

Kérik még az Országlakók Ő Felségét, hogy a *Korona* Magyarországba, *Pozsonyba*, békesb idők beálltával (más országok módja szerint) visszahozassék.

Az ötödikre nézve.

A *Kincstárnokról* marad e cikkely az első békealku végzése szerint; hogy a Kincstárnok, akár a királyi jövedelmek Beszedőjének, akár azok Igazgatójának hívatik, a többi mellé adottakkal együtt, az Ország kormányának semmi ágába ne avatkozzék; hanem egyesegyedül a Királyi s a Korona jövedelmeire ügyeljen.

1. §. Desőt, hogy ezentúl mindenkor *született Magyarok* és világiak választassanak; végeztetett: Valamint hogy a köz adózásokra nézve az Országlakók, az elébbi szokáshoz képest, Adószedőket, vagy Rovókat, kiket akarnának, választhassanak.

2. §. Ami a két Főtisztelendő *Püspököt*, az *Egrit* tudnillik, s a *Váradit*, illeti; ezek alatt is, míg pörök elhatározatnék, vagy más-

nec eorum causa decisa, vel alias composita fuerit.

§. 3. Maneat iste quoque Articulus antea conclusus; ne Sacrae Caesareae, Regiaeque Maiestatis authoritati, et potestati quidpiam derogetur; in eius arbitrio relinquitur, *Episcopos, quos voluerit, eligere*. Nec tamen in consilium alii, quam qui Episcopales suas Ecclesias, vel alia Iura Episcopalia habuerint; admittantur. Et inter hos quidem, ut eorum, qui ex *Nobili Prosapia oriundi* habiles sunt; *condigna ratio* prae caeteris, sicut ante, ita imposterum observetur, Sua Caesarea, et Regia Maiestas benigne curabit.

§. 4. Quae vero de *Episcopis, Comitibus Comitatum* in particulari recensentur; et utrum huiusmodi personae Ecclesiasticae, saeculares habere possint dignitates; id futura Diaeta Rex, et Regnicolae concludent.

§. 5. *Praepositurae* tamen et *Abbatiae*, maneant in suo statu, et fundatione.

§. 6. Et quia cum appendice, in hoc Articulo Oppidorum *Modor, S. Georgii, et Bazin*, mentio fit; utrum nimirum ipsi inter Praelatos,

képen elintéztetnék, az országon kívül tartózkodjanak.

3. §. Maradjon ez a már elébb megállapított cikkely is; nehogy Ő Szents. Cs. és Kir. Felségének méltósága és hatalma bármi rövidséget szenvedjen: önkényére hagyatik *Püspökül, akiket akarand*, választani. A tanácsba azonban mások ne bocsáttassanak, mint akik püspöki egyházzal vagy más püspöki jogokkal bírnak. Még pedig ezek közt is, hogy, mint ezelőtt, úgy ezentúl is, azokra a többiek fellett méltó tekintet legyen, *kik nemes vérből származtanak* és alkalmasak, Ő Cs. és Kir. Felsége kegyelmesen ügyelend.

4. §. Amik pedig a *Püspök Főispánokról* különösen adatnak elő; és hogy az illetén Egyházi Személyek világi méltóságokat viselhetnek-e, azt a jövő országgyűlésen a Király és Országlakók fogjak elhatározni.

5. §. A *Prépostságok* pedig, s az *Apátságok*, maradjanak mostani állapotjukban és alapítványaikban.

6. §. És minthogy, függetlenül, e cikkelyben Modor, Sz. György és Bazin mezővárosokról tétetik említés: t. i. ha vajon a Főpa-

Magnates, Nobiles, Status et Ordines assidere, votaue sua habere possint; pro ulteriori deliberatione, et resolutione Suae Maiestatis, ac Statuum et Ordinum Regni, ad proxime futuram Diaetam horum quoque totum negotium reiicitur.

§. 7. *Bona* vero *Communitatibus* Sacra Caesarea, Regiaeque Maiestas, iuxta Statuta publica Ferdinandi Regis, Anni 1542, non conferet.

Ad Septimum.

Etiam iste Articulus confirmatur, iuxta prioris Tractatus conclusionem: Quod *maneant Sedes Spirituales*:

§. 1. Si tamen in iisdem aliqui *abusus* inolevissent: possunt illi in proxime futura Diaeta, coram Sua Maiestate, et Statibus Regni proponi, limitari, et emendari.

§. 2. Ubi similiter querelas *de Decimis*, eorumque abusibus, Rex, et Regnicolae component.

Ad Octavum.

Hungari non consentiunt; quo *Jesuitae in Regno Hungariae*, Iura Stabilia, et Posses-

pok, Főrendek, Nemesek, Karok és Rendek közt üléssel és szavazattal bírhatnak-e; ezek ügye is, további meghányás és Ő Felsége s az Ország Karai és Rendei elhatározása végett, a legközelebb leendő országgyűlésre halasztatik.

7. §. *Jószágokat pedig Községeknek Ő Cs. és Kir. Felsége, Ferdinánd király 1542. évi Végzeményeihez képest, nem fog adományozni.*

A hetedikre nézve.

Ez a cikkely is megerősítettetik, az elébbi békealku végzése szerint: Hogy *maradjanak fenn a szentszékek:*

1. §. Ha mindazonáltal azokba némi *Visszaélések* érkeztek volna bé; azok a legközelebb leendő országgyűlésen, Ő Felsége s az Ország Rendei előtt, előadhatnak, megszoríthatnak, és megigazíthatnak.

2. §. Ahol a *Dézmákról* való panaszokat is, a Király s az Országlakók el fogják intézni.

A nyolcadikra nézve.

A Magyarok nem egyeznek meg benne, hogy a *Jezsuitáknak Magyarországon állandó*

sionaria habeant, et possideant. Sua tamen Maiestas iuribus suis inhaeret.

§. 1. Quoad clausulas Donationalium; fiant *Donationes* iuxta Decreta Regni, et more antiquitus solito.

Ad Nonum et Decimum.

Sacra Cæsarea, et Regia Maiestas, Hungariam et Partes ei annexas, *Sclavoniam* videlicet, *Croatiam* et *Dalmatiam*, per Hungaros nativos, et Nationes ei subiectas, et annexas possidebit.

§. 1. Item tam maiora, quam minora *officia Regni*, etiam externa, et Confiniorum Praefecturas; ex Consilio Hungarico, Hungaris, et Nationibus ei annexis idoneis, nullo interposito Religionis discrimine, conferet.

§. 2. Si tamen Suae Caesareae, Regiaeque Maiestati ita videbitur; poterit in Partibus Danubianis *duorum Confiniorum Praefecturas*, pro arbitrio suo, externis bene meritis, ex vicinis Provinciis Suae Maiestatis conferre.

Ad Undecimum.

Articulus hic de Palatino; in tertio iam conclusus est:

jogaik és birtokaik legyenek. Ő Felsége mindazonáltal jogai mellett megmarad.

1. §. Az adománylevelek záradékaira nézve: az *Adományzások* az Ország Végze-ményei és a régi mód szerint történjenek.

A kilencedik és tizedikre nézve.

Ő Cs. és Kir. Felsége Magyarországot, s a Kapcsolt Részeket, úgymint *Tótországot*, *Horvátországot* és *Dalmátországot*, született Magyarok és neki alávetett s hozzá kapcsolt Nemzetbeliek által kormányozza.

1. §. Úgyszinte, az Orzágnak mind nagyobb, mind kisebb Hivatalait, a külsőket is, a Végházak Kapitányságait; Magyar Tanácsában, alkalmas Magyaroknak és hozzájuk kapcsolt Nemzetbelieknek adományozza, Vallás különbsége nélkül.

2. §. Ha mégis Ő Cs. és Kir. Felségének tanácsosnak látszanék; a Dunai Részekben *két Végbeli Kapitányságot*, önkénye szerint, érde-mes külföldieknek, Ő Felsége szomszéd tarto-mányaiból is, adhat.

A tizenegyedikre nézve.

Ez a cikkely, mely a *Nádort* illeti, már a harmadikban el van intézve:

§. 1. Hoc addito ; quod *querulantes*, iniurias suas *iuris ordine* prosequantur : *Et nemo nisi legitime citatus, iurisque ordine convictus, puniatur.*

§. 2. Nec hoc praetermisso ; quod *Decreta Regni*, quae per haec disturbia, et varias Regni Constitutiones, multis in locis, antiquis legibus Regni contrariantur ; in *Diaeta* proxime futura *emendentur*, iuxta Constitutiones Annorum 1550. et 1553. et 1563.

Ad Duodecimum.

§. 1. *Stephani Illyésházy*, et Uxoris suae causa componetur, et contentabuntur.

§. 2. Negotium haeredum *Dobónis*, per *Sophiam Priny*, tanquam primariam haeredem ; cum Sua Maiestate concordatum est.

§. 3. *Georgius Homonnay*, vigore constitutionis publicae, fuit condemnatus : quod tamen Camera intempestivam sententiae executionem fecerit ; id Suae Maiestati imputari non potest : Imposterum tamen omnes sententiae, debito modo, iuxta *Decreta Regni*, executioni demandabuntur.

1. §. Azt adván hozzá: hogy a *panasz-lók*, bántalmaik iránt a *törvény útján* tegyék keresetöket: És *senki különben mint törvényesen idézve s a törvénykezési rend útján elmarasztalva, ne büntetessék.*

2. §. Azt sem mellőzve, hogy az *Ország Végzeményei*, melyek a köz zavarok s az Ország különféle Rendeletei által, sok helyt, az Ország régi törvényeivel ellenkezésbe jöttek, a legközelebb leendő Országgyűlésén *igazítasanak meg*, az 1550. és 1553. és 1563. évi Rendeletek szerint.

A tizenkettődikre nézve.

1. §. *Illyésházy Istvánnak*, és *Hitvesének* ügye intéztessék el, és elégíttessenek ki.

2. §. A *Dobó* örököseinek pöre *Prinyi Zsófia*, mint első örökös által, Ő Felségével kiegyenlítettett.

3. §. *Homonnay György*, országos Rendelet által ítéltetett el: hogy mindazonáltal a Kamara az ítéletet idő előtt végrehajtatta, az nem Ő Felségének tulajdonítandó: jövendőben mégis minden ítéletek, kellő módon, az Ország Végzeményei szerint, hajtassanak végre.

§. 4. Arces *Zólyom*, et *Dobroniva*, iuxta inscriptionem Sacrae Caesareae Maiestatis redantur *Francisco Dersffy*, et *Nicolai* similiter *Dersffy Uxori*, et Haeredibus. Vel summa Inscriptionis eis deponatur.

§. 5. A *Dionysio Bánffy*, Generalis *Belgioiosa* quatuordecim millia Tallerorum accepit: Illum igitur Sua Maiestas, vel bonis, vel pecuniis contentatura est.

§. 6. Bona *Palócziana*; siquidem successores sponte pecuniis illa a Sua Maiestate redemerunt; nulla egent rectificatione. *Volenti enim non fit iniuria.*

§. 7. Possessionum *Réche*, et *Bohonitz*, ac bona *Deregniana*; in proxime futura *Diaeta*, coram Iudicibus Regni Ordinariis, iure extraordinario revideantur.

§. 8. Bona *Kálló* Haeredibus suis, iam antea Maiestas Sua cessit, et restituit.

§. 9. Bona *Peleny*, *Meleg*, et *Chapy*, iure revideantur in *Diaeta*, per Iudices Regni Ordinarios, extraordinarie.

§. 10. *Franciscum Magochy*, et *Valen-*

4. §. *Zólyom és Dobra* várai, Ő Szents. Cs. Felsége érdemdíjazása szerint, adassanak vissza *Dersffy Ferencnek* és szinte *Dersffy Miklós Hitvesének* és Örököseinek: Vagy az Érdemdíj öszvege fizettessék ki nekik.

5. §. *Bánffy Dénestől*, *Belgiojosa* tábornok tizennégy ezer tallért kapott: Ő Felsége tehát azt vagy jószággal, vagy pénzzel fogja kielégíteni.

6. §. A *Palóczi* jószágokra nézve; miután a jogutódok azokat Ő Felségétől önkényt, pénzen, váltották vissza; semmi igazításra nincs szükség. Mert *a szabad akarón nem történik igazságtalanság.*

7. §. *Récse* és *Bohonic* birtokok s a *Deregnyei*-féle jószágok dolga a közelebb leendő Országgyűlésén, az Ország Rendes Bírái előtt, renden kívüli törvény útján, láttassék el.

8. §. A *Kállai* Jószágokat Ő Felsége már ezelőtt átengedte és visszaadta Örököseinek.

9. §. A *Pelény*, *Meleg* és *Csapi* Jószágok dolga az Országgyűlésén, az Ország Rendes Bírái által, renden kívüli törvény útján, vizsgáltassanak meg.

10. §. *Magocsi Ferencet* és *Homonnyay Bá-*

tinum Homonnay, Maiestas Sua ab impetitione Iuris *Castri Regécz* liberos pronunciare dignetur: Siquidem et alioquin cum *Francisco Alaghy*, *haerede masculino*, iam illi concordarunt.

§. 11. *Civitas Cassoviensis*, bona ab antiquis Regibus ei collata, libere, modo antiquo, teneat, et possideat.

§. 12. Bona *Thelegdiana*, iure revideantur in futura Diaeta, per Iudices Regni extraordinarie.

§. 13. *Thomam Nádasdy*, Sacra Caesarea Regia Maiestas *ratione matrimonii*, nec *ratione bonorum*, iure non impedit.

§. 14. Similiter *Sigismundus Rákóczy*, et *Familia Balassa* *ratione Arcis Makovitza* non impediuntur a Sua Maiestate Caesarea, atque Regia.

§. 15. Vidua *Casparis Bánffy*, per *Christophorum*, et *Georgium Bánffy*, omnibus spoliata; in integrum restituatur.

§. 16. Ita etiam *Sigismundus Balassa*, qui contra aequitatem, et ipsum ius naturae, Sororem Matris suae Carnalem, et fratrem

Jintot Ő Felsége *Regécvárára* nézve a törvény megtámadásától felmenti: Miután különben is azok *a fi örökössel, Alaghy Ferencsel*, már megegyezkedtek.

11. §. *Kassa Városa* a régi Királyoktól neki adományozott jószágokat, szabadon, az elébbi módon, birtokolja és bírja.

12. §. A *Telegdi* Jószágok dolga, a közelebb leendő Országgyűlésén, az Ország Rendes Birái által, renden kívüli törvény útján, vizsgáltassanak meg.

13. §. *Nádasdy Tamást* Ő Szens. Cs. Kir. Felsége, *házasságára nézve*, de a jószágokra nézve sem, fogja törvényesen akadályozni.

14. §. Hasonlóképen *Rákóczy Zsigmond*, s a *Balassa Család*, a *Makovicai* várra nézve, nem fognak Ő Cs. és Kir. Felsége által gátoltatni.

15. §. *Bánffy Gáspár* Özvegye, *Bánffy Kristóf* és *György* által mindenből kifosztva, *jogaiba visszaálltassék*.

16. §. Ekképen *Balassa Zsigmond* is, ki az igazság s maga a természeti jog ellen, Anyja nő testvérét, s a maga fi testvérét foglyokká

quoque suum Carnalem captivavit, omnibusque bonis, tam mobilibus, quam immobilibus, privavit; illis omnia bona ablata, tam mobilia, quam immobilia, statim restituat: Quod nisi fecerit; citetur per spoliatos Actores in proxime futuram Diaetam, et Iudices Regni Ordinarii de facto extraordinarie causam hanc assumant, revideant, et iuxta Decreta Regni diiudicent.

Ad Decimum Tertium.

Cum impossibile esse videatur, huiusmodi ablata et depraedata bona mobilia, in hoc disturbiorum tempore rehabere; in bonum itaque pacis publicae, *damna hinc inde accepta, oblivioni traduntur.*

Ad Decimum Quartum.

Donationes per Dominum Bochkay editae; cum nonnullae ex sinistra quorundam informatione, cum apertissimo Regni damno; aliae vero diversis modis sint emanatae: Ideo necessario requiritur, pro bono publico et conservatione pacis, et amicitiae mutuae in Regno Hungariae; ut Regnicolae communi voto in

tette, s minden úgy ingó mint ingatlan javaiktól megfosztott; nekik, minden elvett, úgy ingó mint ingatlan javaikat azonnal visszaadja; Mit ha nem teljesít, a megfosztott Fölperesek által a közelebb leendő Országgyűlése elibe idéztessék, s az Ország Rendes Bírái az Ügyet tényleg, renden kívüli törvény útján, felvegyék, megvizsgálják, s az Ország Végzeményei szerint elítélik.

A tizenharmadikra nézve.

Minthogy lehetetlennek látszik, eféle elvett és elpusztított ingó javakat, a köz zavarok ez idejében visszanyerni; tehát a köz béke érdekében, az egyik és másik felekezet által vallott károk feledségbe bocsáttatnak.

A tizennegyedikre nézve.

A *Bochkay Úr* által kiadott *Adománylevelek*; minekútana némelyek egyesek bal értesítésén alapúlva, az Ország nyilvánosságos kárával; mások pedig különféle módon keltek; Azért, a közjó s a béke és kölcsönös barátságunk Magyarországon való fentartása tekintetéből, szükségképen kell hogy az Ország-

proxime futura *Diaeta Donationes illas revideant*, et quae merito manere iudicabuntur, maneant in suo vigore.

§. 1. *Inscriptiones* autem, et bona illa, quae vel per Dominum Bochkay, vel Stephanum *Illyésházy* impignorata sunt; maneant in suo vigore, donec *Regnicolae* in publica *Diaeta* illa elaborabunt, illosque qui pecuniam dederunt, contentabunt: Amodo autem nullae amplius inscriptiones fiant, sub quovis titulo, aut praetextu.

§. 2. *Nobilitationes* per Dominum Bochkay factae, maneant in suo vigore: Ita tamen, ut in publica *Diaeta*, literae superinde producantur, ut sciatur eorum *Nobilitas*, ne quid contra leges in eo peccetur.

§. 3. Quoniam vero in proxime peracto *Conventu Cassoviae*, a *Regnicolis* ipsi Domino *Bochkayo* adhaerentibus conclusum erat; quod ii, qui se ad festum S. Iacobi proxime affuturum, eidem et aliis sibi adhaerentibus non adiunxerint; universa eorum bona, et iura possessionaria amittant: Conclusum itaque est; *hanc*

lakók azon *Adományzásokat* a legközelebb leendő Országgyűlésén közértelemmel megvizsgálják: És amelyek fentartandóknak fognak ítéltetni, maradjanak meg érvényökben.

1. §. Az *Érdemdíjazások* pedig, s azon jószágok, melyek vagy *Bochkay Úr* vagy *Illyés-házy István* által zálogba vettettek; maradjanak meg érvényökben, míg az Országglakók azokat az Ország Közgyűlésén tárgyalni s azokat, kik pénzt adtak, kielégíteni fogták: Ennekutána pedig semminemű érdemdíjazások ne történjenek, bármely cím vagy ürügy alatt.

2. §. A *Bochkay Úr* által tett *Nemesítések* maradjanak meg érvényökben: Úgy mindazonáltal, hogy az Ország Közgyűlésén az azok feletti levelek előmutattassanak, hogy tudva legyen azoknak Nemessége, nehogy benne a törvény ellen hiba követtessék el.

3. §. Minthogy pedig a legközelebb Kasán tartott gyűlésen, a *Bochkay Úrral tartó Országglakók* által az végeztetett; hogy azok, kik legközelebbi sz. Jakab napjáig Hozzá és az Övele tartókhoz nem csatlakoznak: minden jószágaikat és birtokjogaikat elveszítsék: Vé-

Constitutionem omnino silere et invigrosam esse debere.

Ad Decimum Quintum.

Hic Articulus similiter iuxta prioris Tractatus conclusionem confirmatur: Nimirum: quod bona, et *Arces extraneis inscriptas*, per Hungaros, restituta eis pecunia ipsorum, cum consensu Suae Maiestatis *redimere liceat.*

§. 1. *Privilegia* autem Liberarum Civitatum (in quorum usu fuerunt) conserventur. Et imposterum iis Privilegiis, tam *Hungari* quam *Germani* et *Boemi* inhabitatores, indifferenter, et aequali iure gaudeant, fruantur, et utantur.

§. 2. *Querelae* vero contra illos publica proxime futura *Diaeta* audiantur; et per *Regnicolas*, vel *Iudices Regni* iudicentur.

geztetett tehát; hogy ezen *Végzés megszűnjék és érvénytelen legyen.*

A tizenötödikre nézve.

Ez a Cikkely is az előbbeni Békealku végzése szerint erősítettik meg: Tudniillik, hogy *a külföldieknek érdemdíjúl átírt* Jóságokat és *Várat*, Magyarok által, visszatérítettvén azoknak pénze, *Ő Felsége* beleegyezésével, *magához váltani szabadjon.*

1. §. A Szabad Városok *Kiváltságai* pedig, (melyeknek gyakorlatában voltak), tartasanak fenn. És ezentúl mind a *Magyar*, mind a *Német* és *Cseh* lakosok, azokkal, különbség nélkül és hasonló joggal éljenek, élvezzék és használják.

2. §. Az ellenök lévő *panaszok* pedig, a legközelebbi Ország-Közgyűlésén hallgattassanak meg; és a Rendeik vagy az Ország Birái által ítéltessenek meg.

QUOD PERSONAM DOM. BOCHKAY

EIVSQVE CONTENTATIONEM CONCERNIT.

Ad Transylvaniam, cum Partibus Hungariae, quas *Sigismundus Báthori* habuit, etiam *Arx Tokaj*, ei cum omnibus suis pertinentiis nunc existentibus, una cum duobus, et integris comitatibus, *Ugocha*, et *Beregh*, tam intra, quam extra Tybiscum habitis, similiter cum antiquis suis metis, et pertinentiis, et *Fortalium Szathmár*, cum eodem comitatu, conceditur.

§. 1. Duo autem illa oppida *Keresztúr* et *Tarczal*, cum sint oppignorata *Sigismundo Rákóczy*, et *Sebastiano Tököly*; assentit Sua Caesarea, Regiaque Maiestas, ut illa per Dominum *Bochkayum* redimantur, et ad *Castrum Tokaj*, more antiquo teneantur, et possideantur.

§. 2. *Decimae* vero *Agrienses*, ultra Tybiscum, et aliae omnes similiter ultra Tybiscum; maneant ipsi Domino *Bochkay*: intra Tybiscum autem, ad rationem Suae Maiestatis Caesareae Regiae colligantur.

AMI ROCHKAY ÚR SZEMÉLYÉT

S AZ Ő KIELÉGÍTTETÉSÉT ILLETI.

Erdély mellé, Magyarország Részeivel, melyeket *Báthori Zsigmond* bírt; *Tokaj Vára* is, minden mostani tartozékaival, szinte két egész vármegyével, *Ugocsával* és *Bereggel*, még pedig a Tiszán innen és túl levő részeikkel, hasonlókép régi határaik és tartozékaikkal, és *Szatmár Erőssége*, ennek vármegyéjével, átengedtetik.

1. §. Azon két mezőváros pedig, u. m. *Keresztúr* és *Tarcal*, minthogy *Rákóczy Zsigmondnál* és *Tököly Sebestyénnél* vannak zálogban; bele egyezik Ő Cs. és Kir. Felsége, hogy *Bochkay Úr* által visszaváltassanak, és *Tokaj Várához* a régi módon tartozzanak, és birasanak.

2. §. Az *Egri Tizedek* pedig, a Tiszán túl, és minden mások szinte a Tiszán túl, maradjanak *Bochkay Úrnál*: a Tiszán innen pedig Ő Cs. Kir. Felsége részére szedessenek.

§. 3. Atque haec quidem Domino *Bochkay iure haereditario* habenda conceduntur: Si tamen in linea eius masculina, ex propriis lumbis, et toro legitimo procreati, et descendentes non essent; extunc eo facto omnia illi concessa in legitimum Regem Hungariae, et per consequens ad *Coronam Regni devolvantur*: Ita, quod nulli suorum consanguineorum, vel affinium, eorumque haeredum, aliquid Iurisdictionis, neque ad Principatum, neque ad Ditiones, et Comitatus ipsi Domino *Bochkay* concessos, ullo unquam tempore sint praetensuri.

§. 4. Quodsi vero filiam relinqueret; filia *iure quartalatio*, iuxta Regni constitutionem, contenta esse debeat; aut requiescere in eo, quo Sua Maiestas cum ipso Domino *Bochkay* convenerit.

§. 5. *Oppidum Liszka*, cum pertineat ex antiqua fundatione ad *Praeposituram Scepusiensem*; conceditur quidem et illud ipsi Domino *Bochkay*, quousque cum eodem aliter conveniet, et concordabit.

§. 6. *Gubernatio Cassoviae* et reliquarum Partium Regni Hungariae superiorum; pro

3. §. Ezek pediglen Bochkay Úrnak örököségi joggal birtokába bocsáttatnak: Ha mindazonáltal fi ágon, saját véreből és törvényes házasságból származott maradéka nem volna; akkor az itt Neki engedményezettek, önkényt Magyarország törvényes Királyára, és következképpen az Ország Koronájára szálljanak: Úgy, hogy senki vérrokonai, vagy süvei, s ezek örökösei közül a Bochkay Úrnak engedményezett Fejdelemségre, Tartományokra és Vármegyékre, soha semminemű Hatóságot ne követelhessen.

4. §. Hogyha pedig leánygyermeke maradna; ez, az Ország Rendeletéhez képest, a leányi negyeddel elégedjék meg; vagy megnyugodjék abban, amiben Ő Felsége magával Bochkay Úrral megegyezendik.

5. §. *Liszka mezővárosa*, minthogy régi alapítvány szerint a *Szepesi Prépostságot* illeti; megadatik ugyan az is Bochkay Úrnak, míg t. i. az vele máskép egyezkedvén, megegyesülend.

6. §. *Kassa és Magyarország többi felső Részeinek kormányzása* a Magyarok részére

Hungaris fiat, prout in Articulo Generali conclusum est.

§. 7. *De Capituli vero Agriensis Intentione*, Sua Caesarea, Regiaque Maiestas, et Regnicolae, in futura Regni Diaeta, de securo et opportuno loco providebunt; si *Cassoviae* non poterit esse.

§. 8. *Ratione tituli*; conceditur ei, is, quem *Sigismundus Báthori* habuit; ut nimirum se *Principem Imperii et Transylvaniae, Siculorum Comitem, et Partium Regni Hungariae Dominum* nominare possit: Insignia vero similiter Transylvaniae gerat, quae *Sigismundus Báthori* habuit; praeter *Gentilia*, et alia eius *Adventitia*.

§. 9. *Introductio* autem in Provinciam, et Partes sibi a Sua Maiestate concessas, fiat per Commissarios Suae Maiestatis, quam primum omnia ab ipso Domino *Bochkay*, et sibi adhaerentibus fuerint ratificata.

§. 10. Ubi etiam *relaxatio fiet iuramenti* Transylvanorum; ratione fidelitatis, Suae Maiestati praestitae.

§. 11. Pollicetur quoque idem Dominus

folyjon, miképen az a Közönséges Cikkelyben végeztetett.

7. §. *Az Egri Káptalan Eltartásáról* pedig; Ő Cs. és Kir. Felsége s az Országlakók, a legközelebbi Országgyűlésen fognak biztos és alkalmas helyéről gondoskodni, ha *Kassán* nem lehetne.

8. §. A *Címzetet* illetőleg; az engedményeztetik neki, melyet *Báthori Zsigmond* bírt; Hogy t. i. magát *a Romai Sz. Birodalom és Erdély Fejedelmének*, *a Székelyek Ispánjának*, s *Magyarország Részei Urának* nevezhesse; s hasonlóképen Erdély címerét viselhesse, melyet *Báthori Zsigmond* viselt; *Nemzetségi és más Szerzeményi Címerei* mellett.

9. §. *Beiktattatása* pedig Tartományába s az Ő Felsége által engedményezett Részekbe, Ő Felsége Biztosai által történjék, mihelyest mindenek maga *Bochkay Úr* és *Követői* által helyben lesznek hagyva.

10. §. Amikor azon *eskü alól is feloldozások* leszen az Erdélyieknek, melylyel magokat Ő Felsége hűségére kötelezték.

11. §. Hasonlóképen igéri *Bochkay Úr*

Bochkay; se curam habiturum, ut ipsi in viam rectam et antiquam deducantur.

§. 12. Sicut etiam *Nuncios a Comitatus illis*, qui ad Hungariam pertinent; *ad Generales Diaetas in Hungaria* celebrandas mittet, et expediet.

§. 13. Conclusum quoque est; quod Domini Magnates, et Nobiles, ab utraque parte, tam a Suae Maiestatis, quam ipsius Domini *Bochkay*; omnia bona sua, et iura sua possessionaria, tam intra quam extra *Tybiscum libere possideant*, eaque suis prioribus Dominis, et possessoribus restituantur.

§. 14. Similiter *Civitas Szakolczensis*, alia item Castra: *Sassin, Holich, Berencs*, et quaevis alia ad Hungariam pertinentia, *prioribus possessoribus restituantur*.

§. 15. Et quilibet coram legitimis Comitatum Comitibus, et Iudicibus Nobilium, iura sua prosequi possit, et valeat: Similiter etiam in Octavis.

§. 16. Item; quodsi Malefactores, *Officiales*, et *Factores* Suae Maiestatis, vel aliorum Regnicolarum *damna*, aut *maleficia* perpetrantes, in Transylvaniam, vel partes sibi

hogy gondja leszen, miszerint ők az egyenes és régi útra visszavezetessenek.

12. §. Valaminthogy Követeket is meg fog bízni és küldeni a Magyarország Közgyűléseire azon Vármegyékből, melyek Magyarországhoz tartoznak.

13. §. Szinte végeztetett, hogy a Nagy Urak és Nemesek, mindkét felől, úgy Ő Felsége mint *Bochkay Úréról*, minden jószágaikat és birtokjogaikat, a Tiszán innen is túl is, *szabadon* bírassák; és azok elébbi uraiknak és birtokosaiknak visszaadassanak.

14. §. Hasonlóképen *Szokolca Városa*, s a más várak: *Sasvár, Holics, Berencs*, s a többiek, mik Magyarországhoz tartoznak, *elébbeni birtokosaiknak adassanak vissza.*

15. §. És kiki a Vármegyék törvényes Főispánjai és Szolgabírái előtt kereshesse jogait: Hasonlóképen a Nyolcados törvényszékek előtt.

16. §. Úgy szinte: ha *Gonosztevők*, Ő Fel. vagy más Országlakók Tisztviselői és Sáfárai, károkat és gonoszságokat elkövetők, Erdélybe vagy a hozzá kapcsolt Részekbe átszöknének;

adiunctas transfugerint; ex tunc tales tam ad requisitionem Suae Maiestatis, quam quorumvis Regnicolarum querelas, ibidem quamprimum iuri sistantur, atque hi de damnis illatis iuxta Decreta Regni puniantur. Idem etiam ex parte S. Caesareae, Regiaeque Maiestatis fiet.

§. 17. Statutum est etiam; quod statim conclusa, et confirmata conclusione huius pacis, omnia executioni demandentur: Et ut supra memorata universa *Castra, Fortalitia, Civitates, Oppida, Pagi*, et aliae quaevis *Ditiones* (exceptis illis, quae vigore praesentis Reconciliationis *Domino Bochkayo* conceduntur) in manus eiusdem Suae Maiestatis, et Regnicolarum, priorumque Dominorum, et Possessorum omnia cedantur, et resignentur: Demptis *donationibus*, et *bonis impignoratis*, de quibus in articulo 14. Regnicolarum superius conclusum est.

§. 18. Quod vero fideles Suae Maiestatis, nempe *Balthasarum Kornis*, et *Pancratium Sennyey*, et alios omnes Transylvanos concernit; qui ob fidelitatem et iuramentum suum Sacrae Caesareae, Regiaeque Maiestati praestitum, in Transylvania bona sua amiserunt; *cum*

akkor az olyak, akár Ő Felsége megkeresésére, akár bármely Rendek panaszára, ugyanott mielőbb törvény elibe állíttassanak, s a tett károkért az Ország Végzeményei szerint büntetessenek. Ugyanaz fog Ő Szents. Cs és Kir. Felsége részéről is történni.

17. §. Rendeltetett az is: hogy mindjárt e béke megkötése és a megkötöttnek megerősítése után, mindenek végre hajtassanak: És hogy valamennyi feljebb említett *Váarak, Erőségek, Városok, Mezővárosok, Faluk* és minden másnemű *Birtokok* (kivéven azokat, melyek a jelenvaló Kibékülésnél fogva *Bochkay Úrnak* engedményeztetnek) azon Ő Felsége és az Országalakók, s az elébbi Urak és Birtokosok kezeibe egyetemleg engedtessenek és általadassanak. Ide nem értve az *adományzásokat* és *elzálogosított jószágokat*, melyekről az Országalakók 14. Cikkében feljebb végeztetett.

18. §. Ami pedig Ő Felsége híveit illeti, úgymint *Kornis Boldizsárt* és *Sennyey Pongrácot*, s minden más Erdélyieket, kik hűségök s az Ő Szents. Cs. és Kir. Felségének tett eskü miatt Erdélyben józágaikat elvesztették: *minekutána azok, e cselekvésök által mindenek-*

illi merito apud omnes, hoc facto suo laudem potius quam poenam aliquam mereantur; ipsisque Domino Bochkay adhaerentibus, omnia sua restituantur, et oblivio omnium praeteritorum fiat; sua Serenitas adhuc benigne insistit, et requirit, ut hi quoque fideles Suae Maiestatis idem ius sentiant, et experiantur, et ut illis bona ipsorum restituantur; atque ea per ipsos, aut per alios possidere, aut vero illis eodem pretio competenti divendere, ac alienare liceat.

§. 19. Ultra haec vero; *Dominus Bochkay, Coronam sibi a Vezirio donatam, in derogamen Regis et Regni Hungariae, et Coronae eiusdem antiquae; se non accepisse asserit.*

§. 20. Denique etiam conclusum est; quod debita, quae Sacrae Caesareae, Regiaeque Maiestatis Commissarii, ad necessitates Suae Maiestatis a Transylvanis levassent; Sua Caesarea, Regiaeque Maiestas curet exsolvi, vel ex quaestu illorum, ex tricesimis successive defalcati permittet.

§. 21. Quibus omnibus ita transactis, et compositis, superest; ut omnes, qui *Domino*

nél méltán dicséretet inkább, mint valamely büntetést, érdelmelnek; s a Bochkay Úr követőinek mindenök visszaadatik, s a múlt dolgok feledékbe bocsáttatnak: Ő Fensége kegyesen sürgeti és megkeresi, hogy Ő Felsége ezen hívei is ugyanazon igazságot érezzék és tapasztalják, és hogy jószágaik visszaadassanak; és azokat magok vagy mások által bírniok, vagy illendő áron eladniok és elidegeníteniök szabadjon.

19. §. Ezeken kívül pedig: *Bochkay Úr* kijelenti, hogy *a Vezér által neki ajándékozott koronát, nem Magyarország Királya és az Ország s ennek régi Koronája kisebbségére fogadta el.*

20. §. Végre az is elhatározott, hogy azon kölcsönöket, melyeket Ő Szents. Cs. és Királyi Felsége Biztosai, Ő Felsége szükségéire Erdélyiektől felvettek; Ő Cs. és Kir. Felsége fizettesse ki, vagy engedje hogy kereskedésök vagy harmincadaikba betudva lassanként törlesztethessenek.

21. §. Mind ezek így végeztetvén és elintéztetvén, fenvan, hogy mindazok, kik *Boch-*

Bochkay adhaeserunt, fide, quam illi dederunt, renunciata, rursus in gratiam, et fidelitatem Suae Sacrae Regiae Maiestatis, tanquam legitimi ipsorum Regis redeant, et recipiantur. Et amodo imposterum ipsi, et successores illorum, nullo unquam tempore a fidelitate Suae Caesareae Regiaeque Maiestatis, eiusdemque Successorum legitimorum Regum Hungariae (*salvis iuribus et libertatibus Regni permanentibus*) desciscant.

§. 22. Quod ut commodius fiat, perpetuaque firmitate roboretur; atque ipsi Hungari *Domino Bochkay* adhaerentes, assecurato, quieto, et tranquillo superinde sint animo: Nos ex plenipotencia Nobis a Sacra Caesarea, Regiaeque Maiestate concessa, omnibus et singulis, qui hoc modo Suae Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestati reconciliati fuerint; *oblivionem omnium* eorum, quae a 15. die Octobris Anni 1604. usque modo hinc inde gesta, commissaque fuerunt, benigne concedimus: Ita, quod omnes *cedes, rapinae, spolia Castrorum, interceptiones Civitatum, Oppidorum, Possessionum et Villarum occupationes*, generaliter vero universae violentiae sub hoc tempore factae, et

kay Úrhoz csatlakoztak , a neki adott hitről lemondván , ismét Ő Szents. Királyi Felsege mint törvé nyes Királyuk kegyébe és hűségéhez visszatérjenek és visszavétessenek. És ettől fogva , jövendőben , sem magok , sem utódaik , soha , Ő Cs. és Kir. Felsege és Utódai , Magyarország törvényes Királyai , hűségétől (*az Ország jogai és szabadságai épsége mellett*) el ne hajoljanak.

22. §. Ami hogy annál alkalmasban történjék , s örökké maradandó erősséggel megszilárdíttassék ; s magok a *Bochkay Urat* követő Magyarok biztosított , nyugodalmas és csendes lélekkel lehessenek : Mi a Nekünk Ő Szentséges Cs. és Királyi Felségétől megadott Teljhatalomnál fogva mindnyájokat , összesen és egyenként , kik eképen Ő Szents. Cs. és Kir. Felsegével kibékülnek ; *mindazoknak feledségét* kegyesen megadjuk , mik 1604. october 15. napjától mostanáig itt-ott viseltettek s elkövettettek : *Úgy* , hogy bármely *ölések , rablások , Várak prédálásai , Városok és Mezővárosok ostromlásai , Faluk és Majorok elfoglalása* , általában pedig bármely erőszaktételek ,

patratae, nulli hominum cuiusvis status, conditionis, ordinis, ac praeeminentiae (demptis superius exceptis) imputentur; sed de *plano et simplici obliterentur*, et nullo unquam tempore, quovis exquisito modo, et colore, neque Maiestas Caesareo Regia, ac Successores sui, legitimi Reges Hungariae; vel ipsi damnificati Regnicolae ad invicem, palam, vel occulte, in, vel extra iudicium, per se, vel per alios, possint propterea vel impediri, vel aliquantulum aggravari.

§. 23. Quinimo hi omnes et universi, super suis factis, intra praefatum tempus commissis, a quibusvis actoribus, causidicis, litigantibus, tam intra quam extra iudicium, liberi, penitusque absoluti sint, et habeantur: Nec eos, quivis Iudex Ordinarius iudicare valeat, aut praesumat, quovis modo: Praeterquam *Servitores* Suae Maiestatis Caesareae, aliorumque Dominorum, et Nobilium, *ad dandas rationes obligatos*; qui hinc excepti, ad dandas rationes omnino adstringentur. Quod si compertum fuerit, eiusmodi proventus tam Suae Maiestatis Caesareae, quam Regnicolarum, ar-

mik ez időben történtek és véghez vitettek, senkinek, akármilyen állású, állapotú, rendű és rangú legyen (a fennkivetteket ide nem értve), be ne tudassanak; desőt *világosan és egyszerűen elfeledtessenek*, és soha semmi időben, semmi kikeresett módon és szín alatt; se Ő Cs. Kir. Felsége és Utódai, Magyarország törvényes Királyai, se a kártvallott Országlakók, egymást, nyíltan vagy titokban, törvényen belül vagy kívül, magok vagy mások által, ezek miatt gátolhassák, vagy bármiképen terhelhesse.

23. §. Ellenkezőképen mind ezek, és valamennyiek, a mondott idő alatt elkövetett cselekvéseik után, mindennemű perbe-idézők, ügyvédek, perlőktől, törvényen belül és kívül, szabadok és teljesen felmentettek legyenek, és ilyeknek tartassanak: Se őket bármely Rendes Bíró bármiképen elítélni ne bírja s ne mérészelje: Kivevén Ő Cs. Felsége és más Urak és Nemesek Tiszteit, *kik számadásra kötelezettek*; s kik itt kivétetvén, számadásra igen is fognak szoríttatni. Ha úgy találtatnék, hogy eféle jövedelmei, akár Ő Cs. Felségének, akár az Országlakóknak, fegyverrel vagy erő-

mis, aut violenter ab illis ablatos fuisse; in eo casu, ad talium proventuum restitutionem non tenentur.

§. 24. Si qui etiam ex praedictis *Domino Bochkayo* adhaerentibus Hungaris, quaevis Castra, Fortalitia, aut munitiones, sponte, vel invite manibus Hungarorum tradidissent; aut assumpto sibi exterorum, *Turcarum et Tartarorum auxilio*, Suae Caesareae Regiae Maie-
stati, aut Hungaris, vel etiam vicinis Provinciis damna intulissent; nec non liberas Civitates, Fodinas, Oppida, Villas, Possessiones, Taxas, Census, et Proventus, quovis nominis vocabulo nuncupatos percepissent, et pro se usurpassent; sint, sicut supradicti, absoluti: Ita tamen; ut de caetero ab omnibus huiusmodi penitus absterneatur.

§. 25. Ad cuius uberio-rem effectum consequendum denique conclusum est; quod omnes Hungari, qui *Domino Bochkayo* adhaeserunt, post omnium hic factam conclusionem, et confirmationem, ipsius iuramento, nexui, ac vinculo quam primum, et cum effectu renuncient, ab eo recedant, et liberentur: ipse vero *Domi-*

szakkal elvették tőlök ; azon esetben illetén jövedelmek visszapótlásával nem tartoznak.

24. §. S ha a *Bochkay Urat* követő Magyarok közül némelyek, bármely várakat, erősegeket vagy erődítményeket, önkényt vagy kényszerítve a Magyaroknak átadtak ; vagy külsők , úgymint *Törökök és Tatárok* segedelmével , Ő Cs. Kir. Felségének , vagy a Magyaroknak, vagy a szomszéd Tartományoknak is, károkat tettek ; hasonlóképen ha szabad Városokat, Bányákat, Mezővárosokat, Falukat, Majorokat, Taksákat, Haszonbéreket és Jövedelmeket, bármely nevezetűeket, elfoglaltak és magoknak tartottak volna ; legyenek azok is, mint a fenn-nevezettek, felmentve : Úgy mindazonáltal, hogy ezentúl minden eféléktől végkép tartózkodjanak.

25. §. Mind ennek bővebb sikere tekintetéből végre elhatározott ; hogy minden Magyarok , kik *Bochkay Urat* követték, mind ezeknek elvégzése és megerősítése után, a neki tett esküről, összefüggésről és kötelekről, mielőbb és valósággal, lemondjanak, tőle elterjenek, és elszabaduljanak : Maga pedig

nus Bochkay, nullo unquam tempore, eos sibi obnoxios habeat: Quin imo eosdem etiam ab eodem iuramento sibi praestito eo facto liberos faciat, et pronunciet.

§. 26. Ut vero haec omnia maiore robore firmentur; omnisque *scrupulus diffidentiae* ex cordibus *Domino Bochkay* adhaerentium radicitus evellatur; atque hic Tractatus et Conciliatio stabilior sit; Sua Sacra Caesarea Regia Maiestas, *diplomate* suo superinde *confecto*, et *emanato* firmiter promittet; et penes eandem, Regnum quoque *Boemiae*, *Archi-Ducatus Austriae*, *Marchionatus Moraviae*, *Ducatus Silesiae*, et *Serenissimus Dux Ferdinandus cum Ducatu Styriae* assecurabunt: Quod Sua Sacra, Caesarea, Regiaque Maiestas, hanc reconciliationem cum Hungaris factam, inviolabiliter in omni sua parte observabit, et vicina quoque Regna, ac Provinciae nihil, quod vicinitatis ius possit laedere, attentabunt.

§. 27. Sicut etiam vicissim Regni Hungariae Regnicolae, et ad illud pertinentes Provinciae, et Comitatus Suae Caesareae Regiae Maiestati, et Successoribus eius, legitimis Re-

Bochkay Úr, soha és semmi időben, őket magához kötelezetteknek ne tartsa; Desőt őket adott hitők alól felmentse és felmentetteknek kijelentse.

26. §. Hogy pedig mind ezek nagyobb szilárdsággal megerősíttessenek; s minden *magva a bizodalmatlanságnak* a *Bochkay Urat* követők szívéből gyökeresen kivétsessék; s e Békealku és Kiengesztelődés állandóbb legyen; Ő Szents. Cs. Kir. Felsege, *e felett szerkesztendő és kiadandó oklevelével* erősen megigérni, s Mellette *Csehország, az Ausztriai Főhercegség, a Morva Örgrófság, a Sziléziai Hercegség és Fenséges Ferdinánd Herceg, a Stíriai Hercegséggel együtt*, biztosítékot fog nyújtani: Hogy Ő Szents. Cs. és Kir. Felsege *e Kibékülést a Magyarokkal*, minden részeiben sérthetetlenül megtartandja, s a szomszéd Országok és Tartományok semmit, ami a szomszédság jogát sérthetné, cselekedni nem fognak.

27. §. Valamint viszontag Magyarország Rendei, s az ahoz tartozó Tartományok, és Megyék, Ő Cs. Kir. Felsegének, és Utódainak, Magyarország törvényes Királyainak, magokat

gibus Hungariae, ad perpetuam fidem, et observantiam sese obligabunt, per publicas Regni Constitutiones: Neque (*salvis semper iuribus, et libertatibus Regni permanentibus*) unquam defectionem, rebellionem, insurrectionem, publicae pacis perturbationem, vicinarum Provinciarum invasionem, et populationem, internam et externam conspirationem, Turcarum, et Tartarorum, ac aliorum quoruncunque hostium in Regnum Hungariae et vicinas Provincias introductionem, privata conventicula contra Sacram Caesaream Regiam Maiestatem, contra Jónum Regni, in aeternum molientur, vel quovis exquisito colore, et praetextu attentabunt.

§. 28. Quinimo, quod secundum antiqua pacta et foedera, *bonam vicinitatem, et mutuum amorem*, tam Hungari, quam vicinae Provinciae mutuo colent, et ultro, citroque *commercium Christianorum liberum* omnibus relinquent. Sicut etiam vicissim reciproce Hungari *vicinis Provinciis de conservanda vicinitate*, et quaeque ad eam necessaria esse videbuntur; *suas quibuslibet literas peculiare* assignabunt.

§. 29. Et, si cum Turca pax honesta

örök hűségre és engedelmességre kötelezik az Ország Köz Végzéseai szerint: *És soha (az Ország jogai és szabadságai sértetlenül maradván mindenkor) elszakadást, ellentállást, felkelést, a közbéke háborgatását, a szomszéd tartományokba betörést, azok pusztítását, belső és külső összeesküvést, a Törökök és Tatárok, vagy bármely más ellenségeknek Magyarországba s a szomszéd tartományokba behívását, Ő Szens. Cs. Királyi Felsége s a Közjó elleni magán összejöveteleket nem eszközlendenek, vagy bármely szín és ürügy alatt nem kísértendek meg.*

28. §. Desőt, hogy a régi egyezmények és kötések szerint, mind a Magyarok, mind a szomszéd Tartományok, egymást közt jó szomszédságot, és kölcsönös szeretetet fognak táplálni, s innen és túl a *Keresztyének közti szabad közlekedést* mindeneknek fentartani. Valaminthogy viszont és kölcsönösen a Magyarok, a szomszéd Tartományoknak, a szomszédság megtartásáról, s mindenről, ami erre szükségesnek láttatni fog, *külön leveleket* fognak kiadni.

29. §. És ha a Törökkel tisztességes bé-

concludi non posset; ipsique Turcae conditionibus inhaerent, et talia proponerent, quae Regno Hungariae, vicinisque Provinciis damnosa, et periculosa essent; quod extunc coniunctis viribus, cum milite Sacrae Caesareae Maiestatis *contra eum, ut communem Christiani Nominis, et Patriae hostem*, secundum Decreta, et Constitutiones Regni, pari alacritate, et promptitudine, absque ulla tergiversatione, ad contestandam eorum fidelitatem procedent.

§. 30. Quodsi vero secus fieret; contrarium facientes, *eo ipso notam perpetuae infidelitatis* incurrant.

§. 31. Acta, et conclusa sunt haec, Viennae Austriae 23. mensis Junii Anno 1606.

MATHIAS m. p.

Paulus Sixtus *Trautson* m. p. Carolus a *Lichtenstein* m. p. Stephanus *Iliesházy* m. p. Ernestus a *Molart* m. p. S. C. *Breiner* m. p. Thomas *Vizkelethy* m. p. Thomas *Erdeady* Comes perpetuus Montis Claudii. Georgius *Thurzo* Comes perpetuus de Arva m. p. Andreas *Ostrosith* m. p. Sigismundus *Forgacz* de Gimes m. p. U. a *Kremberg* m. p. Paulus *Apponi* m. p.

két nem lehetne kötni; s magok a Törökök oly feltételeket sürgetnének, és ajánlanának, melyek Magyarországra s a szomszéd Tartományokra nézve károsak és veszedelmesek volnának; hogy akkor, egyesült erővel, Ő Szents. Cs. Felsege, hadaival, *ellene, mint a Keresztyén Név s a Haza közönséges ellensége ellen*, az Ország Végzeményei és Rendeletei szerint, serénységgel és készséggel, minden szabadkozás nélkül, hűségök bebizonyítására, el fognak járni.

30. §. Ha pedig különben cselekednének: az ellenkezőkép cselekvők ez által *hűtelenség bűnébe* esnek.

31. §. Így történt és végeztettek ezek *Bécsben Ausztriában*, junius hónap 23-d. napján 1606.

MÁTYÁS, s. k.

Trautson Pál Sixtus, s. k. Lichtenstein Károly s. k. Illyésházy István s. k. Molart Ernő s. k. Preiner Szigfrid Kristóf s. k. Vízkelethy Tamás s. k. Erdődy Tamás, Monoszló örökös Grófja s. k. Thurzó György Árva örökös Grófja s. k. Ostrosith András s. k. Ghimesi Forgách Zsigmond s. k. Krembergh Ulrik s. k. Apponyi Pál s. k.

V.

II. MÁTYÁS KIRÁLY VALLÁSÜGYI
TÖRVÉNYE.

(Mathiae II. Regis Decr. I. ante coron. Art. 1. 1608).

Quantum itaque *ad primum* Constitutionis Viennensis *Articulum* attinet; deliberatum est per Status et Ordines Inclyti Regni Hungariae :

§. 1. Ut *Religionis exercitium*, tam Baronibus, Magnatibus, Nobilibus, quam etiam Liberis Civitatibus, ac universis Statibus, et Ordinibus Regni, in suis et Fiscis bonis; item in Confiniis quoque Regni Hungariae, militibus Hungaris, sua cuiusque Religio, et Confessio : Nec non Oppidis, et Villis eam sponte ac libere acceptare volentibus, *ubique liberum relinquatur* : Nec quisquam omnium in libero

V.
II. MÁTYÁS KIRÁLY VALLÁSÜGYI
TÖRVÉNYE.

(I. Törvénykönyve koronázás előtti 1. c. 1608.)

Ami tehát a *Bécsi Véghzemény első cikkét* illeti; Tekintetes Magyarország Karai és Rendei által határozottatott:

1. §. Hogy a *Vallás gyakorlata*, mind a Báróknak, Országnagyoknak, Nemeseknek, mindszipte a Szabad Városoknak, és valamenynyi Országos Karok és Rendeknek, a magok és a Fiskus jószágain; hasonlóképen Magyarország Véghelyeiben is a Magyar katonának, mindeniknek saját Hite és Vallása: Nem különben a Mezővárosok és Faluknak, melyek ezt önkényt és szabadon el akarják fogadni,

eiusdem usu, ac exercitio, a quoquam impediatur.

§. 2. Quinimo ad praecavenda inter Status et Ordines aliqua odia, et dissensiones; ut quaelibet Religio, suae Professionis *Superiores*, seu *Superintendentes* habeat, statutum est.

mindenütt szabad legyen: És nehogy senki, annak szabad élvezetében és gyakorlatában, bárki által is akadályoztassék.

2. §. Desőt, a Karok és Rendek közt támadható gyűlölség és meghasonlások megelőzésére, hogy mindenik Vallás, a maga hitén való Előljárákkal, vagyis Superintendensekkel bírjon, elhatározott.

VI.

AZ ORSZÁGGYŰLÉS SZERKE-
ZETÉRŐL.

(Mathiae II. Regis Decreti I. Articulorum post Corona-
tionem primus, 1608).

*Quinam Status, et Ordines dicantur? Et
qui locum, et vota in publicis Diaetis habere
debeant, recensentur.*

Quoniam ex pluritate Personarum, per
Suam Maiestatem Regiam, ad Generalem Re-
gni Diaetam convocatarum, *nonnullae aliquando
inaequalitates* emergere consueverunt:

§. 1. Idcirco ad abolendos quosque defe-
ctus, et difficultates, quae sub nomine Statu-
um et Ordinum Regni nonnunquam irrepserunt,
visum est Regnicolis concludere; quinam sub
nomine Statuum et Ordinum Regni intelligi;

VI.

AZ ORSZÁGGYŰLÉS SZERKE-
ZETÉRŐL.

(II. Mátyás Király I. Törvénykönyve Koronázás utáni részének 1. Cikke, 1608).

*Kik neveztessenek Karok és Rendeknek?
És kiknek legyen helyök és szavazatok az Országgyűlésén, előadatik.*

Minekutána a Személyek sokaságában, melyek Ő Királyi Felsege által az Ország Közönséges Gyűlésére meghivatnak, olykor némely hasonlatlanságok származnak:

1. §. Azért is, minden hibák és nehézségek eltörlése okáért, melyek a Karok és Rendek nevezete alatt olykor becsúsztak, az Országlakók meg kívánták határozni, kik értessenek az Ország Karai és Rendei neve

quive per Suam Maiestatem Regiam, ad publica Regni Comitia, *per Suae Maiestatis Regales* vocari, et vota sua in publica Regni, Diaeta habere debeant.

§. 2. Cum itaque Regni Hungariae Status, et Ordines *ex quatuor conditionis Regnicolis*, nempe Praelatis, Baronibus, seu Magnatibus, Nobilibus, et Liberis Civitatibus consistent:

§. 3. Ideo Regnicolae sub praesenti Generali Diaeta decernunt; ne Sua Maiestas Regia, praeter hos Ordines, quempiam in Generalem Regni Diaetam, *per Regales suas literas* advocari faciat.

§. 4. Praelatorum autem Statum hunc esse volunt: Ut quicumque *Episcoporum*, Capitulum suum, cum Praeposito suo, sub sua Iurisdictione Episcopali, aut loca Residentiae sua habuerit; ex tunc idem Episcopus in Conventu Dominorum Praelatorum et Baronum, pro sua persona propria, locum et vocem habeat: Nomine autem Capituli, Praepositus una cum Capitulo inter Regnicolas, pari ratione unam, et coniunctam vocem habeat.

§. 5. Demum *Praepositi*, qui nulli imme-

alatt; és kiknek kelljen Ő Kir. Felsége által az Ország Köz Gyűlésére *Ő Felsége Királyi Levelei* által meghivatni, és az Országgyűlésén szavazattal bírniok.

2. §. Minthogy tehát Magyarország Karai és Rendei, *négy rendbéli Országlakókból*, tudniillik a Főpapokból, Bárókból vagyis Országnagyokból, Nemesekből, és Szabad Városokból állanak:

3. §. Annakokáért az Országlakók a jelenvaló Közönséges Országgyűlésén elhatározzák: ne hivasson meg Ő Kir. Felsége, ezen Rendeken kívül, bárkit az Ország Köz Gyűlésére *Királyi Meghívó Levelei* által.

4. §. A Főpapok Karát pediglen így határozzák meg: Hogy minden *Püspök*, kinek Püspöki Hatósága alatt Káptalanja, ennek Prépostjával, vagy ki székhelye birtokában van; ugyanazon Püspök a Főpap és Báró Urak Gyűlésében, saját személyére, üléssel és szavazattal éljen: A Káptalan nevében pedig a Prépost, Káptalanával együtt az Országlakók közt, ugyanazon módon, egy és összekapcsolt szavazattal bírjon.

5. §. Végre a *Prépostok*, kik semmi püs-

diate Episcopatus subiacent, sed absoluta suae Praepositurae annexa habent Capitula, et Conventus; ii etiam a suis Capitulis, et Conventibus non disiungantur, sed pariter unice coniunctam vocem habeant.

§. 6. Denique, si qui Praepositorum, et Abbatum Insulorum, et Privilegiatorum essent, qui sua Iura possessionaria Praepositarum et Abbatiarum in Regno habuerint, iisque poterentur; ii quoque sub nomine Statuum et Ordinum Regni comprehensi, vocem suam inter Regnicolas, iuxta Constitutiones Viennenses habeant.

§. 7. Sic *Generali* quoque *Ordinis Divi Pauli primi Eremitae*, una vox conceditur.

§. 8. Quantum ad *Ordinem Magnatum*, statutum est; ut universi Barones et Magnates, in Generalibus Diaetis praesentes, in Coetu et Conventu Praelatorum, Baronum et Magnatum, suum locum et sua vota habeant.

§. 9. *Absentium* vero *nunciis*, inter Regnicolas locus et dignitas, ac vota ipsorum

pökségnek nincsenek közvetlenül alárendelve, hanem Prépostságokhoz kapcsolt önálló Káptalanaik és Conventjeik vannak; azok is Káptalanaik és Conventjeiktől el ne szakasztassanak, hanem hasonló módon csak összekapcsolt szavazatot bírjanak.

6. §. Végre, ha *Süveges Prépostok és Apátok* és Kiváltságosak volnának, kiknek Prépostsági és Apátsági Birtokjogaik az Országban volnának, s azokat birtokolnák; azok is, a Karok és Rendek sorába tartozva, szavazatjokkal az Országalakók közt éljenek, a Bécsi Végzemények szerint;

7. §. Így az első remete *Sz. Pál Rende Főnökének* is egy szavazat engedményeztetik.

8. §. Az *Országnagyok Rendére* nézve; rendeltetett, hogy valamennyi Bárók és Országnagyok, az Ország Köz Gyűlésén jelenlévők, a Főpapok, Bárók és Országnagyok Egyesületében és Gyülekezetében bírnak helylyel és szavazattal.

9. §. A *Jelen-nem-Lévők Követeinek* pedig az Országalakók közt legyen helyök és rangjok, és szavazataik (ősi szokás szerint) a

(more antiquitus consveto) post Comitatum Nuncios, et Capitula, eisdem tribuantur.

§. 10. *Liberas Civitates* (quae iuxta *Uladislai Regis Decret. 7. Art. 3.* ordine recensentur) quod concernit; ut eae quoque, in suis privilegiis et numero Statuum et Ordinum conserventur, dignum iudicant Regnicolae, quarum Nuncii ut inter Regnicolas, locum et vota habeant, dignum quoque censent Regnicolae.

§. 11. Reliquarum Civitatum Liberarum, quae ibi comprehensae non essent, status reicitur ad emendationem Decretorum.

§. 12. Praeter hos itaque Status et Ordines, ne Sua Maiestas Regia (demptis illis, qui publicis Regni Officiis funguntur; utpote Consiliarii Nobiles, Iudices Regni Ordinarii, eorum Vices-gerentes, Proto-Notarii, et Iurati Assessores Tabulae Suae Maiestatis Regiae) ad Comitata Generalia adhibeat; eorumque vota, iuxta antiquum usum et sessionem admittantur; decretum est.

Vármegyék Követei és Káptalanok után engedtesse nekik.

10. §. Ami pedig a *Szabad Városokat* illeti (melyek *Ulászló Király 7. Törvénykönyve 3. Cikke* szerint elősoroltatnak); hogy azok is, kiváltságaikban s a Karok és Rendek számában megtartassanak, igazságosnak ítélik az Országlakók; miszerint Követeik, az Országlakók közt helylyel és szavazattal bírnak; méltónak tartják az Országlakók azt is.

11. §. A többi Szabad Városok állapota, melyek ott be nem foglaltattak, a Végzemények igazítására elhalasztassék.

12. §. Nehogy tehát ezen Karok és Rendeken kívül Ő Királyi Felsége (kivéven azokat, kik Országos köz Hivatalokat viselnek, úgymint a Nemes Tanácsosokat, az Ország Rendes Bírait, azoknak Helyetteseit, az Ítéző Mestereket és Ő Felsége Királyi Táblájának eskütt Közbírait) másokat az Ország Közgyűlésére alkalmazzon; és szavazataik, a régi szokás és üléseik szerint helyt leljenek, végeztetett.

VII.

AZ IDEGENEKNEK AZ ORSZÁG
KORMÁNYÁBÓL KIREKESZTÉSÉRŐL.

(Mathiae II. Regis Decretū I. Articulorum Ante Coron.
Decimus).

Officium Cancellariatus, bene meritaē alicui personae conferatur: Et Maiestas Sua Regia, in Rebus Hungaricis, nonnisi Hungarico etiam Consilio utatur: Neque Supplicantes, alios quam decet, Consiliarios, et Secretarios pro suis expeditionibus adeant.

Ad Nonum et Decimum: Ut omnis gubernatio, dignitasque Consilii Hungarici: *Cancellariae auctoritas*, per Suam Regiam Maiestatem de facto restauretur: Eaque ex Consilio

VII.

AZ IDEGENEKNEK AZ ORSZÁG
KORMÁNYÁBÓL KIREKESZTÉSÉRŐL.

(II. Mátyás Kir. I. Törvénykönyvének Koronázás előtti
10. Cikke).

A Cancellári Tiszt valamely érdemeket-
szerzett személynek adassék: És Ő Kir. Felsé-
ge, Magyar Ügyekben egyedül Magyar Ta-
nácssal éljen; A Folyamodók is ne más Ta-
nácsosokat és Titoknokokat, mint kiket illet,
keressenek meg kiadásaik végett.

A Kilencedik és Tizedikre: Hogy a Ma-
gyar Tanács egész kormányköre és méltósága:
a *Cancellaria hatósága*, Ő Kir. Felsége által
tettleg visszaállíttassék, És az a Magyar Tanács-

Hungarico, idoneae personae conferatur; nec non *omnia officia maiora, et minora*, etiam *Tricesimae*, earumque Praefecturae, tam in hoc Hungariæ, quam aliis sibi annexis, Dalmatiae, Croatiae, et Sclavoniae Regnis, per nativos Hungaros, Nationesque subiectas, et annexas, de caetero administrarentur, statutum est.

§. 1. Caveatque Sua Maiestas Regia sufficienter, praedictis Statibus, et Ordinibus Regni; ne externae Nationes deinceps, et alterius Nationis homines, in gubernationem Hungaricam, unquam sese ingerant:

§. 2. Neve in rebus Hungaricis, aliorum quam Hungarorum Consilio (ex omnibus Partibus Regni Hungariae, atque etiam Sclavoniae, ex Ordine quoque Nobilium, in praesenti adhuc Diaeta collecto, *iuxta Decr. 3. Uladislai Regis Artic. 7. et Ludovici 2. Artic. 39.*) absque Religionis discrimine, eadem Maiestas Sua utatur.

§. 3. Atque ideo statutum est; ut si quis Hungarorum, in negotiis suis Hungaricis, al-

ból, alkalmas személynek adassék; nem különben *minden nagyobb és kisebb Hivatalok*, a *Harmincadok* is s azok Igazgatóságai, mind ezen Magyarországon, mind a többi hozzá kapcsolt, Dalmát, Horvát, és Tót Országokban, született Magyarok, és az alája vetett, és hozzá kapcsolt, Nemzetek által viseltessenek, rendeltetett.

1. §. És biztosítsa elegendőképen Ő Kir. Felsége a felebb említett Ország Karait és Rendeit, hogy ezentúl külső Nemzetek, és más Nemzetek emberei, magokat a magyar kormányzásba soha bé ne avassák:

2. §. És hogy Magyar ügyekben, ne mások, mint Magyarok Tanácsával (mely az Ország, valamint Sclavónia *) minden Részeiből, s a Nemesek Rendéből is, még a jelenvaló Országgyűlés alatt összeállítandó, *Ulászló kir. III. Törvényk. 7. és Lajos II. Törvényk. 39. cikke szerint*), Valláskülönbségre (nem tekintve, éljen Ő Felsége.

3. §. És azért rendeltetett, hogy, ha valamely Magyar, más Nemzetbeli Tanácsosok-

*) Ma Horvátországnak neveztetik. *Kiadó.*

terius Nationis Consiliarios et Secretarios, pro expeditione Sua adiret; eamque ab ipsis extraheret; eae de facto *invigrosae* et *invalidae* habeantur:

§. 4. Siquidem et aliae Nationes, et Provinciae suas, per indigenas, expeditiones facere consveverint.

hoz vagy Titkárokhoz járúlna ügye kiadása végett, s azt tőlök erőltetné ki, azok annál fogva már érvényteleneknek és erőtleneknek tekintessenek ;

4. §. Miután más Nemzetek és Tartományok is benszülöttek által szokták kiadványaikat eszközölni.

VIII.

A LINCI BÉKEKÖTÉS.

(Ferd. III. Regis Decreti II. Anni 1646. Art. 5.)

Diploma Regium Pacificationis, cum Illustrissimo Principe Transylvaniae, Domino Georgio Rákóczy, initae; publicis Regni Constitutionibus inseritur.

Quandoquidem Sua Maiestas Sacratissima, pro paterna Sua Clementia, nuper motas in hoc Regno internas dissensiones, placidis mediis componere, ac cum Illustrissimo Principe Transylvaniae Domino *Georgio Rákóczy*, et sibi adhaerentibus, medio certorum Commissariorum suorum, sub certis conditionibus pacem facere, clementer dignata fuerit; Diplomatique super eadem pace emanato, ut Status et Ordi-

VIII.

A LINCI BÉKEKÖTÉS.

(III. Ferdinand Kir. II. Törvénykönyvének
1646-ból 5. Cikke.)

A Nagyságos Erdélyi Fejedelemmel, Rákóczy György Úrral kötött Béke Királyi Oklevele az Ország Köz Végzeményeibe iktattatik.

Minekutána Ő Legszentségesebb Felsége, Atyai Kegyelmissége szerint, az ezen Országban nem rég gerjesztett belső meghasonlásokat szelíd eszközökkel elintézni, és Erdélynek Méltóságos Fejdelmével *Rákóczy György Úrral*, s a vele tartókkal, bizonyos Biztosai által, bizonyos feltételek alatt békét kötni, kegyelmesen méltóztaték; s hogy az Ország Karai és Rendei az ezen békekötésről kelt Oklevél-

nes Regni, assensum suum praeberent, ab iisdem benigne postulaverit; iisdem fideles Universi Status et Ordines Regni, benignae Suae Maiestatis requisitioni humillime annuentes, idem Diploma Maiestatis Suae Sacratissimae, praesentibus Constitutionibus inserendo (Contradictionibus Dominorum Cleri, et aliorum quorumvis Secularium Catholicorum non obstantibus, imo iisdem in perpetuum nullum Vigorem habentibus) acceptarunt, approbarunt et confirmarunt.

§. 1. Cuius quidem Diplomatis haec est series:

§. 2. „NOS FERDINANDUS III., Dei Gratia, Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Marchio Moraviae, Comes Habsburgi, Tyrolis, et Goritiae, etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, Universis:

§. 3. „Quod cum superioribus proxime elapsis temporibus, certi motus intestini et

hez beleegyezésöket adnák, tőlök kegyesen kíváná; ugyanazon hű egyetemes Ország Karai és Rendei, Ő Felsége kegyes megkeresésébe alázatosan beleegyezvén, Ő Legszents. Felsége azon *Oklevelét*, a jelenvaló Végzeményekbe beiktatva (mellőzvé az Urak, a Papság s minden más Katholikus Világiak Ellentmondásait, sőt azoknak örökké soha semmi Érvényök nem lévén) elfogadták, jóvá hagyták, és meg erősítették.

1. §. Amely Oklevélnek sora így következik :

2. §. „MÍ Harmadik FERDINÁND, Isten Kegyelmeből Választott Felséges Romai Császár, és Német, Magyar, Cseh, Dalmát, Horvát, Tót-Országok stb Királya, Austria Főhercege, Burgundia, Brabant, Stájer, Karantán, Krajna Hercege, Morva Őrgrófja, Habsburg, Tirol és Görc Grófja stb Emlékezetül adjuk ezennel jelentvén Mindeneknek, kiket illet ;

3. §. „Hogy miután az elébbi, legközelebb elmúlt időkben, bizonyos belső mozgál-

hostilitates, in Regno nostro Hungariae exortae fuissent, exindeque pax et tranquillitas, Regnique quies perturbata exstitisset; Nos paterna et benigna affectione moti, eiusmodi suscitatos tumultus, *ut christiani sanguinis effusioni parceretur*, sublatisque in Regno quibusvis dissidiis, indigenae quiete et tranquillitate perfruerentur; placidioribus potius Transactionis mediis, quam armorum vi, sopitos et compositos esse cupientes; ad postulata, et praetensiones *Illustrissimi Georgii Rákóczy, Principis Transylvaniae*, quarundam Partium Regni Hungariae Domini, Sicularum Comitum, ac eidem *adhaerentium Hungarorum*, Nos clementer declaravimus.

§. 4. „Quarum etiam benignarum concessionum nostrarum series (quemadmodum tam in *Tractatu Tyrnaviensi*, quam etiam ultimate, medio ablegati ad praefatum Principem Transylvaniae, fidelis nostri Egregii *Ioannis Törös*, alias Camerae nostrae Hungaricae Consilarii, conventum est) sequitur in hunc modum.

§. 5. „Primo; Quantum *ad negotium Religionis* attinet; Art. 1. Anni 1608, ante Coronationem edito, et Diplomatum Reginum Con-

mak és ellenségeskedések támadtanak Magyarországon, s azok által a béke és csend, s az Ország nyugalma felzavartatott: Mi, atyai és kegyes indulattól rábiratva, az ily gerjesztett háborgásokat, *hogy a keresztyén vér ontása megszűnjék*, s az Országban mindennemű meghasonlások eltávolíttassanak, a hazafiak nyugalomban és csendben élhessenek, inkább a megalkuvás szelídebb eszközeivel, mintsem fegyverek erejével, lecsendesíteni és leszállítani kívánva; *Méltóságos Rákóczy György Erdély Fejedelmének*, Magyarország némely Részei Urának, Székelyek Ispánjának, s a *vele tartó Magyaroknak* kívánságai és követeléseire, Magunkat kegyelmesen elhatároztuk.

4. §. „Amely kegyes engedvényeink sora (miképen mind a *Nagyszombati Békealkuban*, mind szinte végül, a fennevezett Erdélyi Fejedelemhez Követül küldött hívünk, Nemzetes *Törös János*, különben Magyar Kamaránk Tanácsosa, által megalkuvánk) ily módon következik:

5. §. *Először*: Ami a *Vallás Ügyét* illeti; érvényökben meghagyva az 1608. esztendőben hozott koronázás-előtti 1. Czikkelyt,

ditione 6. aliisque subsequentibus superinde Regni Statutis, in Vigore relictis; diversisque hactenus impedimentis, et interpretationibus non obstantibus, declaratum et conclusum est: Quod omnes Status, et Ordines Regni, ipsaeque Liberae Civitates, nec non Oppida Privilegiata, et milites Hungarici in Confiniis Regni, liberum habeant ubique suae Religionis exercitium, cum libero Templorum, Campanarum et Sepulturae usu, nec quisquam in libero suae Religionis exercitio, a quoquam, quovis modo, aut quovis sub praetextu turbetur, et impediatur.

§. 6. „Secundo; de non impediendis seu turbandis Rusticis in sua Confessione, declaratum et conclusum est: ut illi quoque *propter bonum pacis et tranquillitatem Regni*, sive sint Confiniarii, sive Oppidani, sive Villani, in quorumcunque Dominorum Terrestrium et Fisci Bonis, iuxta vigorem praescripti Articuli, et Conditionis, in Libero suae Religionis exercitio, ac usu modoque ut supra simili, a Sua Maiestate Regia, vel eiusdem Ministris, aut Dominis suis Terrestribus, quovis modo, aut quovis sub praetextu non turbentur, aut impe-

s a Királyi Hitlevelek 6. Feltételét s más azután bekövetkezett Ország Rendeleteit; s el-
lent nem állva az eddig felmerült különféle aka-
dályok és magyarázgatások, kijelentetett és
végeztetett: Hogy az Ország minden Karai és
Rendei, és magok a Szabad Városok, nem ke-
vesbbé a Kiváltságos Mezővárosok, s a Ma-
gyar katonák az Ország Végeiben, Vallásuk
szabad gyakorlatával bírjanak, a Templomok,
Harangok, és Temetkezés szabad használatával
együtt, és senki, Vallása szabad gyakorlatában,
bárkitől, bármely módon, vagy bármely ürügy
alatt, ne háborgattassék, és ne gátoltassék.

6. §. „*Másodszor: a Parasztoknak, Hit-
vallásukban nem akadályoztatására vagy is há-
borgattatására nézve kijelentetett és végezte-
tett: Hogy azok is az Ország békéje és csen-
dessége tekintetéből, akár Végbeliek legyenek,
akár Mezővárosbeliek, akár Falusiak, bármely
Földesuraknak, úgy a Fiskusnak Jóságain, a
fennírt Cikkelynek és Feltételnek ereje sze-
rint, Vallásuk szabad gyakorlatában és hasz-
nálatában, s hasonló módon mint feljebb, Ő
Királyi Felsége, vagy annak Ministerei, vagy
a magok Földesuraik által, bármely módon,*

diantur: Hactenus autem impediti, coacti et turbati, liberum Religionis ipsorum usum reasumere, exercere, et continuare permittantur, neque ad alias Religioni ipsorum contrarias ceremonias peragendas compellantur.

§. 7. „Tertio; Concordatum etiam est, inter Nos, ut imposterum, ab eorundem Oppidanorum, et Villanorum Parochiis, Ecclesiae Pastores, sive Concionatores, per quoscumque amoveri, et exturbari neququam possint: Qui autem hactenus amoti fuissent; liceat ipsos reducere, vel alios loco ipsorum substituere.

§. 8. „Quarto; Quaestiones vero, circa *Gravamina*, negotium Religionis et occupationes Templorum concernentes; tum quae in Anno 1638. Suae Maiestati exhibita sunt, quam post subsecuta; in futura primitus celebranda Regni Dieta, propter Regni tranquillio-rem per-
mansionem, unionemque animorum, ut vel amicabile Dominorum Regnicolarum compositione sopiantur, vel autoritate Suae Maiestatis finaliter complanentur, cum satisfactione

vagy bármely ürügy alatt, ne háborgattassanak, vagy akadályoztassanak: Az eddig akadályozottak, kényszerítettek, és háborgatottak pedig, Vallásuk szabad használatát ismét felvenni, gyakorolni, és folytatni engedtesse nek, s az ő Vallásukkal ellenkező Szertartások végzésére ne szoríttassanak.

7. §. „*Harmadszor*: Megegyesülés lönköztünk a felett is, hogy ezentúl, ugyanazon Mezővárosbeliek és Falusiak Parochiáiban, a Lelkipásztorok, vagyis Predikátorok, bárkik által elmozdítottatni, és kizavartatni semmiképen ne engedtesse nek: Akik pediglen elmozdítottak volna, szabad legyen azokat visszahozni, vagy helyökbe másokat beállítani.

8. §. „*Negyedszer*: Azon kérdések pedig, melyek a Vallás ügyét, s a Templomok elfoglalása körüli *Sérelmeket* illetik; mind azok, melyek 1638-ban Ő Felségének beadattak, mind a később következettek; a jövő, legelső Országgyűlésén, az Ország csendesebb megmaradása s az elmék egyesülése végett, vagy az Ország lakó Urak barátságos egyezkedése által csendesíttessenek le, vagy Ő Felsége tekintélyével intéztessenek el véglegesen, az

Evangelicorum: Ac pro quibus usus Templorum determinabitur; proventus Parochiarum quoque ad eos pertineant: Nec ultra occupationes Templorum fiant: Ea autem Tempia, quae hoc disturbiorum tempore violenter utrinque occupata fuerunt; statim post permutationem Diplomatum, praedictis Evangelicis restituantur, prout etiam Catholicis. Gravamina autem futuris quoque temporibus, in eodem negotio Religionis emergentia, tam Catholicorum, quam Evangelicae Confessionis hominum; quam etiam alia gravaminá Regnicolarum, tam Evangelicorum, quam Catholicorum; secundum *septemdecim Conditiones*, Sua Maiestas singulis Diaetis, plenarie complanabit, absque iniuria Evangelicorum.

§. 9. „Quinto; Accordatum quoque est, ut Sua Maiestas, contra Transgressores Statutorum, etiam in negotio Religionis; in futura Diaeta, vel Articulum 8. Decreti 6. Uladislai Regis, renovandum et observandum curabit; vel etiam condignam poenam, cum certo Executore statuere dignabitur.

§. 10. „Sexto; Praemissa autem omnia,

Evangelikusok kielégítésével: És akiknek a Templomok használata el fog határoztatni, a Parochiák jövedelmei is azokat illessék; Se ennekutána Templomok elfoglalásai ne történjenek; Azon Templomok pedig, melyek e zavarok idejében mindkét részről erőszakosan elfoglaltattak, mindjárt az Oklevelek kiváltása után, a fennmondott Evangelikusoknak visszaadásának, valamint a Katholikusoknak is. Azon Sérelmeket pedig, melyek jövőben is, azon Vallási ügyben mind Katholikusok, mind Evangelika Hitvalláson lévők részéről felmerülnének; valamint más Sérelmeit is az Ország lakóknak, mind Evangelikusok, mind Katholikusoknak; a *Tizenhét Feltétel* szerint, Ő Felsége Országgyűlésenként, teljesen elintézi, az Evangelikusok rövidsége nélkül.

9. §. „*Ötödször*: Közösen elhatározott az is, hogy Ő Felsége, a Rendeletek Áthágoira nézve, a Vallás ügyében is, a jövő országgyűlésen, vagy az Ulászló Király 6. Törvénykönyve 8. Cikkét megújíttatja és megtartatja; vagy illő büntetést határozni méltóztatik, bizonyos Végrehajtót rendelvén.

10. §. „*Hatodszor*: Végeztetett pedig

pro uberiori declaratione Statutorum, tollendisque ulterioribus Regnicolarum dissensionibus, ut in primitus celebranda Diaeta confirmentur; publicisque Regni Statutis inserantur; conclusum est.

§. 11. „Septimo; Caetera sub hac Pacificatione utrinque agitata et tractata; utpote Sedis Spiritualis Status; *Patrum Iesuitorum* personalis a Regno abstinentia: Decreti Andree secundi, per Ludovicum primum facta Confirmatio: De arendationibus Decimarum, Articuli 61. Anni 1548 renovatio, et cum effectu observatio: De non abalienationibus Bonorum Aviticorum per Ecclesiasticos, sive Seculares, factis, vel fiendis: De personarum ad Diaetam convocari solitarum discretione, atque vocum in eadem Diaeta collectione, et suffragiorum examine: De militis extranei, iuxta Articulum 24. Anni 1625 e Regno educatione: Similiter de non educatione militum Hungarorum de confiniis Regni: De distributionibus Honorum et Officiorum Regni, maiorum vel minorum, sine Religionis discretione: De administratione Iuris et Communis Iustitiae; Nec

hogy mind ezen előrebocsátottak, a Rendeletek bővebb felvilágosítására, s az Országlakók jövődjö meghasonlászai megelőzésére, a legközelebb leendő Országgyűlésén megerősíttesenek, s az Ország köz Végzeményeibe beiktattassanak.

11. §. „*Hetedszer*: Hasonlóképen végzetett, hogy a többi, ezen Békealkuvásban mindkét felől sürgetett, és tárgyalt kérdésekben, milyenek: A *Szentszékek* állapotja; a *Jezsuita Atyák* személyes eltávozása az Országból; II. András Törvénykönyvének I. Lajos által lett megerősítettése; az 1548. esztendei 61. Cikknek a Dézmák árendájáról megújítatása, és sikeres megtartása; Az Ősi Javaknak Egyháziak vagy Világiak által megtörténendő el nem idegenítéseiről; Az Országgyűlésre hivatni szokott személyek különbségéről, s a szavazatok azon Országgyűlésén összedeséséről, s a szavazatok megvizsgálásáról; A külföldi Katonáknak az 1625. esztendei 24. Cikkely szerint az Országból kitakarításáról; Hasonlóképen a magyar Katonáknak az Ország Végheleiből ki nem viteléről; A nagyobb és kisebb, Tisztek és Hivataloknak Vallás kü-

non omnium Tractatum ratione Hungariae, cum Turcis, vel aliis quibusvis vicinis Nationibus, per nativos Hungaros seculares institutione; ac aliis etiam omnibus, Libertates Patriae, atque defensionem et conservationem Regni et Regnicolarum concernentibus negotiis; ut primis statim Comitibus, aliquid certi de iis statuatur, vel iam statuta ibidem de facto effectuentur; simili modo conclusum est.

§. 12. „Octavo; Eandem autem Generalem Regni Diaetam, ut Sua Sacratissima Caesarea et Regia Maiestas, intra spatium Trimestre, a die finiti praesentis Tractatus, et commutandorum Diplomatum (sedatis tumultibus cum Principe Transylvaniae) clementer promulgare; et sine ulteriori dilatione, seu reiectione ita celebrari facere dignabitur; ut omnibus ad Diaetam Regni, iuxta Articulum 1. Anni 1608. post Coronationem editum, vocari solitis, tute ibidem comparendi et agendi potestas, *cum solita ab antiquo libertate Diaetae fiat.* In qua etiam caeteri Articuli, bonum Re-

lönbsége nélkül való osztogatásáról; A Törvény és Köz Igazság szolgáltatásáról; Nem kevesebb minden, Magyarországot illető Békealkuvásoknak, a Törökkel, vagy bármely más szomszéd Nemzetekkel, született világi Magyarok által tárgyalásáról; úgy szinte minden más, a Haza Szabadságait, s az Ország és Országlakók védelmét és megtartását illető ügyekről; mindjárt a legelső Országgyűlésén valami bizonyos határozatassék, vagy a már határozottak ugyanott tetteleg eszközöltessenek.

12. §. „*Nyolcadszor*: Az Ország ezen Köz Gyűlését pedig Ő Legsz. Cs. és Királyi Felsége, három hónap alatt a jelenvaló Békealkuvás bevégzése s a kicserélendő Oklevelek napjától (az Erdélyi Fejedelemmel levő háborúság leszállításával) kegyelmesen kihirdetni; és minden további elhalasztás, vagyis elmulasztás nélkül akkép megtartatni méltóztatik; hogy mind azoknak, kik az 1608. esztendei, koronázás utáni 1. Cikk. szerint az Országgyűlésére meghivatni szoktak, azon bátorságosan megjelenni és eljárni, *a régtől fogva szokott Országgyűlési szabadsággal*, lehes-

gni concernentes, hactenus non effectuati; iuxta Articulum 72. Anni 1638. realiter effectuentur et observentur.“

§. 13. „Nono; Amnystiam generalem, omnibus et singulis Regnicolis, Sua Maiestas Sacratissima iuxta formam amnystiae prioris *Pacificationis Viennensis* concedere dignabitur: Ita ut etiam Bona Universis, et Iura possessionaria, sub his disturbiorum temporibus per Suam Maiestatem, vel Dominum Palatinum Regni, vel alios, quibuscunque donata, collata, et inscripta; vel per quoscunque fideles Suae Maiestatis, quovis modo occupata et adempta; prioribus possessoribus, vel eorum haeredibus, statim et de facto remittantur: Similiter etiam ex parte Regnicolarum supplicantium, reddantur. Et super huiusmodi *Amnystia*, peculiare Diploma, Sua Maiestas Sacratissima concedere dignabitur.

§. 14. „Nos itaque praescriptas universas et singulas Concessionones, et Articulos, ac omnia et singula in eis contenta, prouti iidem tractati et conclusi sunt, atque hisce literis nostris de Verbo ad Verbum inserti, acceptamus,

sen. Melyben a többi, az Ország Javát illető, s eddig nem teljesített, Cikk az 1638. esztendei 72. Cikk szerint, tetteleg sikeresíttessenek, és megtartassanak.

13. §. „*Kilencedszer*: Ő Legszentsége sebb Fels. Közbocsánatot méltóztatik adni az Országlakóknak öszvesen és egyenként, a *Bécsi Békekötés* elébbi közbocsánati formája szerint: Úgy, hogy Mindnyájoknak, Jóságai és birtokjogai, melyek e háborgások idején Ő Felsége, vagy az Országos Nádor Úr, vagy mások által, bárkiknek adományoztattak, adtak, és átíratnak; vagy Ő Felsége bármely hívei által, bármely módon elfoglaltattak és elvétettek; előbbeni birtokosaiknak, vagy azok örököseinek, mindjárt és tetteleg visszabocsáttassanak; Hasonlóképen a folyamodó Országlakók részéről is visszaadassanak. És az ilyféle *Közbocsánatról* Ő Legsz. Felsége egy külön Oklevelet méltóztatik engedményezni.

14. §. MÍ tehát az elébbirt Engedményeket es Cikkelyeket, öszvesen és egyenként, s mind azokat mik bennök foglaltatnak, együtt és külön, miképen azok megalkudtattak és elvégeztettek, és ezen mi Levelünkbe szóról szó-

approbamus et ratificamus: Assecurantes praefatos *Principem Transylvaniae, eique adhaerentes*, ac etiam universos et singulos Status, et Ordines Inclyti Regni nostri Hungariae, *in Verbo nostro Regio, et bona fide Christiana*; quod eos omnes et singulos Articulos, in omnibus eorum punctis et clausulis, tam Nos ipsi sancte et inviolabiliter observabimus; quam etiam per alios omnes subditos nostros, quorum interest, vel intererit, cuiuscunque Status et Conditionis sint, observari faciemus. Ad quod observandum, etiam Successores nostros, legitimos scilicet Hungariae Reges obligatos esse volumus. Harum nostrarum, manus nostrae subscriptione roboratarum, vigore et testimonio literarum mediante. Datum in Arce nostra *Lincensi*, Austriae Superioris, die 16. Mensis Decembris, Anno Domini 1645. Regnorum nostrorum Romani nono, Hungariae et reliquorum Vigesimo, Bohemiae vero, Anno Decimo Octavo.

ra beiktattattak, elfogadjuk, helyeseljük, és jóvá hagyjuk. Biztosítván a fennevezett *Erdélyi Fejedelmet s a vele tartókat*, úgyszinte ezen Tekintetes Magyarországunk egyetemes és egyes Karait és Rendeit, *Királyi Szavunkkal, és Keresztyén Jóhitünkkel*, hogy mind ezen Cikelyeket, öszvesen és egyenként, azoknak minden pontjaiban és záradékaiban, mind Mímagunk szentül és sérthetetlenül megtartandjuk; mind pedig más minden alattvalóink által, kiket illet vagy illetend, bármely rendbeliek és állapotúak legyenek, megtartatni fogjuk. Melyeknek megtartására Utódainkat is, t. i. Magyarország törvényes Királyait, kötelezetteknek lenni akarjuk: e jelen, saját kezünk aláírásával megerősített levelünk erejével és tanúsága szerint. Kelt *Linci Várkastélyunkban*, Felső Austriában, Decemberhó 16-dikán, az Úrnak 1645-dik esztendejében, Uralkodásunknak, a Romainak kilencedik, Magyar s többi Országunkban huszadik, Csehországban pedig tizen-nyolcadik évében.

IX.

A TRÓN-ÖRÖKLÉSI ELSŐ TÖRVÉNY.

(Leopoldi I. Regis Decreti IV. Anni 1687. Art. 2. et 3).

ART. 2.

Sacrae Caesareae, et Regiae modernae Maiestatis Serenissimorum Masculorum Haeredum Primogeniti, pro naturalibus, et Haereditariis Regni Hungariae, Partiumque eidem annexarum Regibus declarantur.

Et siquidem Sua Maiestas Sacratissima, Caesarea et Regia, victricibus, et gloriosis Armis suis, immanem Christiani nominis hostem Turcam, crebris, cruentis, generalibus conflictibus fusum, Divina *praeauxiliante ope*, ab eorundem quotidie *capitaliter infestatis cervicibus*, propulsare; deque ipsius faucibus, in quibus hactenus, a tanto tempore non absque summa totius huius Nationis pernicie, gemebant; no-

IX.

A TRÓN-ÖRÖKLÉSI ELSŐ TÖRVÉNY.

(I. Lipót Kir. IV. Törvénykönyve 2. és 3. c. 1687).

MÁSODIK TÖRVÉNYCIKK.

Ő Cs. és Kir. mostani Felsége Fenséges Férfi Örököseinek Elsőszülöttei Magyarország s a Kapcsolt Részek természetes és Örökös Királyainak jelentetnek ki.

És minekutána Ő Legszents. Cs. és Királyi Felsége, diadalmas és dicsőséges Fegyvereivel, a Keresztyén név rettentő ellenségét, a Törököt, gyakori, véres, fő ütközetekben megvervén, *Isten segedelmével*, az ő, naponként *főbenjárólag nyugtalanított nyakaikról* elűzni, s annak torkából, melyben mindeddig, oly hosszú idő alatt, ez egész Nemzetnek nem legnagyobb romlása nélkül, nyögtek, ez Or-

minatissima istius Regni Fortalitia, interque eadem florentissimam olim Sedem Regiam *Budam*, et Antemurale toties fati huius Regni, cum potiore eiusdem parte eripere; ac in eliberationem istius *dulcissimae Patriae*, haec et alia superius fusius enumerata, impendere dignata est:

§. 1. In perpetuum proinde recolendorum tantorum beneficiorum memoriam, et *in aeviternum recognoscendam humillime complacentium animorum suorum gratitudinem*, praefati Universi Status et Ordines huius Regni Hungariae, et Partium eidem annexarum *declarant*; Quod amodo imposterum, neminem alium, quam *altetitulatae* Suae Caesareae, et Regiae Maiestatis, propriis ex Lumbis suis descendentium *Masculorum Haeredum Primogenitum*, in perpetuum (id ipsum etiam Statuentibus Article 5. Anni 1547. aliisque superinde exstantibus) pro legitimo suo Rege, et Domino sint habituri; et erga semper, totiesque, quoties eiusmodi Inauguratio instauranda erit, praemittendam praesinuatorum Articulorum Diplomaticorum acceptationem, seu Regiam Assecurationem, deponendumque superinde Iuramentum, in ea,

szág legnevezeteseb Erősségeit, s azok közt az egykor legvirágzóbb Királyi Székhelyet *Budát*, az egész többször nevezett Ország Előbástyáját, ennek legnagyobb részével együtt kiragadni; és *e legédesebb Haza* megszabadítására ezeket s a fentebb bővebben előadottakat, véghez vinni méltóztatott:

1. §. Ezen mindenkoron emlegetendő oly nagy jótétemények emlékezetére, és *alázatosan kedveskedni kívánó lelkök örök időnkig tanúsítandó hálájaúl*, Magyarország és a hozzá kapcsolt Részek Öszves Karai és Rendei *ki nyilatkoztatják*; Hogy innent ova senkit mást, mint a *fencímzett Cs. és Királyi Felség*, saját Ágyékából leszármazó, *Fiörökösei Elsőszülöttét*, mindörökre (azt rendelvén az 1547. esztendei 5. s egyéb Cikkelyek) törvényes Királyokúl és Urokúl tartandják; s Azt, az elébb említett Hitlevélbeli Cikkelyeknek annyiszor, amennyiszor ily Felavatás teljesítendő leszen, mindig előre bocsátandó elfogadása vagyis a Királyi Biztosítás, s az e fölött azon formában, melyben azt Elődei tették, szerkeztetett Eskü

qua a Maioribus suis praestitum esset, forma; Diaetaliter intra hoc Regnum Hungariae rite coronaturi.

ART. 3.

In defectu Masculini Seminis altememoratae Suae Caesareae et Regiae Maiestatis; succedent praescripto in Regimine: Serenissimi moderni Hispaniarum Regis Primogeniti, pariformiter Masculi Haeredes: Ac duntaxat iis deficientibus; avita, et vetus, approbata Consuetudo, pruerogativaque Statuum, et Ordinum, locum sortietur in eligendis Regibus.

Quodsi vero (quod Divina bonitas in omnia Saecula clementer avertere dignetur) eiusdem Suae Caesareae, et Regiae Maiestatis *semen Masculinum deficere contingeret*; extunc istiusmodi devolvendi, et suscipiendi Regiminis successio erga aequae praeviam, praedecclaratoque modo praemittendam *Regiam Affidationem*, ac acceptandos praementionatos Diplomaticos Articulos, et praestandum desuper Iuramentum) redundet, et transeat in Serenissimi quoque *Hispaniarum Regis, Domini Caroli Secundi*, pariformiter *Masculinum Semen*

letétele után, Országgyűlésileg e Magyarországon, annak rendi szerint, megkoronázzandják.

Harmadik Törvénycikk.

Ő fennemlített Cs. és Kir. Felsége Férfi Ivadéka megfogyatkozása után, az elébbírt Országglásban következnek a mostani Fenséges Spanyolországi Király Elsőszülttének hasonlokép Fiörökösei: És, csak azoknak is magvokszakadtival, lel helyet a Karok és Rendek ösi, régi és törvényes Szokása a Királyválasztásban.

Ha pedig (mit az Isteni jószág a Századok végeiglen kegyelmesen eltávoztatni méltóztassék) azon Cs. és Királyi Felség Férfi Ivadéka meg találna fogyatkozni; akkor ezen ekkép tovább szállandó és felveendő Országglás öröklése (szintén előleges, s a fennírt módon előre bocsátandó *Királyi Biztosítás*, és az elébb említett Hitlevélbeli Cikkelyek elfogadása, és a reájok teendő Eskü mellett) háromjek és szálljon át a Fenséges *II. Károly Úr, Spanyolország Királya* Fi Ivadékára; amiért is csak azon esetben (melyet az Isteni Kegye-

adeoque duntaxat eo in casu, (quem Divina clementia benignissime arceat) quo, tam *altenominatae* suae Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis; quam praefati Serenissimi Hispaniarum Regis, Masculinum Semen deficeret; *avita, et vetus, approbata Consuetudo*, praerogativaque praefatorum Statuum et Ordinum in Electione, et Coronatione Regum, suum locum habeat.

lem legkegyesebben fordítson el) ha, mind a *fenn* nevezett Szents. Cs. és Királyi Felségnek, mind a már említett Fenséges Spanyol Király Fimagva szakadna, leljen helyet azon *ősi, és régi, helybenhagyott törvényes Szokás* és előjoga a fennírt Karok és Rendeknek, a Király Választása és Koronázása körül.

X.

AZ ERDÉLYI DIPLOMA LEOPOLD-
DINVM MINVS.

Nos Leopoldus Divina favente Clementiæ electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Croatiae, Dalmatiæ, Sclavoniæ etc. Rex; Archi-Dux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiae, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Lucemburgi, ac superioris et inferioris Silesiæ, Vürtembergæ et Techæ; Princeps Sueviæ; Marchio Romani Imperii, Burgoviæ, Moraviæ, superioris et inferioris Lusatiæ; Comes Habsburgi, Tyrolis, Ferretis, Kiburgi et Goritiæ; Landgravius Alsatiæ, Dominus Marchiæ Sclavonicæ, Portus Naonis et Salinarum, etc. etc. Magnificis,

X.

AZ ERDÉLYI LIPÓT-FÉLE

OKLEVÉL 1691. dec. 4.

Mi Lipót, Isten kedvező kegyelméből választott Felséges Romai Császár, és Német, Magyar, Cseh, Horvát, Dalmát, Tót stb Országok Királya; Ausztria Főhercege, Burgundia, Brabant, Stájer, Karantán, Krajna, Luxemburg és alsó meg felső Szilézia, Würtemberg és Tessény Hercege; Svábhon Fejedelme; a Romai Sz. Birodalom, Burgau, Morva, felső és alsó Luzsica Őrgrófja; Habsburg, Tirol, Ferretum, Kiburg és Göre Grófja; Elsassi Tartománygróf; a Slavón Őrvidék, a Náoszi Rév és Salins Ura stb stb Nagyságos Vitézlő, Tisztes és Nemes, Okos és Ovatos,

Egregiis, Strenuis et Nobilibus, Prudentibus ac Circumspectis, Fidelibus sincere nobis dilectis, universis Statibus Provinciae Transylvaniae, et reliquis tam ecclesiasticis quam secularibus, quorum interest, gratiam nostram Caesaream Regiamque et omne bonum. Illis benigne perspectis, quae Transylvaniae ablegatus egregius fidelis dilectus Nicolaus de Bethlen uberrime exposuit, quidnam a Nobis quoad confirmationem Diplomatis de 28. Junii A. 1686 desiderati, quoad religiones ibi locorum usitatas, quoad patriae leges et consuetudines, quoad privilegia, dignitates et officia, quoad sublevanda portionum et hybernorum onera, quoad provinciam in pristinum florem redintegrandam, aliave saluti publicae multum servientia, debita erga Nos veneratione et fidelitate efflagitet; supremi nostri Regii muneris (a quo si dominus exercituum adminiculetur pro temporum vicissitudine felicia scaturire solent incrementa) esse dignovimus, charissimam hanc Transsylvaniae regionem, iam a seculis Inclyto nostro Hungariae regno assertam, magis magisque velut animam nostram amplecti. Posthabitis enim aliis contra communem christiani

őszintén kedvelt Híveinknek, az Erdélyi tartomány minden Rendeinek, és a többi, mind egyháziaknak mind világiaknak, kiket illet, Császári Királyi kegyelmünket és minden jót. Kegyesen megértvén azokat, miket Erdély küldöttje, vitézlő hív kedvelt Bethlen Miklós bőven előadott, s arra nézve, amit az 1686. június 28-dikai óhajtott Oklevél megerősítése, az ama vidékeken gyakorlott vallások, a kiváltságok, méltóságok és hivatalok, az adók és teletetés terhei könnyebbítése, a tartománynak hajdani virágzásába visszaállítása, és más a köz boldogságra sokat szolgálók tekintetében, Irántunk tartozott tisztelettel és hűséggel esedezve kért; legfelsőbb Királyi tisztünknek ismertük (melytől, midőn a seregek ura az idők viszontagságai szerint segédkedik, szerencsés javulások szoktak előforrni) e legdrágább Erdélyi tartományt, mely századok előtt Tekintetes Magyarországunkhoz jutott, mind inkább s inkább lelkünk gyanánt magunkhoz ölelni. Mellőzve ugyan is más, a keresztynév közönséges ellensége ellen rendelt, hadi működéseket, Lajos Bádeni Órgróf Ő Kedvességét, a Tököli és az őt követő lá-

nominis hostem destinatis belli operationibus, Ludovici Marchionis Badensis Dilectionem, ad sistendas iniquissimi Tökölyii eidemque adhaerentium rebellium, nec non Turcarum et Tartarorum, incursiones, illuc cum exercitu expeditimus; hac firma spe freti, illum per quem reges regnant et iusta decernunt, in firmitudine brachii sui, iustitiae causa, armis nostris Caesareis et militiae Transsylvanicae; benedictione divina affuturum, et secundos regiae intentionis successus largiturum. Sacramentum fidelitatis iam antea nobis transmissum, nihil ambigendum, quin immortalitatis studium non minus totam patriam quam illos, qui sub nostra regia protectione, consilio et curae commissam habent provinciae administrationem, cum nunquam intermoritura laude praestitum, et opere ipso in quibusvis emergentiis pro viribus comprobata fidelitatem (quam ex aequo aestimamus), ad posteros transmittere, eoque omni conatu generose allaborare animabit, ne hostes regionem montibus coronae ad instar circumseptam, rapinis et praediis, igne et ferro misceant, iam tum ab omni aevo in unam mentem coalitas nationes

zadók, nem különben a Törökök és Tatárok, berohanásai megzgatására, sereggel oda küldöttük; azon erős reményt táplálva, hogy Az, ki által a királyok uralkodnak, és, ami igazságos, azt végezik, karjának erejében, az igazság kedvéért, Császári fegyvereinket és az erdélyi katonaságét, isteni áldásával segíteni, s királyi szándékunknak szerencsés fogamatot nyújtand. A már elébb nekünk átküldött hűségi esküt,

soha nem enyésző dicséretességgel letéve, a bármely eshetőségekben tettleg s erőhöz képest tanusított hűséget (melyet igazság szerint becsülünk), a jövődőségnek átadni, s minden igyekezettel lelkesen oda munkálni buzdítand, nehogy az ellenségek a hegyek mint egy korona által körulfogott tartományt, rablás és prédálással, tűzzel és vassal dúlják, az öröktől fogva egy lélekben egyesült nemzeteket,

pessimis stratagematum technis et irritamentis dissipando, graviori barbaris serviendi iugo mancipent, gentemque totī hactenus Christianitati antemuralem, evertant.

Confirmationem desiderati Diplomatis pro successione Michaelis Apaffi in principatum quod attinet: cum is utpote adolescens quatuordecim annorum, per leges (quarum sanctam generosi Status ducunt observantiam), ante vigesimum aetatis annum ad regimen non sit adultus; his a perfidia Tökölyii turbatis temporibus, neque in rem Transsylvaniae neque in patriae bonum vergere perbenigne iudicavimus, si quidquam in memoratarum legum transgressionem innovari contingeret. Proinde minorennis in timore Domini, condignis apud Consiliarios intimos, qui commissam habent provinciae administrationem, virtutibus, in spem successionis usque ad annos pubertatis imbuendus, maturescentium in eo atque emicantium animi dotum specimina exspectanda, gratia demum Caesarea Regiaque in patriae emolumentum benignissime complectenda. Ne vero interea temporis universi Transsylvaniae Ordines suspensis animis haerendi, aut vel

a cselek gonosz ármányai és izgatásaival szétosztatván, a barbárok súlyosabb szolgajárma alá vessék, s a nemzetet, az öszves kereszttyénségnek eddigi bástyáját, megrontsa.

Ami az Apafi Mihálynak a fejdelemségben következésére nézve óhajtott Oklevél megerősítését illeti: miután az, mint tizennégy éves ifjú, a törvények szerint (melyek iránt a nemes Rendek szent engedelmességgel viseltetnek) huszadik esztendeje előtt a kormányra serdültnek nem tekintethetik; ezen, a Tököli hűtlensége által háborgatott időkben, nagy kegyesen sem Erdély érdekére, sem a haza javára szolgálónak nem ítéltük, ha az említett törvények áthágásával valamely újítás történék. Ennek következésében a kiskorú az Úr félelmében, azon belső Tanácsosoknál, kikre a tartomány közigazgatása bízva van, illő erényekben, a fejdelemségben következhetésre, a serdültség idejéig, nevelendő, a benne feltünendő lelki adományok jelei bevárandók, végre a haza előmenetelére a Császári Királyi kegyelem készségesen fogadandó. Nehogy pedig azalatt is Erdély öszves Rendeinek legkisebb okuk legyen kétséges elmével lenni, vagy

minimum praeter paternam nostram intentionem ominandi ansam habeant; de sequentibus articulis fideles Status et Ordines in universum, eorumque posteros, quos in omni erga regiam nostram coronam fidelitate perstituros confidimus, sub verbo regio et integerrima fide duximus esse assecurandos.

Primo. In Causa receptarum ibidem religionum, templorum, scholarum, parochiarum, aut introductionis cuiuscunque alterius cleri et personarum ecclesiasticarum quam ibi nunc exstant, nihil alterabitur; contradictionibus quibuscunque sive sacri sive profani ordinis nihil unquam in contrarium valentibus; ita tamen ut Catholici, propriis suis sumtibus, adeoque citra omne aliarum religionum gravamen, Claudiopoli, in praesenti devotionis suae loco, sibi ecclesiam, nec non Albae Juliae templum minus olim a Christophoro Báthory erectum, nunc desolatum, reaedificent, iidemque Catholici ubique locorum, si pauci et peregrini sint, privatim, si vero eorum multi, tum publici religionis suae exercitii et condendarum ecclesiarum iure gaudeant, aequae ac aliae in Transsylvania receptae religiones tali casu,

legkisebbé is egyebet gyanítani atyai szándékunknál; a hűséges Karokat és Rendeket egyetemleg, úgy maradékaikat is, kik iránt, hogy királyi koronánk hűségében teljesen megmaradandanak, bizodalunk van, *királyi szavunkkal s a legösszintébb hittel* biztosítjuk a következő cikkelyekről:

Előszőr: Az ott bévett vallások, a templomok, iskolák, parochiák, vagy más mint a mostani papság és egyházi személyek, ügyében, semmi sem másíttatik meg, bármely ellentmondások, akár papi akár világi részről, soha az ellen nem nyomván semmit is; úgy mindazonáltal, hogy a Katholikusok, ön költségökön, és így minden más vallások terheltetése nélkül, Kolosvárt, ajtatoskodásuk jelen helyén, magoknak templomot építhessenek; úgy Gyulafejevárt is a kisebb templomot, mely hajdan Báthory Kristóf által emeltetett, s el van pusztúlva, újra felépíthessék; ugyan azon Katholikusok, minden helyen, ha kevesen vannak és jövevények, magánlag, ha pedig sokan, vallásuk nyilvános gyakorlatával és templomépítés jogával bírjanak úgy, mint más Erdélyben bévett vallások bírnak oly esetben,

ubi nimirum in loco aliquo numero praevalent, gaudere consueverunt.

Secundo. Confirmamus fidelibus Statibus omnes Hungariae Regum, similiter omnium a tempore separatae ab Hungaria Transsylvaniae, eiusdem Principum, donationes, collationes, privilegia, armales, titulos, officia, dignitates, decimas, et denique quaevis beneficia et bona, sive privatis sive civitatibus ac communitatibus et coetibus, sive cuicumque ex receptis religionibus addictae ecclesiae, parochiae, vel scholae, tam in Transsylvania quam partibus Hungariae, in Sicilia, et Debreczino, praedictis factas et data, etiamsi aliquando ad aliquam ecclesiam, conventum, vel capitulum pertinuerint; ita ut nemo omnino hac occasione in suis bonis nec per Nos, nec per quemcunque sacri aut profani ordinis virum impetendo aut actionando turbetur, sed unusquisque ea quae nunc habet et possidet, in posterum etiam teneat et possideat, secundum dictas Regum et Principum donationes; exceptis iis si quorum Principum donationes ipsi per suas constitutiones abrogassent.

ha t. i. valamely helyen számra nézve erősebbek.

Másodszor. Megerősítjük a hűséges Karoknak minden Magyar Királyok, hasonlóképen Erdélynek Magyarországtól különválása óta, Fejedelmei adományleveleit, jószágadásait, kiváltságait, nemesítéseit, az általok adott címeket, tisztségeket, méltóságokat, dézmákat, s végre mindennemű javadalmakat és jószágokat, akár magányosok, akár városok, és községek, és céhek, akár a bévett vallások közül bármely egyház, parochia, vagy iskola részére adattak, mind Erdélyben, mind Magyarországnak Részeiben, a Székelyföldön és Debreczenben, habár egykor valamely egyházhoz, conventhez vagy káptalanhoz tartoztak is; úgy, hogy senki, ez alkalommal, jószágokban, se Miáltalunk, se bármely más egyházi vagy világi rendű férfiútól, megtámadás vagy pör által ne háborgattassék; hanem hogy mindenki azt, mit most vall és bír, jövendőben is vallhassa és bírhassa, az említett Királyok és Fejedelmek adománylevelei szerint; kivéven ha valamely adományaikat azon Fejedelmek saját Végzeményeik által eltörölték volna.

Tertio. Approbatas et Compilatas patriae illius leges, Decretum Tripartitum Verbőczii, (expuncto tamen ibidem articulo nono decreti Andreae regis, qui in ultima Posoniensi diaeta abolitus fuit ¹⁾), Constitutiones, Ius municipale nationis Saxonicae, in vigore inviolabili permansura declaramus quidem; Cum autem ipsimet Status, tum ratione religionis, tum etiam constitutionum suarum ac privilegiorum, inter se discrepent; et Catholici in praefatis primo et secundo articulis gravatos se existiment; Saxones vero privilegiis suis antiquis et eorum usui ac consuetudini in articulo tertio magis cautum esse efflagitent; e re ipsorummet Statuum duximus, ut difficultates inter illos circa dictos tres articulos vertentes, amicabili compositione et concordia, sub ratificatione nostra Caesareo Regia, complanare studeant; hac vero non succedente, auditis partibus, opinioneque Consiliariorum nostrorum Transsylvanorum desuper intellecta, reliquum Nobis erit id deni-

¹⁾ Tulajdonképen a *Hármaskönyv* Első Része *Kilencedik Címe* hatodik §-ának ama záradékát, (l. felj. a 28. 29. ll.), mely abba András kir.

Harmadszor. Azon haza Approbátáit és Compilátáit, Verbőci Hármaskönyvét (kitudva még is ebből András király kilencedik cikkét¹⁾, mely az utolsó pozsonyi országgyűlésén eltöröltetett), a Constitútiókat, a Szász nemzet Hatóságjogát, sérthetetlenül megmaradónak nyilatkoztatjuk ugyan; De minekutána magok a Rendek, mind a Vallás, mind Végzéseik és Kiváltságaikra nézve, egymás közt egyet nem értenek, s a Katholikusok a fennírt 1. és 2. cikkelyekben magokat sérelmezetteknek tartják; a Szászok pedig régi kiváltságaikat s azok használatát és szokásos jogukat a 3. cikkben jobban oltalmaztatni kérelmezik; magoknak a Rendeknek érdekében levőnek tartjuk, hogy ama három cikkely körül forgó nehézségeiket, barátságos kiegyenlítéssel és megegyesüléssel, Császári Királyi helybenhagyásunk mellett, elintézni törekedjenek; ez pedig nem sikerülvén, a felekezettek meghallgatása, s Erdélyi Tanácsosaink e feletti véleményök megértése után, Magunkra

31-d. cikkelyéből (I. felj. a 20. 21. ll.) ment át, s 1687-ben eltöröltetett (I. felj. 120, 121. ll.).

que pro munere nostro Caesareo Regio decernere, quod iustum et aequum compertum fuerit.

Quarto. Morem usitatum, utpote quem supremæ potestati non derogare invenimus, in Gubernii, Consilii Intimi, Comitiorum, suffragiorum politia ac libertate, in Tabulae Iudiciariae, Magistrorum Protonotariorum, et Assessorum, item et inferiorum tribunalium auctoritate, in administrandae iustitiae solito ordine et usu (omnia tamen salvo in gravioribus recursu ad Regem) illaesa praecipimus conservanda. In oeconomicis quoque quoad regalia et fiscalia, praevia fidelissimorum Statuum sincera informatione eam habituri rationem et modum, ut per commissiones camerales aut alia via, nemo nobilium civium aut privatorum gravari possit aut debeat.

Quinto. In omnibus sive ad politiam, sive iustitiam vel oeconomiam administrandam necessariis officiis, utemur indigenis Transsylvanis, Hungaris nempe, Siculis, et Saxonibus, nul-

háramlik Császári Királyi tisztünk szerint elhatározni, ami jogosnak és igazságosnak fogtaláltatni.

Negyedszer. A bévett szokást, tudnillik melyet a legfőbb hatalomnak nem ítélünk kisebbségére szolgálnia; a Kormányszék, Titkos Tanácsosok, Országgyűlése véleménynyilatkozási rendjére és szabadságára; a Törvényes Tábla, az Ítéző Mesterek és Közbírák, úgyszinte az alsóbb és felsőbb törvényszékek tekintélyére, az igazságszolgáltatás szokott rendje és gyakorlatára nézve (mindezeket, fenmaradván fontosbakban a Királyhoz folyamodhatás) sértetlenül fentartatni rendeljük. A gazdaságiakban is, a királyi haszonvételekre és fiskust illetőkre nézve, a hűséges Rendek előleges őszinte értesítése nyomán, oly okkal és móddal élünk, hogy kamarai bizottmányok által, vagy egyéb uton, senkit a nemesek, polgárok vagy magányosok közül, terhelni ne lehessen vagy kelljen.

Ötödször. Minden, akár a közrend, akár az igazságszolgáltatás vagy a gazdaság ellátására szükséges hivatalokban, Erdélyi születésűekkel, Magyarokkal t. i., Székelyekkel és

lo habito religionis respectu; neque exterarum nationes, aut quae Nobiscum ab illis inter exteras et inhabiles dignoscentur, ad honores et munera, quotiescunque ea vacare contigerit, praevallebunt; salva tamen Nostra, cum illorum consensu, ad recipiendum aut non recipiendum in matriculam commendatione.

Sexto. Bonis ob defectum prolium aut notam infidelitatis ad fiscum regium devolvendis, benemeritos Transsylvanos, Hungaros nempe, Siculos et Saxones indigenas, non attento religionis discrimine, propensi erimus dignari. Illa vero privatorum bona, quae armis nostris occupata sunt ab hostibus, antiquis possessoribus, aut eorum posteritati, ex mera benignitate regia restituentur. Ad quem finem alicui tribunali in Transsylvania, aut nostro belli duci, ut visis instrumentis quod siustum videbitur decernat, in hoc speciali casu ex commissione regia benigne committemus.

Septimo. Supremum Status directorem Nostrum, pristinis temporibus Vajvodam di-

Szászokkal fogunk élni, vallásukat nem tekintve; sem Külső Nemzetek, vagy amelyek velünk együtt azok által külsőknek és képteleneknek fognak ismertetni, méltóságokban és tisztségekben, valahányszor olyanok megüresülni találnának, nem nyernek elsőséget; fennmaradván mindazáltal az ő beleegyezésök mellett azoknak az anyakönyvbe fel vagy fel nem vétele végett, ajánlási jogunk.

Hatodszor. Magszakadás vagy hűtlen-ségi vétekből a királyi fiskusra szállandó jószágokra hajlandók leszünk érdemeket szerzett Erdélyieket, u. m. Magyarokat, Székelyeket és Szászokat méltatni. Magányosok azon jószágai pedig, melyek a mi fegyverünkkel szereztettek vissza az ellenségtől, régi birtokosaiknak vagy azok maradékainak csupa királyi kegyességből vissza fognak adatni. Mely végre valamely Erdélyben levő törvényszéket, vagy hadvezérünket fogjuk, e külön esetben, királyi megbizással, kegyesen utasítani, hogy az okmányok megvizsgálása után, amint igazságosnak fog láttatni, úgy intézkedjék.

Hetedszer. Legfelsőbb Állam-Igazgatónk, kit régente Vajdának neveztek, vagy an-

ctum, vel eius vices gerentem, ex indigenarum Transsylvanicae nobilium ac procerum nostrorum numero, sive catholicae sive alterius ibi receptae religionis fuerit, si fidelitate et meritis praepolleat, summemus. Idem quoque de munere Generalis militiae Transsylvanicae, Cancellarii supremi, Consiliariorum intimorum, Comitum Supremorum et Capitaneorum inter Siculos, Magistrorum Protonotariorum, aliisque dignitatibus antea solitis, observabitur. Et haec

Octavo. Cum tali modificatione clementissime largimur, ut Gubernatoris, summi militiae Transsylvanicae Generalis, Cancellarii, Intimi Consiliariatus, et Protonotariatus, candidatos, si quando similia munera resarcienda venerint, Nobis ad confirmandum praesentent; ut tanto tranquillior diversarum nationum status persistat, periculosae machinationes aut ambitus exulent, atque omnium animis concordis desiderio salus publica, pro optimo regiminis fine, in quem colliment universi, haereat radicata. Quod autem ad alios officiales attinet, nempe Iudices Regios inter Saxones et Siculos, Iudices Nobilium, Vice Comi-

nak helyettesét, Erdély benszülött nemesei és főrendeink sorából fogjuk kiszemelni, nem tekintve katolikus-e vagy más ott bévett valóságú, ha hűséggel és érdemmel tündöklék. Ugyanaz tartatik meg az erdélyi hadak Parancsnoka, a Fő Cancellár, a belső Tanácsosok, a Főispánok, és Székely Kapitányok, az Ítéző-Mesterek, és más azelőtt dívott méltóságokra nézve is. És ezeket

Nyolcadszor. Oly módosítással adjuk meg legkegyelmesebben, hogy a Kormányzó, az Erdélyi hadak Parancsnoka, a Cancellár, Belső Tanácsosok hivatalaira s az Ítéző-Mesterségre kijelölteket, valahányszor azok betöltendők lesznek, megerősítés végett Elénkbe terjeszszék; hogy a különböző nemzetek állása annál csendesebb maradjon, a veszedelmes ármányok és tiszttavadászások távol legyenek, s mindenek elméjében, egyező kívánsággal a köz boldogság, a kormányzás legjobb céljául, mely felé kell törekedni mindnyájoknak, begyökeredzve maradjon. Ami pedig a más tiszteket illeti, úgymint a Királybírákat, a Szászok és

tes in Comitatus, Iudices, Consules et similia officia in civitatibus et oppidis, quae per liberam communitatum electionem apud ipsos constitui solent, in eadem etiam in posterum libertate et consuetudine maneant; confirmatione tamen pariter Nostra, sicut in praecedentibus, in quolibet ex dictis casibus impetranda.

Nono. Magnum inde salutis publicae incrementum redundare posse clementer existimavimus, si in Consilio intimo duodecimvirali saltem tres sint Catholici, et in Tabula Iudiciaria duodecimvirali etiam tres Catholici, caeteris ex aliis religionibus ipsorum recipiendis; et quidem inter illos in Consilio intimo etiam Iudex Regius Cibinienses iuxta leges receptas ex natione Saxonica; inter Magistros Protonotarios vero unus sit Catholicus, ex modernis tamen quilibet in suo officio persistat.

Decimo. Annua Comitata, ad negotia publica tractanda, iustitiam administrandam, et propositiones regias, si quae fuerint, intelligen-

Székelyek közt, a Szolgabírákat, Alispánokat a Vármegyékben, a Bírákat, Polgármestereket és hasonló tiszteket a városok és mezővárosokban, melyek a községek szabad választása által szoktanak nálok betöltetni, ezek ugyanazon szabadságban és törvényes szokásban maradjanak meg jövőre is; a Mi meg erősítésünk mindazáltal, valamint az előbbieken, úgy hasonlókép a mondott esetek mindenikében, kikérendő levén.

Kilencedszer. A köz boldogság tetemes öreghedését hittük kegyelmesen onnan következhetni, ha a tizenkét-személyes belső Tanácsban legalább három Katholikus leszen, a tizenkét-személyes Királyi Táblánál hasonlóképen három Katholikus, a többiek más bevett vallásokból vétetvén; és pedig a belső Tanácsban legyen a Szebeni Királybíró is a bevett törvények szerint a Szász nemzetből; az Ítéző-Mesterek közül pedig egy Katholikus legyen, a mostaniak közül mindazáltal mindenik, hivatalában megmaradván.

Tizedszer. A köz ügyek tárgyalására, az igazság szolgáltatására, s a királyi előadásoknak, ha volnának, meghallgatására szükséges

das, necessaria, necnon terminorum octavali-um celebrationem, nostro Gubernatori et intimo Consilio promulganda committimus, reservando Nobis eorum omnium, quae sic geruntur, regiam confirmationem.

Undecimo. Supremo Status directori nostro sua sit auctoritas, conditio, et praerogativa alias debita, semper ille in provincia praesens, legibus patriis tam quoad Sacra quam profana solemniter iuramento obstrictus; congrua etiam stipendia et illi et singulis de Consilio intimo ac Tabula Iudiciaria, ex mediis aerarii nostri regii et fiscalibus, benigne decernemus. Quodsi utilitas publica et diversarum ibi degentium nationum tranquillitas illum quotannis mutare svaderet, liberrima Statuum ad alium quo citius eligendum ferri poterunt suffragia, pro Nostra ulteriori clementissima resolutione transmittenda.

Duodecimo. Tempore pacis (quod Deus pacis approximet) quinquaginta mille Imperialium tributo, tempore autem belli contra Hungariam et Transsylvaniam, quadringentorum millium florenorum rhenensium contributione,

Eszkendőnkénti Országgyűlések; nem különben a nyolcados törvényszékek kihirdetését Kormányzónknak és belső Tanácsunknak hagyjuk meg, fentartván Magunknak mindazoknak, mik itt történnek, királyi megerősítését.

Tizenegyedszer. Legfelsőbb Állam-Igazgatóknak legyen meg a különben is tartozott hatósága, állapotja és elsőbbsége, mindig a tartományban jelen legyen, s mind az egyházakban, mind a világiakban szokott esküvel a hazai törvényekhez kötve; illő évdíjakat is rendelünk kegyesen neki, és a belső Tanács- és Királyi Táblabelieknek, királyi kincstárunk és fiskusunkból. Hahogy a közhaszon, s a különféle ott lakozó nemzetek csendes állapotja annak évenkénti megváltoztatását javasolná, a Rendek szabadságában áll mielőbb másra adni szavazataikat, ezt a Mí további legkegyelmesebb elhatározásunk alá terjesztvén.

Tizenkettőszer. Béke idején (melyet a béke Istene mielőbb közelítsen meg) ötven ezer Tallérnyi adóval, Magyarország és Erdély ellen folyó háború idején pedig négyszáz ezer rajnai forint adózásával, a termésbelieket is

computatis etiam naturalibus, contenti erimus; repartitionis et exactionis forma penes fideles Status et provinciae officiales relicta, et ab ipsis sine partium studio ad iustam proportionem reducenda; caetera quae, ultra praedictas Summas, vel belli vel pacis tempore, pro defensione patriae requirentur, amore fidelium Statuum; et universae plebis sublevandae causa, ex bonis regiis et fiscalibus, nec non salis et reliquorum metallorum fodinis, tricesimis, decimis inter Saxones, аренда decimarum in comitatibus, aliisque Nostris proventibus allaturi.

Decimo tertio. Datias, et alia apud ipsos inusitata exactionum genera introduci non curabimus, vectigalia aut tricesimas non augebimus.

Decimo quarto. Siculi, genus hominum bellicosissimum, ab omni tributo, ab omni hybernorum aut aestivorum molestia, a decimis, et praestationibus ratione bonorum quae cum onere insurgendi possident, velut hactenus, ita in posterum penitus sint exempti. E contra pro tuenda patria propriis impensis mi-

ide tudva, elégszünk meg; a kivetés és beszéd módját a tartomány hűséges Rendei és tiszteinél hagyván, mely általok részrehajlás nélkül helyes arány szerint leszen intézendő; a többit, mik a mondott summákon felül, béke vagy háború idején, a haza védelmére szükségeltetnének, a hűséges Rendei szeretetétől, s az öszves nép könnyítésétől vezettetve, a királyi és fiskusi jószágokból, nem különben a sóaknák és többi ércbányák, harmincadok, Szászok tizedei, a vármegyei tizedek hasznobére, s más jövedelmeinkből pótlandók.

Tizenharmadszor. Ajándékokat és más, nálok szokatlan, sarcok nemeit nem hozunk be, a vámokat és harmincadokat fel nem emeljük.

Tizennegyedszer. A Székelyek, e legvitézebb népek, minden adó, minden téli és nyári szállásolások alkalmatlanságai, a tizedek, s felkelés terhével járó birtokaiktól való fizetendőségek alól, valamint, eddig, úgy jövedőre nézve is, ki legyenek véve. Ellenben a haza védelmére saját költségökön katonás-

litare obstricti permaneant, non tamen subintellectis rusticis vel iobbagionibus Siculis.

Decimo quinto. Liberum, sicuti sub Principibus fuit, quaestum seu commercia rerum omnium concedimus, benigne volentes, ut et nobilium praerogativae ac privilegia hoc in passu observentur.

Decimo sexto. Decimas etiam, consveta hactenus apud ipsos arenda redimi solitas, dominis terrestribus relinquimus, arenda tamen fisco reservata.

Decimo septimo. Magnis et non necessariis praesidiis, partim ex militia indigena instituendis, et ex nostro aerario alendis, provinciam non onerabimus; Generalem tamen et caput Germanum illis praeficiemus, qui reciprocam cum Gubernatore, Consilio Status et Generali militiae Transsylvanicae in omnibus negotiis bellicis correspondentiam habiturus, aliis, ad praedictum Statum aut Gubernium pertinentibus, se non ingeret.

Decimo octavo. Tollimus a Saxonicae nationis, et totius ubique miserae plebis cervicibus, per abusum inveteratam gratuitam

kodni maradjanak kötelesek, mindazonáltal ide nem értve a székely parasztokat és jobbágyokat.

Tizenötödször. Minden árúk szabad adás-vevését, vagy is azokkal kereskedést engedünk, miképen ez a Fejedelmek alatt volt, kegyesen akarván, hogy a nemesek előjogai és kiváltságai is e részben megtartassanak.

Tizenhatodszor. A nálok dívó szokás szerint haszonbérlet által megváltatni szokott Dézmákat is a földesuraknál meghagyjuk, a haszonbért mindazáltal a fiskusnak fenntartván.

Tizenhetedszer. Nagy és nem szükséges őrsegekkel, részben tartományi katonaságból kiállítandókkal, s a mi kincstárunkból fizetendőkkel, a tartományt nem fogjuk terhelni; Parancsnokot mindazáltal és főnököt Németet adunk nekik, akinek is, a Kormányzóval, az Állam Tanácsával s az Erdélyi hadak Parancsnokával minden hadi ügyekben közlekedése leszen; egyéb, az említett Állam vagy Kormányzékhez tartozókba, magát be nem avatandja.

Tizennyolcadszor. Leveszszük a Szász nemzet, és mindenütt a szegény nép nyakáról a visszaéléskép megrögzött ingyenes élélme-

viatorum cuiusvis generis vel conditionis victiationem, equorum ac omnis generis iumentorum angariationem, et quartiriorum, aliosque similes, praesertim in dictam nationem Saxoniam a viatoribus hactenus exercitos, abusus; clementissime svadendo et iubendo, ut postae, remissa prius ad aulam nostram informatione, a Consilio Status, diversoria vero pro benevole recipiendis, iusta pecunia et praetio cibandis, itinerantibus, a dominis terrestribus et Civitatibus constituentur.

Nos itaque qui pientissimum regii muneris Nostri executuri officium, universorum et singulorum fidelium salutem, commune bonum, tranquillitatem publicam, rei christianae incrementum, et charissimam Transsylvaniam, nullo, Deo opitulante, Minotauri Turcici Labyrintho deinceps implicandam cordi diximus, visis et examinatis praedictis articulis et punctis, pensantes eos honori, quieti et comodo Statuum, Ordinum et incolarum omnium, universaeque reipublicae christianae conducere, eosdem in omnibus suis partibus et capitulis approbamus, et in perpetuum valitura lege sancimus tenore praesentium promittendo

zését mindennemű vagy állapotú utazóknak, a lovak s mindennemű igásmarha szolgáltatását, és szállásolásokat, úgy más egyéb hasonló, főkép a nevezett Szász nemzetén az utazók által eddig gyakorlott visszaéléseket; legkegyelmesebben javallva és parancsolva, hogy a posták, udvarunkhoz előleg felterjesztendő értesítés után, az Állam Tanácsától, a fogadók pedig, a barátságosan elfogadandó, illő pénzen és áron élmezendő utazók számára, a földesurak és Városok által rendeltessenek el.

Mi tehát, kik legkegyesebb királyi tisztünk teendőit teljesítendő, összes és egyes híveink boldogságát, köz javát, az országos nyugalmat, a keresztyénség öregbedését, s e drága Erdélyországot, az Isten segedelmével soha többé a Török Minotaurus Labyrinthusába be nem bonyolítandót, szívünkre vettük, látván és megvizsgálván a mondott cikkelyeket és pontokat, azokat a Karok, Rendek s minden lakosok, úgy az összes keresztyén egyetem becsületére, nyugalma és javára szolgálóknak tartván, azokat minden részeikben és fejezeteikben helyeseljük, és örökkéig érvényes törvényül szentesítjük ezen sorainkkal, ígér-

in verbo Nostro regio, ac apud Nos et Sere-
nissimam nostram domum nunquam violabili
fide, quod illos firmiter et inconcusse ser-
vabimus et servari faciemus, maiora et maio-
ra semper, in fidelissimam nobis gentem, po-
nere beneficia propensi. Datum in Civitate No-
stra Viennae die 4-a Mensis Decembris, Anno
post nativitatem Domini 1691, Regnorum No-
strorum Romani 34-o, Hungarici 37-o, Bohemi-
ci vero 36-o.

LEOPOLDVS m. p.

T. A. Henricus Comes de Strattman m. p.

Ad Mandatum Sacrae Caesareae

Regiaeque Maiestatis proprium

Stephanus Andreas de Verdenburg m. p.

vén Királyi szavunkkal, s az Általunk és Fenséges házunk által soha meg nem sérthető, hitünkkel, hogy azokat szilárdúl és bántatlanúl megtartjuk és megtartatjuk, mind nagyobb és nagyobb jótéteményeket hajlandók e leghűségesebb nemzettel éreztetni. Költ Bécs városunkban, Decemberhó 4-dikén, az Úr születése után az 1691-dik, Országlásunknak, a Római Birodalomban 34-d., Magyarországon 37-dik, Csehországban 36-d. esztendejében.

LIPÓT sk.

Gr. Strattman T. A. Henrik.

Ő Szents. Cs. K. Felsége saját Parancsára
Verdenburg István András, sk.

XI.

III. KÁROLY KIR. BIZTOSÍTÓ
TÖRVÉNYE

AZ ORSZÁG ÉPSÉGE S FÜGGETLEN KORMÁNYÁRÓL.

(Caroli III. Regis Decreti I. A. 1715. Art. 3. Circa Regiam Haereditariam Successionem, et Regimen uberior declaratio).

Sacra Caesarea Regiaque Maiestas, Successionem Haereditariam iuxta tenorem benigni Diplomatis sui, immediate praeinsinuato Articulo secundo nunc inserti, sufficienter declaratam, clementer resolvit dirigendam, et deficiente demum Masculino sexu, a divo quondam LEOPOLDO Imp. et rege descendente, *avitam et veterem*, approbatamque Consuetudinem, Praerogativamque Statuum, et Ordinum, *in Electione, et Coronatione Regum*, locum suum habituram esse.

XI.

III. KÁROLY KIR. BIZTOSÍTÓ
TÖRVÉNYE

AZ ORSZÁG ÉPSÉGE S FÜGGETLEN KORMÁNYÁRÓL.

(1715: 3. A Kir. Örökös és Kormányzás bővebb kinyilatkoztatása).

Ő Szents. Cs. és Kir. Felsége az Örökös Trónon - Következést az iménti második Cikkelybe befoglalt kegyes Hitlevél tartalma szerint intézni; s a néhai Fels. Lipót Cs. és Királytól leszármazó Férfiág magvaszakadtával, a Karok és Rendeknek ősi és régi, s helyben hagyott törvényes Szokását és Előjogát a *Királyválasztás és Koronázás körül*, helyt fogni, kegyelmesen kinyilatkoztatta:

§. 1. Nec Status, et Ordines Regni, eadem Sacra Regia Maiestas *secus regi, aut dirigi vult; quam observatis propriis ipsius Regni Hungariae hactenus factis, vel in futurum diaetaliter constituendis Legibus.*

§. 2. Qua Regia clementissima declaratione, circa clausulam: *Prout super intellectu et usu Legum, Regio et communi Statuum consensu Diaetaliter conventum fuerit, de omnia Regno avulsione; ac ad morem aliarum Provinciarum supposito Gubernio; memoratos Status et Ordines Regni sufficienter praecautos reddit.*

1. §. Sem az Ország Karai és Rendei felett azon Szents. Királyi Felség *máskép nem akar uralkodni és kormányozni, mint magának Magyarországnak, eddig hozott, vagy jövőben országgyűlésileg hozandó, saját Törvényei megtartásával.*

2. §. Mely legkegyelmesebb Királyi ki nyilatkoztatással, e záradékra nézve: „*Ámint a törvények értelme és gyakorlata iránt a Király és Karok és Rendek közös egyetértéssel Országgyűlésileg meg fognak állapodni*“ az Ország területének minden csonkítása, s annak más Tartományok módjára *besikkasztott Kormányzása* eltávoztatásáról az említett Országos Karokat és Rendeket elégségesen biztosítja.

XII.

PRAGMATICA SANCTIO.

(Caroli III. Regis Decreti II. A. 1723. Art. 1. 2. et 3.)

Art. 1. Status et Ordines Regni, Partiumque eidem annexarum, Sacrae Caesareae, et Regiae Maiestati pro Libertatum, et Praerogativarum, Earundem paterna, et Clementissima Confirmatione; et Suae in medium Statuum Sacratissimae Personae adventu; gratias quam maximas referunt.

Paternam sane, et Clementissimam Sacratissimae Caesareae, et Regiae Maiestatis erga Status, et Ordines Regni, in praesenti Diaeta, felicissime, et *in frequentissimo, vix aliquando viso numero* congregatos propensionem; et ad permansionem Eorundem, ac incrementum publici Status Regni Hungariae, Partiumque eidem annexarum, proque stabili-

XII.

A PRAGMATICA SANCTIO.

(III. Károly Kir. II. Törvénykönyve 1. 2. és 3.
Cikke 1723.)

1. Cikk. *Magyarország s a hozzá kapcsolt Részek Karai és Rendei, Ő Szents. Cs. és Kir. Felségének, Szabadságaik és Előjogaik Atyai és Legkegyelmesebb Megerősítéseért; és Ő Legszentségesebb Személyének a Rendek körébe érkeztéért legforróbb hálójokat jelentik ki.*

Ő Legszens. Cs. és Kir. Felségének a jelenvaló Országgyűlésén szerencsésen, és sokkal nagyobb számmal mint talán valaha, összegyűlt Országos Karok és Rendek iránti Atyai és Legkegyelmesebb hajlandóságát; s azok megmaradására, Magyarország s annak kapcsolt Részei Állományának öregbedésére, s annak minden eshetőségre, *külső Erő ellen is,*

enda in omnem casum, etiam *contra Vim externam*, cum vicinis Regnis, et Provinciis Haereditariis Unione, et conservanda domestica tranquillitate directam curam, et sollicitudinem; ex benignis Eiusdem Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, ad Status et Ordines Regni, Partiumque eidem annexarum Clementissime emanatis *Literis Regalibus*; ac novissime factis Propositionibus, devoto sane homagialis Fidelitatis Eorundem zelo, et constanti fervore humillime intelligentes; pro hoc erga Eosdem Clementissime exhibito Paterni affectus Gratiarum singulari voto, quodve non obstantibus in adversum quibusvis gravissimis, Sacrum Romanum Imperium, et Europaeam quietem tangentibus curis, et laboribus, in medium fidelium Statuum suorum semet conferre; et Eosdem in Altissima iisdem summe Veneranda Persona sua, paterne consolari; et primum, ac ante omnia, nullaque praevia fidelium Statuum, et Ordinum eatenus praemissa humillima Supplicatione, ex puro erga Eosdem paterno affectu, universos Status et Ordines Regni sui Haereditarii Hungariae, Partiumque, Regnorum, et Provinciarum eidem annexarum,

a szomszéd Örökös Országok és Tartományokkal állapítandó Únióra s a hazabéli nyugalom fentartására irányzott gondját és szorgalmát; azon Legszents. Cs. és Kir. Felségének az Ország és hozzá kapcsolt Részek Karaihoz és Rendeihez legkegyelmesebben bocsátott *Királyi Leveléből*, és legközelebb tett *Előadásokból*; alázatos és jobbagyi Hűségök buzgóságával, és állandó hevével legalázatosabban megértvén; ezen irányokban legkegyelmesebben tanúsított Atyai indulata és Kegyei különös fogadásáért, és hogy ellent nem állván a leg súlyosabb, a Romai Szent Birodalmat s Európa nyugalomát illető gondjai és munkái, hűséges Karai közzé jöni, s Őket, legmagasb s Előttök a legnagyobb mértékben, Tisztelt Személyében, atyailag vigasztalni; s először is és mindenek előtt, a hűséges Karok⁷ és Rendei előleg az iránt benyújtott legalázatosb Folyamodásuk nélkül, tisztán Irántok táplált atyai indulatból, Örökös Magyarországá s a hozzá kapcsolt Részek, Országok és Tartományok öszves Karainak és Rendeinek, minden, úgy *Hitleveleken alapuló*, mint más egyéb valamennyi, eddig engedett, és alkotott, s a jelen

in omnibus tam *Diplomaticis*, quam aliis quibusvis *Juribus*, *Libertatibus*, *Privilegiis*, *Immunitatibus*, *Consvetudinibus*, *Praerogativis* et *Legibus*, hactenus concessis, et conditis, ac in praesenti Diaeta, et in futurum etiam, Diaetaliter condendis, conservaturum offerre; et easdem ac earundem singulas clementissime confirmare dignata fuisset; *humillimas*, et quam possunt, maximas Sacratissimae Caesareae, ac Regiae Maiestati ideo etiam *gratias referunt*:

§. 1. *Quod Faemineum quoque Sexum Augustissimae Domus Suae Austriacae*, usque ad Eiusdem, et ab eodem Descendentium defectum, ad *Regiam Hungariae Coronam*, Partesque, Regna, et Provincias, ad eandem Sacram Coronam pertinentes, unanimi Universorum Statuum et Ordinum Regni, Partiumque eidem annexarum *libero voto proclamatum*; et per solemnem Eorundem Statuum et Ordinum ad Sacratissimam Caesaream et Regiam Maiestatem, *Viennam* expeditam *Deputationem* vocatum;

§. 2. Et eiusmodi oblationem, tam *pie et clementer*, *gratoque animo acceptare*; et fidelium Statuum et Ordinum suorum piis, ac Sa-

Országgyűlésén, és jövődőben is, Országgyűlésileg alkotandó, *Jogaik, Szabadságaik, Kiváltságaik, Mentességeik, Törvényes Szokásaik, Előjogaik és Törvényeik* megtartását ajánlani; s azokat, s azok közül mindeniket egyenként megerősíteni méltóztatott volna; a legalázatosabb, s mennyire tőlök telik, legnagyobb hálájokat mutatják be Ő Legszents. Cs. és Kir. Felségének, s azért is;

1. §. *Hogy Legfelségesebb Austriai Háza Nő Ivadékát is, Annak, és az Attól Leszármazók magvaszakadtáig, Magyarország Királyi Koronája, s az ezen Szent Koronához tartozó Részek, Királyságok és Tartományok Örökösévé az Ország és kapcsolt Részek Összes Karai és Rendei szabad szavazatával kiállottat, s azon Karok és Rendeknek Ő Legszents. Cs. és Kir. Felségéhez, Bécsbe menesztett, ünnepélyes Küldöttsége által meghivottat;*

2. §. És ez ajánlást, *oly kegyesen, és kegyelmesen, és hálás indulattal* elfogadni; s hűséges Karai és Rendei kegyeletos, és üdvössé-

lutaribus Votis, non tantum annuere dignata esset;

§. 3. Sed *eiusmodi* in Sacra Regni Hungariae Corona, et Partibus, Regnis, et Provinciis eidem annexis *Successionem*, eodem, quo *Masculorum Primogeniturae Ordine* secundum normam in reliquis Suae Maiestatis Sacratissimae Regnis et Provinciis haereditariis, *in, et extra Germaniam sitis*, iam per Eandem *ordinatam, stabilitam, publicatam, et acceptatam, inseparabiliter*, habitaque in graduum aequalitate, eiusdem Lineae *Praerogativae Masculorum* ratione, dirigi, servari et custodiri vellet;

§. 4. Ita, ut *illa, vel Masculus* Eiusdem *Haeres*, qui, vel quae, praemissorum Augustae Domus Austriacae Regnorum et Provinciarum *Haeres*, iuxta memoratam normam *Primogeniturae*, in Augusta Domo Austriaca receptam existet; *eodem Successionis*, pro his, et futuris quibuscunque casibus, *Haereditario iure*, etiam pro *infallibili Rege Hungariae*, Partiumque, Regnorum, et Provinciarum eidem annexarum, aequae *indivisibiliter intelligendarum*, habeatur, et coronetur.

ges kívánataihoz nem csak hozzájárulni méltóztaték;

3. §. Hanem Magyarország Szent Koronája területén, s az ahoz kapcsolt Részek, Országok, és Tartományokban is, *olyatén Trónrendet, a Férfinemű Elsősülöttség során, az Ő Legsz. Cs. és Kir. Felsege többi, Németországban belül és kívül fekvő, Örökös Országai és Tartományaiiban Átala már rendezett, megállapított, kihirdetett, és elfogadott mód szerint, elválaszthatatlanul, s a fokok hasonlósága mellett azonegy Vonat Férfiivadékanak Előjoga lévén, intéztetni, megtartatni, és megőriztetni, kívána;*

4. §. Úgy hogy azon Nő, vagy Annak Férfi Örököse, ki a Felseges Austriai Ház mondott Országai és Tartományainak, a Felseges Austriai Házban bevett s említett Elsősülöttség módja szerint, Örököse: *ugyanazon Trónrend szerint, ezen s a jövőendő esetekben, Öröködési Joggal, a Magyarország s hozzá csatolt, szinte eloszthatatlanoknak értendő Részek, Országok és Tartományok csalhatatlan Királyául tartassék, és koronáztassék.*

Art. 2. De Regia Haereditaria Sacratissimae Caesareae, et Regiae Maiestatis Sexus Faeminei Augustae Domus Austriacae in Sacra Regni Hungariae Corona, et Partibus eidem ab antiquo annexis, continua Successione.

Tametsi Suae Sacratissimae Caesareae, et Regiae Maiestatis Fideles Status et Ordines Regni Hungariae, Partiumque eidem annexarum, vividam et florentem, optimeque constitutam Aetatem, Vires et Valetudinem conspicientes; Divinaeque Benedictioni quam optime confisi; Eandem Magnis et Gloriosis Sexus Masculini Successoribus, ad praeces quoque fidelium suorum Statuum, eo fine ad DEUM Ter optimum fusas, et incessanter fundendas, largissime benedicendam; et indesinenti Mascu-
lorum Haeredum suorum ordine fideles Status Regni consolandos fore, vel maxime confiderent;

§. 1. Quia vero apprime etiam perspectum haberent; Reges pariter, et Principes, aequali aliorum hominum mortalitatis sorti subiectos esse: mature proinde, et consulto perpendentes, tot et tanta, cum Praedecessorum Suae Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, Divorum olim

2. *Cikkely.* Az Ő Szents. Cs. és Kir. Felsége Nőnemű Felséges Austriai Háza Királyi, Örökös, folytonos Trónrendéről Magyarország Szent Koronája területén s a hozzá a régi idők-től fogva csatolt Tartományokban.

Ámbátor Magyarország s a hozzá kapcsolt Részek hű Karai és Rendei, tekintve Ő Legsz. Cs. és Kir. Felsége élénk és virágzó, s legjobb állapotú Korát, Erőit és Egészségét; s az Isteni Áldásban bízva, Őt, hű Rendeinek e végre a Legjobb Isten zsámolyánál mondott, és megszűnés nélkül mondandó imáira is, Nagy és Dicső Férfi Utódokkal bőven megáldandónak, s magokat a hű Országos Rendeiket elfogyhatatlan Férfi Örökösei sorával megvígasztalándóknak, bizodalmasan hiszik;

1. §. De minekutána jól tudják azt is, hogy a Királyok és Fejedelmek szinte más emberek halandó sorsának vagynak alávetve; tehát az Ő Legsz. Cs. és Kir. Felsége Elődei-nek, néhai Fels. Atyja Lipót és Testvére József, Magyarország Dicső Királyainak annyi

Leopoldi Genitoris , et Josephi fratris , Gloriosissimorum Hungariae Regum ; tum vel maxime propria Clementissime Regnantis Suae Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis , pro incremento Boni Patrii publici , prove fidelium Civium suorum perenni salute , Bello aequae ac Pace , exantlata Gloriosissima Acta et Facta ; dum non modo Haereditarium Regnum hoc suum Hungariae , Partesque , Regna , et Provincias eidem annexas , in statu per praeattactos Gloriosos Praedecessores suos positum conservavit ; sed occasione etiam novissimi Ottomanici belli , contra ferventissimos eiusdem impetus , idem animose tutata ; victricibus , felicibusque Armis , in annexa eidem Regna , et Provincias , cum immortalis sui Nominis Gloria , Statuumque et Ordinum , ac privatorum Regni Civium perenni securitate protenderit : ut successivis quibusvis temporibus , ab omnibus externis , et etiam domesticis confusionibus , et periculis praeservari ; imo in alma , et continua tranquillitate , ac sincera animorum Unione , *adversus omnem Vim etiam externam* felicissime perennare possit ;

és oly nagy —, de még inkább a Legkegyelme-
sebben Országló Legsz. Cs. és Kir. Felség sa-
ját — a Haza Közjavanak öregbedésére, s hű
Polgárai tartós boldogságára, Hadban és Bé-
kében véghez vitt Dicsőséges Cselekvéseit és
Tetteit éretten és meggondoltan fontolgatva:
melyek által nem csak ez Örökös Országát, Ma-
gyarországot s az ahoz kapcsolt Részeket, Or-
szágokat és Tartományokat nem csak az érintett
Dicső Elődei által hagyott állapotban megtartá,
hanem a legközelebbi Török háború alkalmá-
val, ennek leghevesebb rohamai ellen lelke-
sen megoltalmazta; győzödelmes és szerencsés
Fegyvereivel, Nevének halhatatlan Dicsőségé-
re, a Karok és Rendek s az Ország magán Pol-
gárai maradandó biztosságára is, a kapcsolt
Országok és Tartományokba is kiterjesztette;
hogy eképen a következő időkben is, minden
külső, de belső zavarok és veszedelmektől is,
megoltalmaztathassék; sőt áldott, és folytonos
csendességben, s az elmék őszinte Egyesüle-
tében, *minden külső Erő ellen is*, sz erencsésen
fenmaradhasson;

§. 2. Quosvis praeterea etiam *internos Motus*, et facile oriri solita, ipsis Statibus et Ordinibus Regni ab antiquo optime cognita *Interregni mala*, sollicite praecavere cupientes;

§. 3. Maiorum suorum laudabilibus Exem-
plis incitati;

§. 4. Volentesque erga Sacratissimam Caesaream et Regiam Maiestatem, Dominum Dominum Eorum Clementissimum; gratos et fideles semet humillime exhibere;

§. 5. *In defectu Sexus Masculini* Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis (quem defectum DEVS clementissime avertere dignetur) *Jus Haereditarium Succedendi* in Hungariae Regnum, et Coronam, ad eandemque Partes pertinentes, Provincias et Regna, iam Divino auxilio recuperata, et recuperanda; *etiam in Sexum* Augustae Domus Suae Austriacae Faemineum, primo loco quidem ab Altfata modo Regnante Sacratissima Caesarea et Regia Maiestate;

§. 6. Dein in huius defectu; a Divo olim Iosepho;

2. §. Azonkívül minden *belső Mozgalmakat*, és a *Trónürültségnek* könnyen támadható, s az Ország Karai és Rendei előtt is régtől fogva jól ismert *bajait*, gondosan megelőzni kívánva ;

3. §. Őseik dicséretes Példái által gerjesztve ;

4. §. S Ő Legszents. Cs. és Kir. Felsége, Legkegyelmesebb Urok iránt hálásoknak és híveknek kívánva magokat alázatosan tanúsítani ;

5. §. Ő Legsz. Cs. és Kir. Felsége *Férfi Ivadéka magvaszakadtával* (melyet Isten legkegyelmesebben elfordítani méltóztassék) a *Trónöröklési Jogot*, Magyarország Birodalmában és Koronájában, s a hozzá tartozó Részek, Tartományok, és Országokban, az Isten segédelmével már visszafoglaltak vagy még visszafoglalandókban, a *Fels. Austriai Ház Nő Ivadékára* —, még pedig, első helyt a most országoló Legszents. Cs. és Kir. Felségtől ;

6. §. Aztán, ennek elfogyásával, a néhai Dicsőült József ;

§. 7. His quoque deficientibus; ex Lum-
bis Divi olim Leopoldi, Imperatorum, et Re-
gum Hungariae *Descendentes*, Eorundemque
*legitimos, Romano-Catholicos Successores utri-
usque Sexus Austriae Archiduces, iuxta sta-
bilitum* per Sacratissimam Caesaream ac Re-
giam Regnantem Maiestatem in aliis quoque
suis Regnis et Provinciis Haereditariis, *in et
extra Germaniam* sitis *Primogeniturae Ordini-
nem*, Jure et Ordine praemisso, *indivisibiliter
ac inseparabiliter, invicem, et insimul*, ac una
cum Regno Hungariae, et Partibus, Regnis,
et Provinciis eidem annexis, *haereditarie
possidendis*, regendam et gubernandam trans-
ferunt;

§. 8. Et memoratam Successionem ac-
ceptant;

§. 9. Taliterque, eandem *Successionem
Faemineam* in Augusta Domo Austriaca intro-
ductam, et agnitam (extensis ad eam nunc pro
tunc Articulis 2. et 3. Anni 1687. et pariter 2.

¹⁾ Az eredetiben itt még két szó áll: *regendam, et gubernandam*, de melyek a verbum regens-re: *Jus haereditarium succedendi*-re nem vonatkozhatván, s más nőnemű név, accusativusban,

7. §. S ezeknek is elfogyásával a néhai Dicsőült Lipót, Császárok és Királyok ágyékai-
ból *Leszármazó, Törvényes, Romai-Katholika hitű, mind-két Nemű Utódokra, Austriai Főhercegekre*, az Ő Legszents. Cs. és Kir. most országgló Felsege által, már, *Németországon belül és kívül fekvő, Örökös Országai és Tartományai*ban, Magyarországgal s a hozzá kapcsolt Részek, Országok és Tartományokkal *eloszthatatlanul és elválaszthatatlanul, kölcsönösen és együtt, örökösileg birandókban*, megállapított *Elsőszülöttségi Sor* szerint, az előre bocsátott Jogon és Renden, *) átteszik;

8. §. És az említett Trónöröklést elfogadják;

9. §. S eképen, ugyanazon *Női Trónöröklést*, a Felseges Austriai Házban behozottat és elis mertet (kiterjesztvén reá most, akkor helyett, az 1687: 2. és 3., s hasonlóképen az

e 3. §-on átvonuló mondatban nem létező, melyre tartozhatnának, a fordításba beszöni nem tudva, elhagytam.

et 3. Anni 1715.) iuxta Ordinem supradictum *stabiliunt* ;

§. 10. Per praeattactum Faemineum Sexum Augustae Domus eiusdem , praevio modo declaratos Haeredes ; et Successores utriusque Sexus Archiduces Austriae ; *acceptandam , ratihabendam* , et una cum praemissis, aequo modo praevio per Sacratissimam Caesaream et Regiam Maiestatem clementissime confirmatis *Diplomaticis* , aliisque praedeclaratis Statuum et Ordinum Regni , Partiumque , Regnorum , et Provinciarum eidem annexarum *Libertatibus* et *Praerogativis* , ad tenorem praecitatorum Articulorum , futuris semper temporibus , occasione Coronationis *observandam determinant* ;

§. 11. Et nonnisi post omnimodum praedicti Sexus defectum *avitam et veterem* , approbatamque , et receptam *Consuetudinem* , Praerogativamque Statuum et Ordinum , *in Electione , et Coronatione Regum* , locum habituram ; reservant intelligendam.

Art. 3. Iura , Praerogativae , et Libertates Statuum , et Ordinum Regni , Partiumque eidem annexarum confirmantur.

1715: 2. és 3. Cikkeket) a fennírt Rend szerint, *megállapítják* ;

10. §. Az elébb említett, azon Felső Házbeli Nőnem, mint előleg kijelentett Örökösök ; s mindkét Nembeli Trónörökösök, Austriai Főhercegek, által *elfogadtatni, helyben hagyatni* s az Ország s ahhoz kapcsolt Részek, Országok és Tartományok Karai és Rendei előrebocsátott, Ő Legszents. Cs. és Kir. Felsőge által hasonlóképen előleg legkegyelmesebben megerősített, *Hitleveli* és más előre kijelentett *Szabadságai és Előjogaival együtt* a fennidézett Cikkelyek tartalma szerint, minden közvetkező időkbén, a Koronázás alkalmával megtartatni, határozzák ;

11. §. És csak a mondott Női vonal mindenképi elfogyása utánra tartják fenn magoknak a Karok és Rendek *ősi és régi*, s helyben hagyott és bevett *Törvényes Szokásukat* és *Előjogukat a Királyok Választásában és Koronázásában.*

3. Cikk. *Az Ország és hozzá kapcsolt Részek Karai és Rendjeinek Törvényes Igazai, Előjogai és Szabadságai megerősítetnek.*

Sacratissima Caesarea et Regia Maiestas, universorum fidelium Statuum et Ordinum Regni, Partiumque eidem annexarum, omnia tam *Diplomatica*; quam alia quaevis *Iura*, *Liber-tates*, et *Privilegia*, *Immunitates*, *Praerogati-vas*, *Legesque* conditas, et approbatas *Consue-tudines* (conformitate *Articulorum* 1. et. 2. *mod-erna* *Diaetae*, in sensu *Articulorum* 1. 2. et 3. *Anni* 1715. *Formulaeque* *Iuramenti* *ibidem* *contentae*, *intelligendorum*) *clementer confirmat et observabit*:

§. 1. *Pariterque Successores*, legitime coronandi *Hungariae*, et *Partium* eidem *anne-xarum* *Reges*, in *iisdem* *Praerogativis* et *prae-missis* *Immunitatibus* et *Legibus*; *Status* et *Or-dines* *Regni*, *Partiumque* eidem *annexarum* *in-violabiliter conservabunt*;

§. 2. *Quas* et *quae*, praeterea *Sua* *Maiestas* *Sacratissima* *per suos* cuiuscunque *status*, *gra-dus* et *conditionis*; *observari* *faciet*.

Ő Legszents. Cs. és Királyi Felsége, az Ország és hozzá kapcsolt Részek összes hű Karai és Rendei minden, úgy *Hitlevélbeli*, mint egyéb *Jogait, Szabadságait és Kiváltságait, Mentességeit, Előjogait, hozott Törvényeit és helybenhagyott Törvényes Szokásait* (öszhangzásban az 1715 eszt. 1. 2. és 3. Cikkelyekkel s az azokban foglalt Eskü példány értelmében veendő 1. és 2. Cikkelyeivel a jelenvaló Országgyűlésnek) kegyelmesen *megerősíti*, és *megtartandja* :

1. §. Hasonlóképen Ő Felsége *Utódai*, Magyarország s a hozzá kapcsolt Részek törvényesen koronázandó Királyai, az Ország és ahoz kapcsolt Részek Karait és Rendeit ugyanazon Előjogokban, s előre bocsátott Mentességekben és Törvényekben, *sérthetetlenül meg fogják tartani* ;

2. §. Melyeket azonkívül Ő Legszents. Felsége, a *maga*, bármely állású, fokú és állapotú emberei által, meg fog tartatni.

XIII.

A PRAGMATICA SANCTIO

ERDÉLYBEN.

Nos Sacratissimi, Potentissimi et Invictissimi Principis D. D. Caroli VI. Dei Gratia Electi Rom. Imperatoris semper Augusti etc. etc. *Principis Transsylvaniae* etc. Regium Transsylvaniae Gubernium, caeterique Universi Fideles Status et Ordines trium nationum eiusdem Principatus Transsylvaniae, et Partium Regni Hungariae eidem annexarum, ad moderna Generalia Principatus huius Transsylvaniae Comitia solenniter congregati:

Ad perpetuam Rei memoriam significamus omnibus, quorum interest, aut interesse quoquo modo posset, Nostro et charissimae Posteritatis nostrae nomine, per Praesentes: Quod, posteaquam intelleximus ex Illustrissimo et Ex-

XIII.

A PRAGMATICA SANCTIO
ERDÉLYBEN.

Mí a szentséges, leghatalmasb és győzhetetlen Fejedelemnek, VI. KÁROLY Úrnak, Isten kegyelméből választott Felsőges Romai Császárnak, stb stb Erdélyország Fejedelmének stb Erdélyi Királyi Kormányshéke, s azon Erdélyi Fejedelemség három nemzete s a hozzá kapcsolt Magyarországi Részek többi egyetemes hű Karai és Rendei, kik ez Erdélyország jelenvaló Közönséges Gyűlésére szokott módon összesereglettek :

A Dolog örök emlékezetére mind Azoknak kiket illet, avagy bármí módon illethet, a Magunk és szeretett Utódaink nevében e jelen Írásunk által kijelentjük : Hogy, miután Méltóságos és Nagyméltóságú Romai Sz. Bi-

cellentissimo Sac. Rom. Imp. Comite Domino *Damiano Hugone a Virmont*, Maiestatis Suae Sacratissimae Actuali Intimo et Aulico Bellico Consiliario, Peditatus Supremo Magistro, unius Legionis Pedestris Tribuno, nec non Armorum in hoc Maiestatis Suae Principatu Haereditario et Valachia Cis-Alutana Praefecto, in hac item Directore Supremo, et ad moderna Generalia Comitata Deputato Suae Maiestatis Caesareo-Regiae, Domini Domini Nostri Clementissimi Commissario Plenipotentario, non sine singulari animorum exultatione et inde concepta Consolatione, non modo in Nos, sed in seram quoque Posteritatem nostram redundatura Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis, D. Domini et Principis Haereditarii Clementissimi, in omnia Regna et Provincias suas Haereditarias Divinitus Sibi concreditas, et subiectas, eum amorem, et iuxta Paternam curam, et sollicitudinem, qua Augustorum Maiorum more, in praesentiarum iis praecipue malis, quae futuris aetatibus, dictis Regnis et Provinciis Suis Haereditariis, calamitates et pericula insuperabilia accersere possent, quantum omnipotens Deus conatibus salutaribus, pro liberrima sua in Reges et Regna

ródmalmi Gróf Virmont Demjén Húgó úrtól, Ő Legszents. Felsége valós. belső titkos és udvari Hadi Tanácsosától, a Gyalogság Tábornokától, egy gyalog légió Ezredes Kapitánya, s Ő Felségének ez Örökös Fejedelemségében valamint az Olton inneni Oláhországban hadi Főkapitányától, ugyanebben Főigazgatójától, s a jelenvaló Országos Köz Gyűlésen Ő Cs. Kir. Felsége legkegyelmesebb Urunk teljeshatalmú kiküldött Biztosától lelkeink nem közönséges örvendezésével s abból merített, nem csak Reánk, hanem késő Maradékainkra is kiáradó vigasztalására értettük, hogy Ő Cs. Királyi Felsége Urunk és Örökös Legkegyelmesebb Fejedelmünk azon szeretettel és atyai gonddal és szorgalmatossággal, melylyel, Dicső Elei szokása szerint, amennyiben a Mindenható Isten az üdvös igyekvéseknek a Királyok s a föld birodalmi körül való szabad rendelkezésével kedvezni méltóztatik, jelenleg főleg azon bajokat, melyek jövő időkben említett Örökös Országaira és Tartományaira elfordíthatatlan nyomorúságokat és veszedelmeket hozhatnának, ovatosan megelőzni kegyesen elhatározván: Dicső Elei szilárd Inté-

Terrae Dispositione Clementer adesse voluerit, providentius occurrendum benigne statuerit, ut Divorum Maiorum Suorum solidis Institutis insistendo, ea, quae de Primogeniturae ratione, in vim Legis perpetuo valiturae, et Sanctionis Pragmaticae constituere, tum vero inter alia singillatim decrevere, ut Stirpe Sua Mascula extincta, Faeminae etiam eodem Primogeniturae ordine in Haereditate succedant, itaque Deo benedicente fore, ut Regna et Provinciae, tam hodie ab Augustissima Sua Caesarea Regiaque Maiestate possessae, quam in futurum quoque, opitulante Deo, Ditioni suae accessurae, ad mutuam et reciprocam defensionem, maioremque cum dignitate et inde secuturo terrore Hostium, securitatem in omne aevum nexu indissolubili coalescere et cohaerere valeant atque possint, Id quod totum uberius et lucidius praefatus Ill. et Excell. Dominus Commissarius Regius et Plenipotentarius Maiestatis Suae Sacratissimae, Nobis omnibus simul congregatis, aperte et plane, vivaque et intelligibili voce, atque argumentis prorsus convincentibus declaratum testatumque reddidit. Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestati D. D. Nostro Clementissimo

zetei mellett állva, azokat, melyek az Elsőszülöttségre nézve örökké érvényes törvényűl és *pragmatica sanctio*úul rendeltettek, és többi között különösen elhatározták, hogy Férfi Ivadéka kihalván, a Nők is azon Elsőszülöttségi renden következzenek az Örökösben, miszerint Isten áldása mellett az leend, hogy az Ő Cs. és Kir. Felsége által mind jelenleg birtokolt, mind jövőendőben is, Isten segítségével, birodalmához járulandó Országok és Tartományok, kölcsönös és viszontagoló védelemmel és méltósággal, s az Ellenségeknek abból következő rémulésével járó nagyobb biztosság okáért minden időre feloldhatatlan-összekötésbe egyesülhessenek és egybeállhassanak; Miket a fennírt Mélt. és Nagymélt. Királyi Biztos Úr és Ő Legszents. Felsége Meghatalmazottja Nekünk összesen összegyűlteknak, bővebben és világosabban, nyíltan és tisztán, élő s érthető szóval s teljesen meggyőző védekkel kinyilatkoztatott, s arról tett tanúságot: hogy Ő Legszents. Cs. és Kir. Felségének, Legkegyelmesebb Urunknak, ezen Örökös Fejedelemsége, melyet roppant munkával és költségekkel, és sok vérrel, egyszernél

suum huncce Principatum Sibi Haereditarium, immensis laboribus et impensis, multoque sanguine, e gravi Ottomanorum iugo plus vice simplici vindicatum singulariter sibi esse charum, eamque, et plane distinctam, eius rationem habere, ut inde cuivis sensato et cordato perspectum, exploratumque esse possit, quantum Principatui huic Haereditario, cum Partibus eidem annexis, tanquam Antemurali furori iurati Christiani nominis hostis, prae caeteris obnoxio, sibi que suis viribus tuendo minime pari, ex hac perenni Regnorum Provinciarumque Suae Maiestatis Sacratissimae Haereditariarum Unione, firmatoque in utrumque Sexum Primogeniturae ordine, et Publicae Rei ornamentum ac securitatis, et privatis etiam Patriae Civibus emolumentum accessurum sit, indeque nihil dubitavimus, Nos praefatum Regium Suae Maiestatis Sacratissimae D. Domini Nostri Haereditarii Gubernium, caeterique universi fideles trium nationum Status et Ordines Ordinationem tam salutarem alacriter et fideliter, prompte, plane ac sponte, unanimibus votis acceptare, nec non ex amore et zelo in Sacram Suam Maiestatem D. Dominum Nostrum Clementissimum,

többször a Törökök súlyos igája alól kivívott, különösen drága, s arra oly és épen különös gondja van, hogy abból minden értelmes és lelkes ember átláthatja és kitanulhatja, miszerint ez Örökös Fejedelemség, a hozzá kapcsolt Részekkel, mint a Keresztyén név esküdt ellensége dühének a többiek felett kitéve, és saját erejéből önmagát megoltalmazni épen nem képes, az Ő Legszents. Felsége Örökös Országai és Tartományaival leendő ezen tartandó Únióból, s az Elsőszülöttségi rendnek mindkét Nemen megerősítéséből, mind a Közügyre dísz és biztosság, mind a Haza egyes Polgáraitra haszon fog háramlani; amiért is semmitsem kétkeltekünk, Mi Legszents. Felségének Örökös Urunknak fennírt Királyi Kormány széke, s a három Nemzetnek többi összes hű Karai és Rendei az ily üdvös Rendelkezést serényen és őszintén, készséggel, világosan és önkényt, egy értelemmel elfogadni; nem különben az Ő Szentséges Felsége, Legkegyelmesebb Urunk, s az egész Felséges Austriai Ház Maradékai iránti szeretetből és buzgóságból, az Elénkbe adott Trónöröklést, mely szerint tudnillik azon Esetben (melyet az Isteni Jóság a Keresztyén

Benignissimum, universamque Augustae Domus Austriacae Posteritatem, Successioni Nobis propositae, ut videlicet in Casu (quem Divina Bonitas pro sua in Gentem Christianam misericordia avertere clementer dignetur) Masculae Stirpis Austriacae extinctae, Faeminea quoque eodem, quo Masculi, Primogeniturae ordine, secundum Instrumenta a Sua Maiestate Sacratissima, et Gloriosissimis praedecessoribus Suis eatenus confecta, nobisque hic communicata, in principatu hocce Augustae Domus Austriacae Haereditario Partibusque ei annexis, eiusque Haereditati et Dominatui indubitato Iure succedant, quam humillime et fidelissime, voluntateque gratissima subscribere, atque de et super hocce solenne, et publicum Instrumentum, tum tribus Nationalibus Sigillis, tum vero pro maiori firmitate et obsequii in hocce passu Nostri, et Principatus huius perenni gloria, singulorum quoque in Comitibus hisce congregatorum Patriae Civium Augustissimo et invictissimo Imperatori, Regi et Principi Nostro Dno Dno CAROLO SEXTO, Dno Dno Nostro Clementissimo, Regnorumque et Provinciarum suarum Haereditariarum Patri

nemzetek iránti irgalmassága szerint legkegyelmesebben elfordítani méltóztassék) ha az Austriai Férfi Nemzetség kimúlnék, a Nőág is, az Elsőszülöttség ugyanazon során, melyen a Férfiág, s azon Okmányok szerint, melyek Ő Legszents. Felsége és Dicső Elődei által ernézve készültek, s velünk közöltettek, a Felséges Austriai Ház ezen Örökös Fejedelemségében s a hozzá kapcsolt Részekben, s annak Örökségében és Uralkodásában kétségtelen Joggal következék, a legalázatosban és hűségesben, s a legszívesb akarattal aláírni; s e felett ez ünnepélyes és köz Okmányt, a három Nemzet, s nagyobb erősség, készségünknek e lépésnél kitüntetése, s a Fejedelemség tartandó dicsősége okáért minden egyes ez országgyűlésén összegyülekezett Haza Polgárai Pecséteivel (ellátva), a Felséges és Győzhetetlen Császárnak, Királynak és Fejedelmünknek, Hatodik Károly Úrnak, Legkegyelmesebb Urunknak, s Örökös Országai és Tartományai gondoskodó Atyjának, s az Ő Mindkét Nemű Örökösei és Utódainak, valamint Legfelségesb Urunknak Fejedelmünknek úgy magának a Hazának díszest, hasznost és felette

providentissimo, Eiusque Utriusque Sexus Haeredibus et Posteris, veluti et Augustissimo Dno Dno Nostro Principi, et ipsi Patriae decorum, utile et pernecessarium, in duplici authographo, rite et legitime confectum publicisque Principatus huius Constitutionibus articulariter insertum, alterum praedicto Illustr. ac Exc. Dno Commissario ad haec Comitata Regio Plenipotentiaro, in tesseram fidelitatis nostrae, ea, qua par est reverentia et obsequio exhibere; alterum vero in Archivo Principatus huius summa cura et custodia asservandum, vim et robur Sanctionis Pragmaticae, Legisque perpetuae, ac nullo unquam tempore, aut modo, a quibuscunque mutabilis, sortiturum deponere, omni quorumlibet contradictione, exceptione, dispensatione et absoluteione, aliisque beneficiis contrariis quibuscunque perpetim exclusis, ea spe, et fiducia Vasallari, imo prope filiali, freti, Suam Sacratissimam Caesareo Regiam Maiestatem, Dnum Dnum Nostrum Clementissimum, Benignitatem Suam Austriacam, et svavissimam in Subditos suos, uti hucusque cum summa animi nostri Consolatione ac Devotione experti sumus, et actu experimur, Imperium ad

szükségest, kettős eredetiben, rendesen és törvényesen elkészítve, s e Fejedelemség Köz Végzeményeibe becikkelyezve, az egyik párt a Mélt. és Nagymélt. Biztos s ez Országgyűlésre küldött Királyi Felhatalmazottnak, hűségünk jeléül, köteles tisztelettel és készséggel bemutatni; a másikat e Fejedelemség Levéltárában a legnagyobb gonddal és őrizettel eltenni, s azt egy Pragmatica Sanctio, s örökké, soha és semmi módon, és senki által meg nem változtatható Törvény erejével és erősségével bírandót letenni, örökre kirokesztve minden bármely oldali ellentmondást, kifogást, felmentést és feloldozást, és más ellenkező javadalmakat, azon reményben és kegyköteles, sőt szinte fiúi bizodalomtól emelve, hogy Ő Legszents. Cs. és Kir. Felsege Legkegyelmesebb Urunk, a maga Osztrák és szelíd Kegyessége szerint Alattvalói iránt, valamint eddig lelkünk legnagyobb Vigasztalására és Kegyeletével tapasztaltuk, s jelenleg is tapasztaljuk, Birodalmát minden Férfi és Nő Örököseire legkegyelmesebben átszállítandja: amiért is újra meg újra alázatosan könyörgünk, s az égbe küldött forró imákkal szerencsés és tartandó Birodalmat kívánva,

omnes Masculos et Faemineos Haeredes, quam clementissime transmissurum esse, pro quo etiam atque etiam quam humillime supplicamus, ac felix et perenne Imperium ardentibus ad Coelum votis praecati, ad Utriusque Sexus Augustae Domus Austriacae Posteritatem permanebimus omnes, prout Nostro, et Posteritatis nostrae nomine subscribimus aeternum Fideles Subditi, et respective Servi. Datum in Civitate Saxonicali Cibiniensi, die 30. Mensis Martii, An. Dom. Millesimo, Septingentesimo, Vigesimo Secundo.

(Instrumentum hoc a Rege Carolo III. Anno 1723. 30. Dec. confirmatum, Anno 1724. 24. Febr. in Generalibus Comitibus Regni Transsylvaniae solenniter acceptatum, Anno demum 1744. Articulo tertio in Legum Tabulas insertum est).

a Felsőleges Austriai Ház Mindkét Nembeli Ivadékanak maradunk mindnyájan, aminthogy a Magunk és Utódaink nevében is aláírjuk magunkat, örökre hű Alattvalói, s illetőleg Szolgái. Kelt Szász Szeben Városában, Martius-hó 30. napján, Ezer Hétszáz Huszonkettődik Eszt.

(Ez Okmány III. Károly Kir. által 1723. Dec. 30. megerősítve, 1724. Febr. 24. az erdélyi Országgyűlés által ünnepélyesen elfogadva, végre 1744. a 3. Törvénycikkelybe Országos Törvényül beiktattatott).

XIV.

KIRÁLYI HITLEVÉL ÉS ESKÜ.

(Például Mária Teréziáé: 1741 : 2. c.).

Art. 2. Diploma Regium per Sacram Regiam Maiestatem ante felicem Inaugurationem, Coronationemque Suam, Statibus et Ordinibus Regni datum, Publicis Constitutionibus Regni inseritur.

Postquam Sacra Regia Maiestas, via legitimæ, et immediatæ *in Articulis Primo, et Secundo Anni millesimi Septingentesimi Vigesimi Tertii* declaratæ successionis, Regimen Regni Hungariæ, et annexarum eidem Partium suscipiens, Diplomaticos Articulos, ac Jura-mentum in ea, quæ subnectitur forma, clementer acceptasset, et præstitisset; diaetaliterque felicissime coronata esset; censuerunt Status et Ordines præeattactos Diplomaticos Arti-

XIV.

KIRÁLYI HITLEVÉL ÉS ESKÜ.

(Például Mária Tereziáé : 1741. 2. c.).

2. Cikkely. Az Ő Szentséges Királyi Felsége által, szerencsés Felavattatása és Koronáztatása előtt az Ország Karai és Rendeinek adott Királyi Hitlevél az Ország Köz Végzeményeibe iktattatik.

Miután Ő Szents. Kir. Felsége, törvényes, és közvetlenül az 1723. 1. és 2. Cikkekben kifejtett Trónöröklési rend útján Magyarország s a hozzá kapcsolt Részek Országlását átvevén, a Hitleveli Cikkelyeket és Esküt az itt következő alakban kegyelmesen elfogadta, és letette; s országgyűlésileg szerencsésen megkoronáztatott volna; a Karok és Rendek az ímént érintett Hitlevélbeli Cikkelyeket, vagyis

culos, seu *Ipsum Sacrum Diploma*, uti et praestiti *Iuramenti* Contextum, Generalibus eorundem Constitutionibus inserenda esse. Cuius quidem Diplomatis Tenor sequitur in hunc modum:

„NOS MARIA THERESIA, Divina Favente Clementia, *Regina* Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, Ranae, Serviae, Gallitiae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariae; *Archi-Dux* Austriae; *Dux* Burgundiae, Brabantiae, Superioris et Inferioris Silesiae, Mediolani, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Mantuae, Parmae, et Placentiae, Limburgiae, Lucemburgiae, Geldriae, Würtembergae; *Princeps* Sveviae; *Marchio* Sacri Romani Imperii, Burgaviae, Moraviae, Superioris et Inferioris Lusatae; *Comes* Habsburgi, Flandriae, Tyrolis, Ferretis, Kyburgi, Goritiae, Gradiscae et Arthesiae; Landgravia Alsatiae; Comes Namurci; Domina Marchiae Sclavonicae, Portus Naonis, Salinarum, et Mechliniae; Nupta Dux Lotharingiae, et Barri; Magna Dux Hetrueriae, etc. qua praelibati Regni Hungariae, et aliorum Regnorum, ac Partium eidem annexarum Regina; agnoscimus, et memoriae

magát a *Szent Hitlevelet*, s a letett *Eskü Szövegét*, Közönséges Végzeményeikbe iktatandóknak ítélték. Mely Hitlevélnak Tartalma következők ily formán:

„MÍ MÁRIA TERÉZIA, Isten Kedvező Kegyelmeiből Magyar, Cseh, Dalmát, Horvát, Tót, Boszna, Szerb, Halics, Ladomér, Kún és Bolgárországok Királynéja; Austria Főhercege; Burgundia, Brabant, Felső és Alsó Szilézia, Milán, Stájer, Karantán, Krajna, Mantua, Párma és Piacenza, Limburg, Luxemburg, Geldern, Würtemberg Hercege; a Svábföld Fejedelme; a Romai Szent Birodalom, Burgau, Morva, Felső és Alsó Luzsica Őrgrófja; Habsburg, Flandern, Tirol, Ferretum, Kyburg, Görc, Gradiska és Artézia Grófja; Elsass Tartománygrófnéja; Namur Grófja; a Szláv Őrgrófság, a Náoszi Rév, Salins és Mechlin Úrnéja; férjezett Lotharingi és Barrii Hercegné s Toscánai Nagyhercegné stb mint a fennírt Magyarország, és más hozzá kapcsolt Országok és Részek Királynéja; elismerjük, és emléke-

commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, Universis;

§. 1. Quod posteaquam ex inscrutabili Divini Numinis Iudicio Serenissimum, et Potentissimum olim Principem Dominum CAROLVM, huius Nominis SEXTVM, Electum Romanorum Imperatorem, ac Germaniae, Hispaniarum, Hungariae, Bohemiae, etc. Regem, Archi-Ducem Austriae, Dominum Genitorem Nostrum felicitatis Recordationis desideratissimum, Mense Octobri Anni proxime praeteriti de hac mortali vita, et temporaneo Regimine, ad sempiternam Immortalitatem, ac aeternae Glorae Coronam evocari, et transferri contigisset; ac ex eo, quod nullam superstitem Masculam prolem post se reliquerit, Nos, qua *Primogenita* eiusdem Filia, et immediata ex asse Haeres in Regno Hungariae, et Partibus eidem annexis, vigore etiam *Articulorum Primi et Secundi* Diaetae, in Anno *Millesimo Septingentesimo Vigesimo Tertio* conclusae Legalem Successionem nostram declarantium, et stabilientium, legitime successissemus; ac ad Mentem Legum Regni pro felici, eaque faustissimis Votis, DEO Ter Optimo Maximo auxiliante,

zetül adjuk ezennel jelentvén mindeneknek, kiket illet;

1. §. Hogy miután az Isteni Felség kipuhathatatlan Itéletéből a néhai Felséges és Hatalmas Fejedelem, Hatodik Károly Úr, a Rómaiak Választott Császára, és Német, Spanyol, Magyar, Cseh stb Országok Királya, Austria Főhercege, boldog emlékezetű óhajtott Urunk Atyánk, a legközelebb múlt évi Octóberben, a halandó életből és időszerinti uralkodásból, az örök Halhatatlanságra és múlhatatlan Dicsőség Koronájára hívatott el és vitetett által; s miután Fimagzatot életben nem hagyott, Mi, mint *Elsőszülött* Leánya, és Magyarországban s az ehez kapcsolt Részekben általános Örököse, az Ezer Hétszáz Huszonharmadik Évben bézárt Országgyűlés Első és Második, Törvényes Öröklésünket kijelentő és megállapító, Törvenycikkelye erejénél fogva is, az uralkodásban törvényesen következünk; s az Ország Törvényei értelmében a Legjobb és Nagy Isten segedelmével szerencsés és kedvező kívánatok mellett véghez viendő Felavattatásunk végett Tekint. Magyarországunk s a hozzá kapcsolt Részek Egyetemes Hű Karai és Ren-

instauranda Inauguratione Nostra, Fidelibus Nostris Universis Inclyti Regni Nostri Hungariae, et Partium eidem annexarum Statibus, et Ordinibus Conventum, seu Diaetam intra idem Regnum Hungariae, utpote in Regiam, Liberamque Civitatem Nostram *Posoniensem*, pro Dominica *Exaudi*, seu Decima quarta Mensis Maii, Anni infrascripti indixissemus, et promulgassemus; ad eandemque Nos etiam Personaliter comparentes, eidem praefuissemus: Fideles Nostri Universi Praelati, Barones, Magnates et Nobiles, caeterique Status, et Ordines Mentionati *Nostri Inclyti Regni Hungariae*, Partiumque eidem annexarum ad praesentem Diaetam pleno, et frequentissimo Numero comparentes, praementionatarumque Diaetalium Constitutionum haud immemores, pro exigentia earundem, debitam homagiale[m] erga Nos qua *Legitimam, et Haereditariam Regnam Suam, Dominam*, Devotionem, et Fidem testati, desiderioque auspica[n]dae felicissimae Inaugurationis Nostrae ducti, supplicaverunt Maiestati Nostrae humillime, et rogaverunt; ut innuentibus praecitatis Constitutionibus, omnino ante adhuc faustissimam Coronationem

deinek Gyűlést azaz Diétát, azon Magyarország határai közt, úgymint Pozsony Szabad Királyi Városunkba Exaudi Vasárnapra, vagyis az alulírt évi Május hónapjának tizennegyedik napjára, bemondtunk és kihirdettünk, s azon *Személyesen* megjelenvén, azt vezérlettük volna: már említett *Tekintetes Magyarországunk* s a hozzá kapcsolt Részeknek a jelen Országgyűlésre teljes és felette nagy számmal összejött Egyetemes Hű Főpapjai, Bárói, Nagyai és Nemesei, s többi Karaink és Rendeink, visszaemlékezve a már említett Országgyűlési Végzeményekre, ezeknek kivántatóságához képest, Irántunk *mint Törvényes és Örökös Királynéjok, Úrnéjok* iránt, Hódolatjokat és Hitöket tanusítva, és szerencsés Felavatatásunk kivánatától lelkesítve, alázatosan esedeztek Felségünknek, és kértek, hogy a fennidézett Végzemények intéséhez képest, még szerencsés Koronázásunk előtt, az alul következő Cikkelyeket, s minden tartalmokat öszvesen és egyenként, helyeseknek, kedveseknek és elfogadottaknak vallván, s Azokhoz Királyi Megegyezésünket adván, kegyelmesen elfogadni, és Királyi Hatalmunkkal helyben-

Nostram, Nos infrascriptos Articulos, omniaque et singula in iisdem contenta, ratos, gratos, et accepta habentes, Nostrumque Consensum illis praebentes, benigne acceptare, et Autoritate Nostra Regia approbare et confirmare; ac tam Nos Ipsae benigne observare, quam alios, quorum interest, firmiter observari facere dignaremur.

§. 2. Quorum quidem Articulorum Tenor sequitur hunc in modum:

§. 3. *Primo*: Quod praeter ab antiquo deductam Haereditariam Regiam Successionem, Coronationemque, in reliquo universas, et singulas communes istius Regni Hungariae, Partiumque eidem annexarum *Libertates, Immunitates, Privilegia, Statuta, Communia Iura, Leges, et Consuetudines*, a Divis quondam Hungariae Regibus, et gloriosissimae memoriae Praedecessoribus Nostris hactenus concessas, et confirmatas, in futurumque concedendas, et per Nos confirmandas (ad quas et quae, dicti Status, et Ordines formulam quoque Iuramenti ad initium Decretorum Serenissimi olim Principis, Domini FERDINANDI PRIMI, gloriosae Reminiscentiae Antecessoris Nostri positam, ex-

hagyni, és megerősíteni, és mind Minmagunk kegyesen megtartani, mind minden mások által is, kiket illetnek, erősen megtartatni méltóztatnánk.

2. §. Mely Cikkelyek Tartalma ily módon következik:

3. §. *Előszőr*: Hogy, a régiségből lehozott Királyi Trónöröklésen és Koronázáson kívül, a többiben ezen Magyarországnak s hozzá kapcsolt Részei, összes és egyes, közönséges *Szabadságait*, *Mentességeit*, *Kiváltságait*, *Rendszabásait*, *Közönséges Jogait*, *Törvényeit* és törvényes Szokásait, melyeket Magyarország néhai Dicső Királyai és dicsőséges emlékezettű Elődeink engedményeztek, és megerősítettek, úgy a jövőben engedményezendőket, és Általunk megerősítendőket (melyekre alapítva, kiterjesztve és szorítva bírják a mondott Karok és Rendek azon Eskü szövegét, mely a néhai Felséges Fejedelem, *Első Ferdinánd Úr*, dicsőséges emlékezettű Elődünk

tensam, et reductam habent); exclusa tamen et semota Articuli Decreti Divi ANDREAE Regis Secundi, de Anno Millesimo Ducentesimo Vigesimo Secundo, Clausula, incipiente: *quod si vero Nos*, usque ad verba: *in perpetuum facultatem*; in omnibus suis Punctis, Clausulis, et Articulis, *prout super eorum usu et intellectu Regio et communi Statuum Consensu Diaetaliter conventum fuerit*; firmiter et sancte observabimus, per aliosque omnes, et singulos inviolabiliter observari faciemus.

§. 4. *Secundo*: Sacram Regni Coronam iuxta veterem Consuetudinem ipsorum Regnicolarum, Legesque Patrias, per certas de eorum medio unanimiter ad hoc delectas, et deputatas Personas Seculares, in hoc Regno conservabimus.

§. 5. *Tertio*: Hactenus recuperata, et exposit DEO adiuvante, *recuperanda* quaevis Regni, Partiumque ei annexarum *Tenuta*, et Partes ad mentem Iuramentalis Formulae, praenotato Regno, et eidem annexis Partibus, de toto reincorporabimus.

§. 6. *Quarto*: Quod in Casu (quem DEVS

Törvénykönyvei elején van) kirekesztve még is, és mellözve Dicsőült Második András Kir. Ezer Kétszáz Huszonkettődik Évi Törvénykönyve Cikkelyének azon Záradékát, mely így kezdődik: *Hogyha pedig mi stb*, e szavakig: *ellenállani és ellenmondani örökre*; minden Pontjaik, Záradékaik, és Cikkelyeikben, *amiképen azok alkalmazása, és értelme körül* a Király és Karok egyetértve Országgyűlésileg megállapodandanak; erősen, és szentül megtartandjuk, s mások által, öszvesen és egyenként, sérthetetlenül megtartatandjuk.

4. §. *Másodszor*: Az ország szent koronáját, az Országglakók régi törvényes Szokása, s a Hazai Törvények szerint, bizonyos, az ő kebelökből egyértelemmel választott és megbízott Világi Személyek által, ez Országban fogjuk őriztetni.

5. §. *Harmadszor*: Az Ország és hozzá kapcsolt Részek bármely, eddig *visszahódított*, vagy Isten segedelmével ezentúl *visszahódítandó Tartozékokat* és Részeket az Esküforma értelméhez képest, a fennírt Országhoz és hozzá kapcsolt Részekhez, egészben bekeblezzük.

6. §. *Negyedszer*: Hogy azon esetben

procul avertere velit) defectus utriusque Sexus Archi-Ducum Austriae, praeprimis quidem ab Altesato Genitore nostro, dein in huius defectu, a Divo olim IOSEPHO, his quoque deficientibus, ex Lumbis Divi olim LEOPOLDI Imperatorum et Regum Hungariae descendentium; iuxta etiam dictamen praecitatorum Primi, et Secundi Articulorum, praefatae Diaetae Anni Millesimi Septingentesimi Vigesimali Tertii; *Praerogativa Regiae Electionis, Coronationisque*, antefatorum Statuum et Ordinum, in pristinum Vigorem, statumque redibit, et penes hoc Regnum Hungariae, et praedictas Partes, eiusdemque antiquam Consuetudinem illibate remanebit.

§. 7. *Quinto*: Ut praemissum est, toties, quoties eiusmodi Inauguratio Regia intra ambitum saepefati Regni Hungariae, successivis temporibus Diaetaliter instauranda erit; toties Haeredes, et Successores Nostri, futuri *Neo-Coronandi* Haereditarii Reges, *praemittendam habebunt praesentis Diplomaticae Assecurationis acceptationem*, deponendumque superinde *Iuramentum*.

§. 8. Nos itaque praedicta universorum

(melyet Isten elfordítani méltóztassék) ha a mindkét Nemű Austriai Főhercegek megfigyatozónának, még pedig mindenek előtt a Fennemlített Atyánk, aztán felséges József, s végre a néhai Lipót, Császárok és Magyar Királyok ágyékaiból származottak; akkor a fennidézett 1723. esztendei Országgyűlés Első és Második Törvénycikkelyei rendelése szerint a fennírt Karok és Rendek *Előjoga a Király-Választásra és Koronázásra*, régi érvényébe és állapotjába lép, s e Magyarország és említett Részei régi törvényes Szokása sértetlenül megmarad.

7. §. *Ötödször* : Amint előre bocsáttatott, valahányszor ily Királyi Felavatás a többször mondott Magyarország területén, az idők folytán, országgyűlésig üllendő leszen, mindannyiszor Örököseink és Trón-Útódaink, a jövendő *Újra-Koronázandó Örökös Királyok, kötelesek a jelen való Hitlevélbeli Biztosítás elfogadására*, s a reá leteendő *Eskü* letételére.

8. §. Mí tehát Magyarország s a hozzá

Statuum et Ordinum Regni Hungariae, et Partium eidem annexarum Instantia benigne admissa; pro benigna animi Nostri propensione, ipsisque benigne gratificandi voluntate, praeinsertos universos Articulos, ac omnia, et singula in iisdem contenta, rata, grata, et acceptata habentes, eisdem nostrum consensum, benevolum pariter et assensum praebuimus, et illos, ac quaevis in eis contenta clementer acceptavimus, approbavimus, ratificavimus et confirmavimus.

§. 9. Promittentes, et assecurantes Status, et Ordines in *Verbo Nostro Regio*, quod praemissa omnia tam Nos Ipsae observabimus, quam per alios fideles Subditos nostros cuiuscunque Status, et conditionis existant, observari faciemus: Uti vigore huius Nostri Diplomatis acceptamus, approbamus, ratificamus, et confirmamus, atque promittimus.

§. 10. In cuius Fidem, et Testimonium Literas has manu propria subscripsimus, et Siggilli Nostri Regii appensione muniri fecimus.

§. 11. Datum in Arce Nostra Regia *Poso-*

kapcsolt Részek egyetemes Karai és Rendei fennmondott Kérelmét kegyesen befogadván; Ielkünk kegyes hajlandósága, s a nekik kegyesen kedveskedni akarásunk szerint, a fenn beiktatott öszves Cikkelyeket, és minden azokban foglaltakat egyetemleg és egyenként helyeseknek, kedveseknek és elfogadottaknak vallván, azokhoz kegyes megegyezésünket és hozzájárulásunkat adtuk, és azokat, minden azokban foglaltakkal, kegyelmesen elfogadtuk, javalltuk, helyben hagytuk, és megerősítettük:

9. §. Megigérvén, és biztosítván a Karokat és Rendeket *Királyi Szavunkkal*, hogy minden előre bocsátottakat mind Minmagunk megtartandunk, mind pedig minden más hű Alattvalóink által, bármely állásúak és állapotúak legyenek, megtartatandunk: Amiképen azokat jelen Hitlevelünk erejével elfogadjuk, javalljuk, helybenhagyjuk s megerősítjük, és megigérjük.

10. §. Aminek Hitelére és Bizonyosságára a jelen Levelet saját kezünkkel aláírtuk, és *Királyi Pecsétünk* ráfügglesztésével megerősítettük.

11. §. Kelt *Pozsonyi Királyi Várunkban*,

niensi, Die Vigesima quarta Mensis Iunii, Anno Domini Millesimo Septingentesimo Quadragesimo primo: Regnorum Nostrorum Hungariae, Bohemiae, et reliquorum Anno primo.

Iuramenti autem Regii contextus talis erat:

„NOS MARIA THERESIA DEI Gratia Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc. Regina; Archi-Dux Austriae; nupta Dux Lotharingiae, ac Barri, Magna Dux Hetruriae; qua praelibati Regni Hungariae, et aliorum Regnorum, ac Partium eidem annexarum Regina, iuramus per DEVM Vivum, per eius Sacratissimam Genitricem Virginem MARIAM, ac Omnes Sanctos; Quod Ecclesias DEI, Dominos Praelatos, Barones, Magnates, Nobiles, Civitates Liberas, et omnes Regnicolas in suis Immunitatibus, et Libertatibus, Iuribus, Legibus, Privilegiis, ac in antiquis bonis, et approbatis Consuetudinibus, conservabimus, omnibusque Iustitiam faciemus: Serenissimi quondam ANDREAE Regis Decreta (exclusa tamen et semota Articuli Trigesimi primi Eiusdem Decreti Clausula incipiente: *Quod si vero Nos* etc. usque ad verba: *in perpetuum*

Júniushó huszonnegyedik napján, az *Úrnak Ezer Hétszáz és Negyvenegyedik*, Magyar, Cseh s többi Országainkban uralkodásunk első esztendejében.

A Királyi Eskü szövege pedig ilyetén volt :

„MÍ MÁRIA TERÉZIA, ISTEN Kegyelmeiből Magyar, Cseh, Dalmát, Horvát, Tót stb Országok Királynéja; Austria Főhercege; férjezett Lotharingi és Barrii Hercegné, Toscánai Nagyhercegné; mint a fennírt Magyarország és más hozzá kapcsolt Országok és Részek Királynéja, esküszünk az Élő Istenre, Legszentségesebb Anyja Szűz Máriára és Minden Szentekre; Hogy Isten Egyházait, a Főpap, Báró Urakat, Nagyokat, Nemeseket, Szabad Városokat és minden Ország lakókat Mentességeik, és Szabadságaik, Jogaik, Törvényeik, Kiváltságaik, és régi jó és helyben hagyott törvényes Szokásaikban megtartjuk, és mindnyájoknak Igazságot szolgáltatunk: néhai Felséges ANDRÁS Király Törvénykönyveit (kirekesztve még is, és mellőzve azon Törvénykönyv Harmincegyedik Cikkelyének azon Záradékát, mely így kezdődik; *Hogyha*

facultatem) observabimus; Fines Regni Nostri Hungariae, et quae ad illud, quocunque Iure, aut Titulo, pertinent, non abalienabimus, nec minuemus, sed quoad poterimus, augebimus, et extendemus, omniaque illa faciemus, quaecunque pro Bono publico, Honore, et Incremento omnium Statuum, ac totius Regni Nostri Hungariae iuste facere poterimus: Sic nos DEVS adiuvet, et Omnes Sancti.“

pedig mi stb, e szavakig : *ellenállani és ellenmondani örökre*) megtartjuk ; Magyarorszá-
gunk s amelyek hozzá bármely Jog, vagy Cím
szerint tartoznak , határait el nem idegenítjük,
nem kisebbítjük, hanem, tehetségünk szerint,
öregbítjük és kiterjesztjük, s mind azt tesz-
szük, miket minden Karok s egész Magyar-
országunk köz Javára, Díszére és Öregbedé-
sére jogosan tenni foghatunk. Isten minket
úgy segéljen, és Minden Szentek.“

XV.

NEMZETI KORMÁNYZÁS IRÁNTI
TÖRVÉNY.

(Mariae Theresiae Reg. Decr. I. Anni 1741. Art. 11. De Rebus et Negotiis Hungaricis, per Hungaros tractandis.)

Devotissimis animis exceperunt Status, et Ordines benignissimam Sacrae Regiae Maiestatis Declarationem, qua mediante clementer exposuit; se eo singulari affectu, et propensione erga *Gentem Hungaram* ferri; ut ne dubitari quidem possit, quin eam non modo *cum reliquis in pari decore, honore, et existimatione conservare*; sed et alias Regiam Benignitatem, Maternumque affectum suum in promovendum Regni quoque huius incrementum, dirigere dignabitur.

XV.

NEMZETI KORMÁNYZÁS IRÁNTI
TÖRVÉNY.

(Mária Terézia Kir. I. Törvénykönyve 1741. 11. Cikke: A Magyar Dolgok és Ügyeknek Magyarok általi tárgyalatásáról).

A legkegyeletesb érzésekkel vették a Karok és Rendek Ő Szents. Kir. Felségének legkegyesebb Kinyilatkoztatását, mely által oly különös jóindulatát, és hajlamát jelentette ki kegyelmesen a *Magyar Nemzet* iránt; hogy nem kételkedhetni, miszerint azt nem csak a *többiekkel egyenlő díszben, tisztességben és jóvéleményben megtartani*; hanem különben is Királyi Kegyességét és Anyai jóindulatát az Ország öregbedésének előmozdítására intézni méltóztatandik.

§. 1. Quae insimul id quoque clementer resolvit; quod nimirum Res, et *Negotia Regni* tam intra, quam extra Regnum *per Hungaros* tractabit, tractarique faciet.

§. 2. Ac proinde, in Augusta quoque Aula sua, *in his, quae a concessa Sibi Suprema Potestate dependent*, pro altissimo iudicio, Regioque Munere Suo, fidelium consiliariorum suorum *Hungarorum* opera, et consiliis utetur.

§. 3. Imo dum magis ardua negotia pertractanda occurrerint; *Regni Primatem et Palatinum*, aliosque e Regni Proceribus, ac Regnorum etiam Dalmatiae, Croatiae, et Slavoniae *Banum*, dum praesertim de Rebus, Securitateque eorundem Regnorum agendum foret; in Augustam Suam Praesentiam advocari curabit, talismodique Negotia cum illis conferet.

§. 4. Et ad ipsum etiam *Status Ministerium*, Nationem Hungaram adhibere dignabitur.

§. 5. Intra Regnum vero, *Politica* quaevis, et publicum eiusdem Regni Statum concernentia Negotia, stabilita per Leges Regni modalitate, medio Regii Locumtenentialis Consilii (in ea, quam Artic. 101. Anni 1723. continet Acti-

1. §. Ki azt is kegyelmesen elhatározta ; hogy t. i. az *Ország Dolgait* és *Ügyeit* , mind az Országon belül , mind azon kívül , *Magyarok* által tárgyalandja , és tárgyaltatandja.

2. §. És következőleg , Felséges Udvarában is , *azokban , melyek a Neki engedett Legfőbb Hatalomtól függenek* , legmagasabb Ítélete s Királyi Tiszte szerint, hű *Magyar Tanácsosainak* működésével és tanácsaival élend ;

3. §. Sőt , midőn súlyosabb ügyek tárgyalandók ; az *Ország Primását , és Nádorát* , s másokat az Ország Főrendei közől ; és *Dalmát , Horvát és Tót Országok Bánját* , midőn főbbleg azon Országok *Dolgai és Biztossága* forog fenn ; Felséges Udvarába hivatja fel , s az oly *Ügyek* felett azokkal értekezendik ;

4. §. S a *Státusministeriumba* is *Magyarok* alkalmazni méltóztatandik.

5. §. Az Országon belül pedig , minden *Politikai* dolgokat és az Ország *Közállományát* illetőket , az Ország *Törvényei* által megállapított módon , a Királyi Helytartó Tanács által (mely azon *Hatáskörben* mit az 1723. évi 101.

vitae, ac Independentia utique conservandi) exposit quoque rite pertractari faciet.

§. 6. In secuturis autem Vacantiarum Casibus, ad idem Regium Locumtenentiale Consilium, *ex omnibus Regni Partibus* Viros idoneos, rerum, ac *constitutionis Regni* gnaros, *Possessionatos Hungaros* assumet.

b)

(Leopoldi II. Regis Decr. A. 1791. Art. 17. De effectuatione Articuli 11. 1741).

Articulo 11. 1741. hic per extensum vigori suo restituto, Sua Maiestas Sacratissima ultro clementer declarare dignata est, se effectum Articuli huius quoad omnes sui partes procuraturam, et ideo tam ad ipsum Status Ministerium Hungaros adhibituram, quam etiam eos Ordines daturam, ut siqui de gente Hungara necessariis caeteroquin dotibus et qualitatibus instructi, animum ad Legationes obeundas adicerent, iis in Cancellaria Status intima se se penitus formandi omnis requisita praebea-

Törvénycikk foglal magában, és Függetlenségben megtartandó) fogja ezentúl is rendesen tárgyaltatni.

6. §. Azon Királyi Helytartó Tanácsnál bekövetkezendő nyilások eseteiben pedig, az *Ország minden Részeiből*, alkalmas Férfiakat, a dolgok és *Ország alkotmányában* jártasokat, és *birtokos Magyarokat*, alkalmazand.

b)

(II. Lipót Kir. Törvénykönyvének 17. Cikke 1791. Az 1741: 11. tc. valósításáról).

Az 1741. év 11. tcikke ezennel egész terjedelmében erejébe visszaállítván, Ő Legszents. Felsége önkényt méltóztatott kegyelmesen kinyilatkoztatni, hogy e Cikket minden részeiben valósítandja, és azért mind a Státusministeriumhoz Magyarokat alkalmazand, mind oly Rendeleteket bocsátand ki, melyek szerint, ha kik a Magyar Nemzet közül különben a szükséges adományokkal és minőségekkel ellátva, Követségek viselésére kedvet éreznének, azoknak a titkos Státus-cancella-

tur occasio ; iuxta denique Statuum et Ordinum Desideria eatenus quoque, ut tam interna, quam externa Negotia, illa quidem per Hungaros, haec vero cum iafixu etiam Hungarorum pertractentur, et sic immediate Suae Maiestatis Decisioni submittantur, expleturam; in reliquo autem altifatae Suam Maiestatem curaturam, ut sancitae quoque, quoad pacem cum Turcis ineundam, Constitutiones Regni effectum suum sortiantur.

riában bővebb magok kiképzésére minden kel-
 lő alkalom nyújtassék; végre a Karok és Ren-
 dek abbeli igazságos óhajtását is teljesítvén,
 hogy mind a bel, mind a kül Ügyek, még pe-
 dig amazok Magyarok által, emezek pedig Ma-
 gyaroknak is befolyásával, tárgyalassanak,
 s ekép közvetlenül Ő Felsége Elhatározása alá
 terjesztessenek; a többiben gondoskodván fenn-
 tisztelt Ő Felsége arról, hogy a Törökökkel
 kötendő Békére nézve, a szentesített Országos
 Véghemények teljesedést nyerjenek.

XVI.

A FÜGGETLENSÉGI TÖRVÉNY.

(Leopoldi II. Regis Decreti A. 1791. Art. 10. De Independentia Regni Hungariae, Partiumque eidem annexarum).

Erga demissam Statuum et Ordinum Regni Propositionem, Sua quoque Maiestas Sacratissima benigne agnoscere dignata est, quod licet Successio Sexus faeminei Augustae Domus Austriacae per Articulos 1. et 2. 1723. in Regno Hungariae, Partibusque eidem adnexis stabilita, eundem, quem in reliquis Regnis et Ditionibus haereditariis in et extra Germaniam sitis, iuxta stabilitum Successionis Ordinem inseparabiliter ac indivisibiliter possidendis, Principem concernat, Hungaria nihilominus cum Partibus adnexis, sit Regnum liberum, et relate ad totam legalem Regiminis formam (huc

XVI.

A FÜGGETLENSÉGI TÖRVÉNY.

(II. Lipót Kir. Törvénykönyvének 10. Cikke: Magyarország s a hozzá kapcsolt Részek Függetlenségéről).

Az Ország Karai és Rendei alázatos felterjesztésére, Ő Szens. Felsége is kegyelmesen elismerni méltóztatott, hogy ámbár a Felséges Austriai Ház Nőágának Öröködése az 1723-iki 1. és 2. Törvénycikkely által Magyarországbán s kapcsolt Részzeiben ugyanazon Fejedelmet illeti, melyet, a megállapított Öröködési Rend szerint elválaszthatatlanúl s osztthatatlanúl birandó többi örökös, Németországban és Németországon kívül fekvő, tartományokban: Magyarország mindazonáltal kapcsolt Részzeivel szabad Ország, s Kormányzatának egész törvényes alakzatára nézve (oda-

intellectis quibusvis Dicasteriis suis) independens, idest nulli alteri Regno aut populo obnoxium, sed propriam habens Consistentiam, et Constitutionem, proinde a legitime coronato haereditario Rege Suo, adeoque etiam a Sua Maiestate Sacratissima, Successoribusque eius Hungariae Regibus, propriis Legibus, et Consuetudinibus, non vero ad normam aliarum Provinciarum, dictantibus id Articulis 3. 1715. item 8. et 11. 1741. regendum et gubernandum.

értve minden kormányzékeit) független, azaz semmi más Országtól avagy néptől nem függő, hanem tulajdon Megállással és Alkotmánynyal bíró; annálfogva a maga törvényesen megkoronázott örökös Királya által, tehát Ő Szents. Felsege és Utódai Magyarország Királyai által saját Törvényei és *törvényes Szokásai* szerint, nem pedig más Tartományok mintájára, amint azt már az 1715: 3. és 1741: 8. és 11. rendeli, kormányzandó és igazgatandó.

XVII.

A TÖRVÉNYHOZÓ ÉS VÉGREHAJTÓ

HATALOM GYAKORLATÁRÓL.

(Leop. II. Regis Decreti Art. 12. De legislativae et executive Potestatis Exercitio).

Leges ferendi, abrogandi, interpretandi Potestatem in Regno hoc Hungariae, Partibusque annexis: salva art. 8. 1741. Dispositione: Legitime Coronato Principi et Statibus ac Ordinibus Regni ad Comitata legitime confluentibus, communem esse, *nec extra illa exerceri posse*, Sua Maiestas Sacratissima ultro ac sponte agnoscit, ac se Ius hoc Statuum illibatum conservaturam, atque prout illud a Divis suis Maioribus acceperat, ita etiam ad Augustos suos Successores inviolatum transmissuram benigne

XVII.

A TÖRVÉNYHÍJÓZÓ ÉS VÉGREHAJTÓ

HATALOM GYAKORLATÁRÓL.

(II. Lipót Kir. Törvénykönyvének 12. Cikke).

Hogy a törvények hozása, eltörlése, és magyarázásának Hatalma, e Magyarországnak s kapcsolt Részeiben, az 1741 : 8. tc. Rendelkezése fenntartása mellett, a Törvényesen Koronázott Fejedelemmel és az Országgyűlésre törvényesen összesereglő Ország Karai és Rendeivel közös, *s azon kívül nem is gyakorolható*, Ő Legszents. Felsége önkényt s magától elismeri; s kegyesen kijelentette, hogy a Karok e Jogát sérthetetlenül megtartandja, és mikép az Dicsőült Elődeitől reá szállott, úgy Felséges Utódaira is sértetlenül átszállítandja : biztosítva az Ország Karait és Rendeit,

declaravit, Status et OO. Regni securos reddens, *nunquam per edicta, seu sic dictas Patentales, quae alioquin in nullis unquam Regni Iudiciis acceptari possunt, Regnum et Partes adnexas gubernandas fore*, Expeditione Patentium ad eum duntaxat casum reservata, ubi in Rebus Legi alioquin conformibus, Publicatio debito cum effectu hac unica ratione obtineri valeret. Proinde

Forma Iudiciorum lege stabilita aut stabilienda; auctoritate Regia non immutabitur, nec legitimarum Sententiarum Executiones, Mandatis impediuntur, aut per alios impediiri admittentur, nec Sententiae Legitimae Fororum Iudiciariorum alterabuntur, imo nec in Revisionem Regiam nec ullius Dicasterii politici pertrahentur, sed secundum conditas hucusque aut in futurum condendas Leges, receptam Regni Consuetudinem, Iudicia per Iudices, absque discrimine Religionis deligendos, celebrabuntur, executiva autem Potestas, nonnisi in sensu Legum, per Regiam Maiestatem exercebitur.

hogy *soha edictumok, vagyis úgy nevezett Pátensek által, melyek általán fogva soha az Ország Törvényszékei által el nem fogadhatók, az Ország és kapcsolt Részek* nem lesznek kormányzandók, Pátensek kiadása egyedül oly esetekre tartatván fel, hol a különben is Törvénnyel egyező Dolgokban, a Közzététel sikeresen csakis ez egy módon eszközölhető. Következésképen:

A Törvényszékeknek Törvény által megállapított vagy megállapítandó Alakja Királyi hatalommal nem fog megváltoztattatni, sem a törvényszerű Ítéletek Végrehajtása Parancsolatok által nem gátoltatni, vagy mások általi gátoltatása megengedtetni, sem a Törvényszékek Törvényszerű Ítéletei nem fognak megmásíttatni, sőt sem Királyi Átvizsgálás, sem bármely politikai Közigazgatási szék általi átvizsgálás alá nem vettetni, hanem az eddig alkotott, vagy jövendőben alkotandó Törvények, az Ország bévett törvényes Szokása szerint, vallás különbsége nélkül választandó Ítélobbírák által fognak a Törvényszékek megtartatni; a végrehajtó Hatalom pedig, egyedül a Törvények értelmében, Ő Királyi Felsége által, gyakoroltatni.

XVIII.

MINDEN IDEGEN NYELVNEK

A KÖZIGAZGATÁSBÓL KIZÁRÁSÁRÓL.

(Leop. II. Regis Decreti Art. 16. De lingua peregrina ad Manipulationem Negotiorum publicorum non inducenda, Hungarica vero conservanda).

Sua Maiestas Sacratissima Fideles Status et OO. *de non introducenda pro Negotiis quibuscunque Lingua peregrina* securos reddit; ut autem nativa Lingua Hungarica magis propagetur, et expoliatur, in Gymnasiis, Academiis, et Universitate Hungarica peculiaris Professor Linguae et Styli Hungarici constituetur, ut illi, qui eandem ignorant, et condiscere volunt, vel vero eiusdem Linguae iam gnari, in hac sese perficere cupiunt, occasionem nasciscantur utrobique vota sua explendi, Dicasterialia Negotia autem Idiomate Latino *nunc adhuc* pertractanda venient.

XVIII.

MINDEN IDEGEN NYELVNEK

A KÖZIGAZGATÁSBÓL KIZÁRÁSÁRÓL.

(II. Lipót Kir. Törvénykönyv. 16. Cikke Idegen nyelvnek a köz Ügyek Vitelébe be nem hozataláról, a Magyarnek pedig fenntartásáról).

— — —

Ő Legszents. Felsége biztosítja a Hűséges Karokat és Rendeket, *hogy bármely Ügyek vitelébe idegen nyelv be nem fog hozatni*; hogy pedig a bennszületett Magyar Nyelv jobban terjesztessék, és kimíveltessék, a Gimnásiumok, Akademiák és Magyar Egyetemben a Magyar Nyelv és Irály számára külön egy Tanár fog alkalmaztatni, hogy azok, kik azt nem bírják és meg kívánják tanulni, vagy azt immár bírva, abban magokat tökéletesíteni kívánják, alkalmat nyerjenek mindkét irányban óhajtásaik teljesíthetésére; a Közigazgató Székek Ügyei pedig *még most* Deák Nyelven fognak tárgyalatni.

— — —

XIX.

TÖRVÉNY A SEGEDELMEK
ÉS KÖZADÓRÓL.

(Leop. II. Regis Decreti Art. 19. De Subsidiis et Contributione).

Non absimiliter et de eo plene securos reddere dignata est Sua Maiestas Sacratissima Status et Ordines Regni, Partiumque adnexarum, quod *Subsidia cuiuscunque nominis, sive in aere, sive in Naturalibus, aut Tyronibus, nec Statibus et Ordinibus, nec ignobilibus, arbitrio Regio imponentur, imo nec praetextu liberae Oblationis, aut alio quocunque Titulo, extra Diaetam, salva Dispositione Articuli 8. 1715. per Articulum 22. 1741. uberius declarati, sollicitabuntur. Quantitas vero Contribu-*

XIX.

TÖRVÉNY A SEGEDELMEK ÉS
KÖZADÓRÓL.

(II. Lipót Kir. Törvényk. 19. Cikkelye : A Segedelmek
és Közadóról).

Nem különben arról is teljesen méltóztattott Ő Legszents. Felsége az Ország és kapcsolt Részek Karait és Rendeit biztosítani, hogy *bármely nevezetű Segedelmek, akár pénzben, akár Termésiekben, vagy Újoncokban, sem a Karok és Rendekre, sem a nemtelenekre, Királyi Önkény szerint, nem fognak rovatni, sem szabad Ajánlat vagy bármely más Cím alatt, Országgyűlésen kívül, fenntartatván az 1741; 22. C. által bővebben kifejtett 1715: 8. C. Rendelkezése, nem fognak szorgalmaztat-*

tionis, pro intertentione stabilis Militiae destinatae, semper in Comitibus Regni, ab una Dieta ad aliam, determinabitur; reliquis etiam praecitati Articuli 8. 1715. tenoribus in salvo relictis, ac ultro pro confirmatis hisce declaratis.

ni, *Mennyisége pedig a Közadónak, mely az állandó Katonaság fenntartására rendeltetett, mindenkor az Országgyűlésén, egy Diétától a másikig, fog meghatározatni; a fennidézett 1715: 8. Törvc. többi tartalma épségében hagyatván, és továbbra is ezennel megerősítettnek jelentetvén ki.*

XX.

II. LIPÓT KIR. VALLÁSTÖRVÉNYE.

(Leop. II. Regis Decreti Art. 26. De Negotiis Religionis).

Cum Status et OO. sine stabilienđae inter se perpetuae harmoniae ac unionis, iustum esse agnoverint, ut Negotium Religionis intra ambitum Regni Hungariae solum, ad statum Legum annorum 1608. et 1647. reponatur, ac ut per consequens pro basi et fundamento in perpetuum restabiliti liberi Religionis Exercitii Regnicolarum Evangelicorum, tam Augustanae, quam Helveticae Confessioni addictorum assumantur, et renoveantur, Tenores Pacificationis Viennensis Article 1. ante Coronationem Anni 1608. citati, ac in Legum Tabulas relati, Pacificationis item Lincensis Article 5. 1647. inserto, hinc clementer

XX.

II. LIPÓT KIR. VALLÁSTÖRVÉNYE.

(II. Lipót Kir. Törvényk. 26. Cikke: A Vallás Ügyéről).

Miután a Karok és RR., egymás közt megállapítandó örök öszhangzás és egyesülés tekintetéből, igazságosnak ismerték fel, hogy a Vallás Ügye, csak Magyarország határai közt, az 1608. és 1647. évi Törvények állására visszatéssék, s hogy következésképen a Helvét s az Ágostai Hitvallású Evangelikus Országlakók örök időkre visszaállított szabad Vallás-Gyakorlata alapjául es fundamentomául a Bécsi Békekötésnek, az 1608. évi 1. Cikkelyben idézett s a Törvények sorába felvett Tartalma, úgy szinte az 1647-ki 5. Cikkelybe beiktatott Linci Békekötése megújittassék;

annuente Sua Maiestate Sacratissima (Contradictionibus Dominorum Cleri, et alicuius partis Secularium Catholicorum non obstantibus, imo iisdem in perpetuum nullum vigorem habentibus) statuitur:

1. Ut non attentis posterioribus constitutionibus et articulis, uti et privilegiis, resolutionibus, et explanationibus a modo in posterum religionis exercitium cum libero templorum, turrium, campanarum, scholarum, caemeteriorum, et sepulturae usu, tam Baronibus, Magnatibus et Nobilibus, quam Liberis etiam Civitatibus, universisque Statibus et OO. in suis et Fiscis bonis, oppidis item ac villis ubique liberum relinquatur, nec quisquam omnium cuiuscunque status et conditionis existat, in libero eiusdem usu, ac exercitio quovis sub praetextu a Sua Maiestate, aut aliis quibusvis Dominis terrestribus quovis modo turbetur, aut impediatur; Rustici quoque sive sint oppidani, sive villani, in quorumcunque Dominorum Terrestrium, et Fiscis bonis, propter bonum pacis, et tranquillitatem Regni, in libero Religionis exercitio, usu, et modo simili a Sua Maiestate Sacratissima vel eiusdem Ministris, aut Dominis Suis Ter-

Ő Legszents. Felsége kegyelmes hozzájárultával (az Egyházi Urak s a Katholikus Világiak egy részének Ellentmondásai ellent nem állván, sőt soha örökké semmi érvénnyel nem bírván) határoztatik :

1. Hogy tekintetbe nem vévén az utóbbi törvényeket, valamint a szabadalmakat, leiratokat és explanációkat, ezentúl a vallás gyakorlata, a templomok, tornyok, harangok és iskolák, sírkertek és temetők szabad használatával mind az országzászlósoknak, főrendeknek és nemeseknek, mind a szabad városoknak is, és minden rendűeknek saját jószágaikon és a közügyész javain, s a mezővárosoknak és falvaknak mindenütt szabadságukban hagyassék, és senki, bárminő rendű és állapotú legyen is, annak szabad használatában és gyakorlatában semmi ürügy alatt Ő Felsége, vagy más bármely földesúr által, semmi módon ne zavartassék vagy akadályoztassék, a földművelők is, legyenek azok akár mezővárosiak, akár falusiak, bárminő földesúr és a közügyész jószágain, az ország közbékéje és nyugalma végett, a vallás szabad gyakorlatában és használatában, és hasonló módon Ő Felsége, vagy

restribus quovis modo, aut quovis sub praetextu non turbentur aut impedianur.

2. In uberiorem taliter declarati liberi religionis Exercitii Corroborationem, ultro declaratur, nullibi iam privatum, sed ubique publicum esse, et hinc distinctione inter privatum et publicum exercitium penitus cessante, liberum fore Evangelicis modo infra notato in posterum ad illa etiam Loca, quae hactenus pro filialibus habita sunt, et cuncta illa, in quibus Evangelici necessarium existimaverint, Ministros introducere, Tempora cum vel sine turribus, Parochiasque, et Scholas prout indistinctim in illis etiam locis, ubi exercitium habent, sine ullo ulteriori recursu erigere, aut reparare, ea nihilominus sub cautela, ut cum conservatio contribuentis plebis praecipuam publicae providentiae partem constituat, in Locis illis, ubi dehinc cum introductione liberi Religionis exercitii novum quodpiam Templum vel Oratorium exstruendum, aut Minister illocandus veniret, praeviae ope Mixtae deputationis per concernentem Comitatum exmittendae, absque tamen influxu hominis Dioecesani, necessarii sumptus,

ministerei, avagy földesuraik által semmi módon és semmi ürügy alatt ne zavartassanak vagy akadályoztassanak.

2. Az ekép kinyilatkoztatott szabad vallásgyakorlat bővebb megszilárdítása végett továbbá kijelentetik, hogy az már sehol sem magános, hanem mindenütt nyilvános, s annál fogva a magányos és nyilvános gyakorlat közötti különböztetés megszűnévén, szabadságukban áll az Evangelikusoknak, az alább megírt módon, jövőben azon helyekre is, melyek eddig fiókhelyeknek tekintettek, és mind azokban, hol az evangelikusok szükségesnek tartandják, egyházi szolgálakat beállítani, templomokat tornyokkal, vagy azok nélkül, s lelkeszlakokat és iskolákat, valamint különbség nélkül azon helyeken is, hol gyakorlatuk van, minden további folyamodvány nélkül felállítani, vagy azokat javítani, azon biztosítás mellett azonban, hogy mivel az adózó nép fenntartása a közigazgatás fő feladata, azon helyeken, hol ezentúl a szabad vallásgyakorlat behozatalával valamely új templomot vagy imaházat

et expensae viresque, contribuentis plebis, numerus item sive animarum, sive familiarum, ibidem sedem fixam habentium, intertenendo deinceps etiam publico Religionis exercitio suppar, in concursu Domini Terrestrialis investigentur, cognoscantur, et Comitatus referantur, ubi obtentis super reo Testimonialibus, quod fundo sufficienti provisi sint, adsit item congruus intertenendo Religionis exercitio numerus, Dominus Terrestris non nisi convenientem fundum intravillanum, vel cespitem pro Ecclesia, Ministro et Schola, adsignare tenebitur, Communitates autem Catholicae ad erectionem vel dotationem similium Ecclesiarum, vel Scholarum, sumptibus seu operis curculibus, seu manualibus concurrere nulla ratione obligabuntur, quod ipsum ex parte etiam Dominorum Terrestrium, ac Communitatum Evangelicarum, relate ad neorigendas Ecclesias aut Parochias Romano-Catholicas observabitur; iure Nobilium aut Dominorum Terrestrium Evangelicorum quoad introductionem liberi Religionis exercitii, erectionem item aut restaurationem Templorum et Parochiarum semel pro semper pro irrestricto, et illimitato declarato.

kellene építeni, vagy egyházi szolgát kellene beállítani, az illető megye által kiküldendő vegyes bizottmány, de a püspök befolyása nélkül, a szükséges költségeket s kiadásokat, és az adózó nép erejét, valamint az ott állandó lakhelylyel bíró lelkek vagy családok, azon túl a nyilvános vallásgyakorlat fenntartására is képes számát, a földesuraság köz benjárulásával, megvizsgálja, elismerje, és a megyének jelentse, mely arról bizonyítványt adván, hogy elegendő alap van, valamint a vallásgyakorlat fenntartására kellő szám sem hiányzik, a földesúr csak alkalmas belső telket köteles az egyház, egyházi szolga és iskola számára adni, a kath. községek pedig az ily egyházak vagy iskolák felállításához költséggel, vagy igás, avagy kézi napszámmal járúlni semmikép sem kényszeríthetők, mi a földesurak és evangélikus községek részéről is meg fog tartatni a r. kath. újon építendő egyházak vagy lelkészlakok iránt; a nemesek és evangélikus földesurak joga, a szabad vallásgyakorlat behozatala, valamint a templomok és lelkészlakok építése vagy javítása iránt egyszer mindenkorra korlátlannak és határtalannak nyilvánítottván.

3. In sequelam liberi Religionis Exercitii Evangelicis competentis, seu sint hi opifices, aut alterius cuiuscunque status et conditionis homines, non attentis etiam Privilegiis caehalibus, nec ad Missae Sacrificium, nec ad Processiones, neque ad alias Ceremonias, et Actus Religioni suae contrarios ullo titulo ullisque mulctis adigantur, aut Datias cuiuscunque nominis hoc titulo praestandas compellantur.

4. Evangelici utriusque Confessionis in iis, quae ad religionem pertinent, unice a Religionis suae Superioribus dependeant, ut autem haec gradualis in re Religionis Superioritas suo certo ordine consistat, reservat sibi Sua Maiestas Sacratissima tam relate ad Coordinatiorem praedictae Superioritatis; quam et reliquas disciplinae Partes, intacta caeteroquin Religionis libertate, eum stabilire ordinem, qui communi virorum eiusdem Religionis, tam secularium, quam Religionis Ministrorum consensione, maxime congruus reputabitur.

Hinc Sua Maiestas Caesareo Regia pro suprema inspectionis sibi competentis Potestate, Evangelicos utriusque Confessionis ulterius au-

3. Az evangélikusokat illető szabad vallásgyakorlat következtében, legyenek azok akár mesteremberek, vagy más akárminő rendű és sorsú emberek, a céhek szabadalmait sem véve tekintetbe, sem misére, sem *keresztjáratokra* sem más szertartásokra s vallásukkal ellenkező cselekvényekre semmi szín alatt és semmi büntetéssel se kényszeríttessenek, vagy bárminő nevű, ily szín alatt teljesítendő, tartozásokra ne köteleztessenek.

4. Mind a két hitvallású evangélikusok azokban, melyek a vallásra tartoznak, egyedül vallásuk felsőségeitől függjenek, hogy azonban ezen fokozatos felsőség a vallás tárgyában a maga bizonyos rendében álljon fen, Ő Felsége fenntartja magának, mind a nevezett felsőség rendezését, mind a többi fegyelmi részt illetőleg, minden esetre a vallásszabadság érintetlen hagyásával, oly rendet állapítani meg, mely azon vallás mind világi tagjainak, mind vallási szolgálóinak közhelyesléseivel leginkább egyezőnek fog tartatni.

Ennél fogva Ő Császári Királyi Felsége, az őt illető legfőbb felügyelési hatalomnál fogva, mind a két hitvallású evangélikusokat to-

diet, atque una curabit, ut hac in re certus, principiisque ipsorum Religionis accommodatus Ordo constabiliatur, interea vero statuitur, ut Canones circa Religionem per Synodos suarum Confessionum suo modo conditi, in quorum nempe actuali usu consistunt, et deinceps ratione per hanc Legem definita condendi, neque per Dicasterialia Mandata, nec per Regias Resolutiones possint alterari; liberam proinde illis futuram non modo Consistoriorum quorumvis Celebrationem, sed et Synodorum, prae-
 vie tamen tam quoad numerum Personarum, ad illas concurrentium, quam etiam obiecta ibidem pertractanda, per Suam Maiestatem Regio Apostolicam de casu ad casum determinandam, ad locum, quem ipsi praevio Altesatae Suae Maiestatis adsensu delegerint, Convocationem, ita tamen, ut ad has Superintendentiarum Evangelicorum unius aut alterius Confessionis Synodos, prae-
 vie, ut dictum, Suae Maiestati insinuandas, si Altesatae Suae Maiestati ita visum fuerit, Regium quoque hominem sine Religionis discrimine, non quidem pro directione, aut praesidio, sed solum pro Inspectione admittere teneantur, Canonesque et

vábbá meg fogja hallgatni, s egyúttal gondoskodni fog, hogy e tárgyban bizonyos, s az ő vallásuk elveihez alkalmazott rend állapíttassék meg; addig továbbá rendeltetik, hogy az ő hitvallású zsinataik által magok módja szerint alkotott kánonok, melyeknek ugyanis jelenleg használatában vannak, s az ezentúl ezen törvény által meghatározandó módon alkotandók, sem kormányzéki parancsok, sem királyi rendeletek által ne lehessenek megváltoztathatók; szabadságukban állandó tehát nekik ezentúl nem csak mindennemű consistoriumot tartani, hanem zsinatokat is, előre meghatároztatván azonban Ő Királyi apostoli Felsége által időről időre mind az azokban résztvevő személyek száma, mind a tárgyalandó ügyek, azon helyre, melyet Ő Felsége előzetes beleegyezésével választanak, összehívni, úgy azonban, hogy az egyik vagy másik hitvallású evangélikusok egyházkerületeinek ezen, mint mondva volt, Ő Felségének előre bejelentendő zsinataira, ha Ő Felségének úgy fog tetszeni, valláskülönbség nélkül királyi embert is, nem ugyan igazgatás vagy elnöklés, hanem csupán felügyelés végett, befogadni tartozzanak, s az így alko-

Statuta taliter condita, non nisi postquam Superinspectionem Regiam transiverint, et Approbationem obtinuerint, robur sortiantur firmitatis, salva alioquin in omnibus Supremae Regiae Inspectionis, via legalium Regni Dicasteriorum exercendae, potestate, salvis item reliquis Iuribus regiis Altefatae Suae Maiestatis circa sacra Evangelicae Ecclesiae utriusque Confessionis competentibus, quibus summe fata Sua Maiestas praeiudicium aliquod inferri nullo unquam tempore patietur.

5. Scholas quoque tam Triviales, quam Grammaticas, non solum quas habent, retinere, sed et novas, ubicunque iis necesse visum fuerit, prout et altiores, accedente tamen praevia quoad hasce Assensu Regio erigere, ibique Ludimagistros, Professores, Rectores, Subrectores vocare, et dimittere, numerum eorum augere, vel minuere, nec non Directores, seu Curatores Scholarum quarumvis tam Locales, quam Superiores et Supremos, e suae Confessionis hominibus eligere, rationem, normam, et ordinem docendi, atque discendi (salva Altefatae Suae Maiestatis quoad Scholas etiam hasce Regiae supremae Inspectionis, uti praemis-

tott kánonok és szabályok, csak miután a királyi fő felügyelésen átmentek, és helybenhagyást nyertek, bírjanak érvényességi erővel, mindenesetre mindenben ment maradván a királyi legfelsőbb felügyelési, az ország törvényes kormánysszékei után gyakorlandó hatalom, valamint a többi királyi jog is, melyek Ő Felségét, mind a két hitvallású evangélicomi egyház ügyei körül illetik, melyeknek Ő Felsége soha sem fogja legkisebb megsértését sem elszenvedni.

5. Nem csak mind alsó, mind grammaticai iskoláikat, melyekkel bírnak, megtarthatják, hanem mindenütt, hol szükségesnek tartatik, újakat és felsőbbeket is, ezek iránt előzetesen Kir. jóváhagyás járulván, állíthatnak, s azokba mestereket, tanárokat, igazgatókat, aligazgatókat hívni, azokat elbocsátani, azoknak számát növelni vagy kevesbíteni valamint mindennemű iskoláik igazgatóit avagy gondnokait; mind a helybelieket, mind a felsőbbeket és legfelsőbbeket saját hitvallásuk embereiből választani, a tanítás és tanulás módját, szabályát és rendjét (ezen iskolák irányában és ment maradván Ő Felségének, mint előre

sum est, via legalium Regni Dicasteriorum exercendae potestate) ordinare, futuris semper temporibus liceat Evangelicis utriusque Confessionis, coordinatione tamen literariae Institutionis, erga demissam Statuum et OO. propositionem, per Suam Maiestatem determinanda, ad has perinde Scholas, huc tamen haud intellectis Religionis obiectis, quae cuivis Religioni propria manere debent, extendenda. Studiosis praeterea ipsorum, non modo Benefactores eorum pro recipienda stipe, et adiuvando Ministerio tuto accedere, sed etiam Studiorum causa peregre ad Academias exterorum sine ullo impedimento proficisci, eaque, quae sibi constituta habent, stipendia percipere permittantur. Libros porro tam Symbolicos, quam Theologicos, et ad pietatis exercitium spectantes, sub inspectione peculiarium, per ipsos constituendorum, ac Consilio Regio nominatenus referendorum Censuram suae Confessionis, libere typis excudi facere, ea tamen lege admittantur, ut nulla in Religionem Catholicam Scommata, vel Sarcasmi Libris his inserantur, onere responsionis quoad eadem Scommata, vel Sarcasmos, inprimi admittentes mansuro; Ordinatione item Regia,

bocsátva van, az ország törvényes kormányzékei által gyakorlandó, legfőbb felügyelési hatalma) elrendezni, a jövőben mindig szabad leend a két hitvallású evangéliku soknak; a Rendek alázatos felterjesztése nyomán Ő Felsége által meghatározandó közoktatási rendszer azonban ezen iskolákra is ki fogván terjesztetni, de ide nem értve a vallási tárgyakat, melyeknek minden vallásra nézve a sajátoknak kell maradni. Tanulóiknak továbbá nem csak adományért és egyházi szolgaságra leendő segélyezésért jöltevőikhez biztosan járulhatni, hanem tanulás végett külföldi akadémiákra is minden akadály nélkül mehetni, s a számukra ott létező alapítványokat felvehetni, szabad legyen. S mind symbolicus, mind hittani, s az ájtatosság gyakorlatára tartozó könyveiket a magok által rendelendő s a királyi tanácsnak névszerint bejelentendő hitvallásukbeli saját censorok felügyelése alatt szabadon kinyomtathatni, azon feltétel alatt azonban, felszabadíttatnak, hogy ezen könyvekbe a katholika vallás ellen semmi gúny vagy sértés ne iktattassék, ezen gúnyok és sértések iránt a kinyomatás alá bocsátókra hárulván a felelősség ter-

ut Librorum novius excusorum tria semper Exemplaria via Regii Locumtenentialis Consilii Suae Maiestati submittantur, ad hos etiam Libros extensa.

6. Solutio Stolae, aut Lecticalis hactenus per Evangelicos Parochis Catholicis, et Ludimagistris, aut aliis Ecclesiae Servitoribus, seu in aere parato, seu in naturalibus, seu in laboribus praestita, in posterum ex integro cesset, et a trimestri publicationis Articulorum praesentis Diaetae computando, nusquam amplius exigi valeat, nisi Evangelici opera dictorum Parochorum sponte usi fuerint, quo casu, pro illis actibus Stola, cum Catholicis aequalem deponere tenebuntur. Quonam autem modo Catholicis Parochis, pro amissis hisce redditibus, resarcitio praestanda sit? desuper Consilium Locumtenentiale audietur, una vero illis significabitur: nunquam Suam Maiestatem ad id accessuram, ut huius Indemnisationis titulo, aut Contribuenti Populo, aut Aerario Regio Camerali quidpiam oneris ad crescat. Occasione autem erectionis aut reparationis Templorum, Parochiarum aut Scholarum, nec Catholica Plebs Evangelicis, nec Evangelica Plebs Ca-

he; s a kir. rendelkezés, hogy az újan nyomtatott könyvekből a kir. helytartó tanács útján három példány mindig felterjesztessék Ő Felségének, ezen könyvekre is kiterjesztetvén.

6. A pap- és ágybérek, melyeket eddig az evangélikusok katolikus lelkészeknek és mestereknek, avagy más egyházi szolgáltnak vagy készpénzben, vagy természetmennyekben, vagy munkákban szolgáltatnak, jövőre teljesen meg fognak szünni, s ezen országgyűlés törvényeinek kihirdetése után számítandó évnegyed múlva sehol sem lehet azokat többé követelni, hacsak az evangélikusok a nevezett lelkészek működésével önkényt nem élnek, mely esetben azokért a katolikusokkal egyenlő papbért tartoznak letenni. Mikép kártalaníttsanak pedig a katolikus lelkészek ezen elvesztett jövedelmekért? ez iránt a helytartó tanács meg fog hallgattatni, de egyszersmind az is ki fog jelentetni annak, mikép Ő Felsége soha sem fog ahoz járúlni, hogy ezen kárpótlás színe alatt vagy az adózó népre, vagy a királyi kamarai kincstárra valamely teher hárúljon. A templomok, lelkészlakok és iskolák építése vagy javítása alkalmával pedig sem a katholi-

tholicae, manuales aut currules operas dare obligetur, eatenusque initi Contractus pro cas-satis habeantur.

7. Ministri utriusque Confessionis Evangelici, aegrotos et captivos suae Confessionis, adhibitis solitis politiae cautelis, libere semper et ubique visitare, ad mortem praeparare, ac ad supplicium condemnatis, publice etiam in loco supplicii, quin tamen ad Concionem dicant, assistere poterunt; Sacerdotibus autem Romano-Catholicis, dum per aegrotos, captivos, et condemnatos advocati fuerint, accessus, adhibitis solitis Politiae cautelis, nulla ratione denegetur.

8. Quoad Officia publica tam maiora, quam minora statuitur, ut illa Patriae filiis de Republica Hungarica bene meritis, ac requisitas per Legem qualitates habentibus, nullo interposito Religionis discrimine conferantur.

9. Evangelici etiam a Depositione Iuramenti Decretalis, quoad Clausulam (Beatam Virginem Mariam, Sanctos, et Electos Dei) immunes declarantur.

kus nép az evangélikusoknak, sem az evangélikus nép a katolikusnak kézi vagy írás napszámot teljesíteni nem köteles, s minden eziránt kötött szerződvény eltöröltnek tekintendő.

7. Mind a két hitvallású evangélikus szolgák, beteg és fogoly hitsorsosait, a szokott rendőrségi óvatosság alkalmazása mellett, mindig és mindenütt szabadon meglátogathatják, halálra készíthetik, s a kivégzésre ítétek mellett a kivégzés helyén nyilvánosan is, de beszédet nem tarthatva, megjelenhetnek, a r. kath. lelkészeknek pedig, midőn a betegek, foglyok és kivégzendők által hivatnak, a rendőrségi szokott óvakodás melletti, megjelenésök semmikép meg ne tagadtassék.

8. Mind a felsőbb mind az alsóbb közhivatalokra nézve rendeltetik, hogy azok a magyar állam iránt érdemes s a törvények által kivánt képességekkel bíró hazafiaknak, minden valláskülönbség nélkül adassanak.

9. Az evangélikusok a törvényes eskületételétől is menteknek nyilatkoztattnak a záradékra nézve (a boldogságos szűz Máriára, istennek szenteire és választottaira).

10. *Fundationes Evangelicorum pro Ecclesiis, eorumque Ministris, Scholis item cuiuscunque nominis, Nosocomiis, Orphanotrophiis, et quibuscunque Pauperibus vel iuventuti Augustanae, et Helveticae Confessionis constitutae, aut in posterum constituendae, prout etiam Eleemosynae ab iisdem nulla ratione adimantur, nec e manibus, et administratione eorum ullo sub praetextu eximantur, Directio praeterea harum foundationum iis de ipsorum medio, quibus de recto ordine competit, salva et illibata relinquatur; illae vero Fundationes, quae Evangelicis utriusque Confessionis sub ultimo Regimine nefors ademptae fuissent, iis illico restituantur, Superinspeccione Regia, ut hae Fundationes ad mentem Fundatorum administrentur, ad easdem quoque extensa.*

11. *Universae Causae Matrimoniales Evangelicorum utriusque Confessionis, propriis ipsorum Consistoriis diiudicandae relinquuntur, Sua tamen Maiestas Sacratissima pro Regio suo munere auditis ipsis Evangelicis utriusque Confessionis, congruam praeviae initura est rationem non modo, ut ad omnigenam litigantium par-*

10. Az evangélikusok alapítványai, melyek egyházaik, s az ő szolgálkai, és bárminő nevű iskoláik, kórházaik, árvaházaik, s mindazok, melyek az ágostai és helvetiai hitvallású szegények és ifjúság részére alapítottak, vagy jövőben alapíttatnak, valamint az alamnizsnák is, tőlök semmikép el ne vétessenek, sem az ő kezeikből és az ő kezelésök alól semmi szín alatt ki ne vétessenek, továbbá ezen alapítványok igazgatása azoknál, kiket ez az ő kebelökből helyesen megillet, épségben és érintetlenül meghagyassék, azon alapítványok pedig, melyek a két hitvallású evangélikusoktól az utóbbi országlás alatt netalán elvétettek, azonnal visszaadassanak, a királyi fő felügyelés, hogy ezen alapítványok az alapítók célja szerint kezeltessenek és osztassanak ki, ezekre is kiterjesztetvén.

11. Mind a két hitvallású evangélikusok minden házassági ügyének elitélése az ő saját egyházi székeikre hagyassék, Ő Felsége azonban, királyi hivatalához képest, magokat mind a két hitvallású evangélikusokat meghallgatván, alkalmas módról fog gondoskodni, hogy nem csak a perlekedő felek minden olda-

tium securitatem Consistoria haec debite organisentur, sed et ipsa principia, iuxta quae Consistoria haec suo tempore Causas Matrimoniales diiudicandas habebunt, sine Inspectionis et Confirmationis sibi exhibeantur. Interea autem Causae hae Matrimoniales iudicabuntur secundum principia posterioribus his annis vigentia, per Fora secularia, quippe in Comitatibus, et Districtibus foro proprio iudiciario provisus, per sedes eorundem Iudiciarias, in Liberis autem ac Regiis et Montanis Civitatibus, coram eorundem magistratu, salva ad Tabulam Regiam, ac pro renata etiam ad Septem Viralem appellata; eo tamen per expressum subnexo, quod Divortii Sententiae non nisi quoad effectus Civiles ubique pro validis habeantur, Episcopos autem ad agnoscendam talismodi vinculi nullitatem illamque ad Catholicos extendendam obligare nequeant. Quantum ad Dispensationes in gradibus Lege Patria prohibitis, secundum principia vero Evangelicorum permisis, eosdem Evangelicos Sua Maiestas Sacratissima necessitate huiusmodi Dispensationum, quippe in tertio vel quarto gradu, quemadmodum iam antea per piae memoriae Augustum

lú biztosságára kellően szerveztessenek ezen egyházi székek, hanem hogy azon elvek is, melyek szerint ezen egyházi székek annak idejében a házassági ügyeket itélni fogják, felügyelés és megerősítés végett neki fölterjesztessenek. Addig pedig ezen házassági ügyek a közelebb múlt években dívott elvek szerint fognak a világi székek által itéltetni, a megyékben ugyanis, és a saját törvényszékekkel ellátott kerületekben azok törvényszékei által, a szabad királyi és bányavárosokban pedig, azok tanácsai előtt, fennmaradván a királyi, s illetőleg a hétszemélyes táblához is a fölebbezés; annak világos megjegyzésével azonban, hogy az elválási ítéletek csak polgári hatásuk iránt tekintessenek mindenütt érvényeseknek, a püspököket pedig az ily kötések érvénytelenségének megismerésére, s ennek a katholikuskokra kiterjesztésére nem kötelezhetik. Mi a hazai törvények által tiltott, az evangélikusok elvei által pedig megengedett fokozatokban leendő engedélyezést illeti, Ő Felsége az evangélikusokat, az illetén engedélyeknek, a harmadik és negyedik fokozatban, nála keresésétől, mikép már korábban boldog emlé-

Imperatorem et Regem Iosephum II. fratrem suum desideratissimum constitutum erat, apud se quaerendarum semel pro semper eximit.

12. Evangelicis utriusque Confessionis penes conditae hac ratione, ac perpetuo duraturae Legis provisionem circa Liberum Religionis suae exercitium, conservationem item Templorum, Scholarum et Parochiarum suarum, nec non Foundationum omni ratione securis redditis, pro amplius confirmanda inter illos ac Romano-Catholicam Religionem profitentes Regnicolas pace et concordia, statuatur: ut quoad proprietatem dictorum Templorum, Scholarum, Parochiarum et Foundationum, (salva tamen quoad Foundationes Szirm ayanam, et Hrabovszkyanam, uti et Apaffianam, in quantum illam probis fulcire possent, pro Evangelicis praetensione) Status possessionis actualis, utrinque pro cynosura ea ratione adsumatur, ut Foundationes Catholicorum pro Catholicis, Evangelicorum autem pro Evangelicis deinceps convertantur, adeoque non modo ab ulteriori harum repetitione pro futuro ab utrinque praescindatur; verum etiam nullae unquam deinceps quocunque sub praetextu admitti possint, Templorum,

kezetű felséges II. József császár és király, szeretett testvére, által rendelve volt, egyszer mindenkorra felmenti.

12. A két hitvallású evangélikusok mindenkép biztosítottván az ekép alkotott és örök-ké tartandó törvény rendelkezése által vallásuk szabad gyakorlata, s templomaik, iskoláik és lelkészlakaik, valamint alapítványaik megtartása iránt, hogy még inkább megszilárdíttassék köztök és a rom. kath. vallást követő országlakosok között a béke és egyetértés, rendeltetik: hogy a nevezett templomok, iskolák, lelkészlakok és alapítványok iránt (épségben maradván azonban a Szirmay, Hrabovszky, valamint Apaffi-alapítványok iránt, mennyiben azt próbákkal bizonyíthatják, az evangélikusok követelése) mind két részről a jelen birtokállapot vétessék zsinórmértékül oly móddal, hogy ezentúl a katolikusok alapítványai a katolikusok, az evangélikusok alapítványai pedig az evangélikusok számára fordíttassanak, annál fogva nem csak mindkét részről szűnjék meg jövőre ezeknek további visszakövetelése, hanem ezentúl semmiféle ürügy alatt semmi elfoglalása se engedessék meg a templomok-

Scholarum, ac Parochiarum occupationes; illos autem, qui talium violentarum occupationum se reos fecerint, poena 600 florenorum ungaricallium Articulo 14. 1647. sancita maneat.

13. Cum transitus a Catholica Religione ad alterutram ex Evangelicis in sensu Pacificationum receptis, Catholicae Religionis Principiis adversetur, ne is temere fiat, occurrentes eiusmodi casus ad Sacratissimam Suam Regiam Maiestatem referendi venient; iniungatur praeterea sub severa poena, ne quisunque demum ullum Catholicum ad amplectendam Religionis Evangelicae Professionem, quocunque praesumat allicere medio.

14. Iam superius declaratum est, Iura haec Evangelicorum solum intra ambitum Regni Hungariae suum habere vigorem, Regna proinde Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae, in ulteriori usu municipalium suarum Legum relinquuntur, adeoque Evangelici intra eorundem Regnorum Limites, nec Bonorum, nec Officiorum, sive publicorum, sive privatorum sint capaces; liberum tamen maneat Evangelicis Augustanae, et Helveticae Confessionis avita

nak, iskoláknak és lelkészlakoknak; azokra nézve pedig, kik ily erőszakos foglалásokban bűnösökké teszik magokat, az 1647-ki 14. t. cikkben meghatározott hatszáz magyar forint büntetés marad fenn.

13. Mivel az áttérés a katholika vallásról valamelyikre a békekötések által bevett evangeliomiak közül, a katholika vallás elveivel ellenkezik, nehogy az vakmerően történjék, az ily előjövendő esetek Ő Királyi Felségének lesznek megjelentendők; szigorú büntetés alatt meghagyassék továbbá, hogy végre senki se merjen valamely katholikust az evangeliomi vallás követésére bárminő eszközzel kecségtetni.

14. Már többször ki lön nyilatkoztatva, hogy az evangélikusok ezen jogai egyedül Magyarország kebelében bírnak érvénnyel, Dalmátia, Horvátország és Szlavónia tehát helyhatósági törvényeik további használatában meghagyatnak, annál fogva az evangélikusok azon országokban sem birtok, sem köz avagy magán hivatali képességgel nem bírnak; szabadságukban maradjon azonban az ágostai és helvetiai hitvallású evangélikusoknak ősi bir-

sua iura possessionaria, in medio eorum etiam Regnorum ordinaria iuris via revindicare, in quae si possessionem aliquam adepti fuerint, Sua Maiestas sibi reservat, de eorum Indemnisatione providere; praeterea illae aliquot in inferiori Sclavonia possessiones, partim Augustanae, partim Helveticae Confessioni addictae, ultro etiam non modo nulla ratione molestantur, sed et in libero Religionis exercitio, ea, qua nunc perfruuntur ratione, ultro relinquuntur; denique Commercii aut Fabricarum causa, liberum maneat Evangelicis utriusque Confessionis Domicilium, iure locationis, adeoque absque ulla seu nobilitaris, seu civilis Fundi, Proprietate ibidem sumere.

15. Proles e mixtis Matrimoniis, quae semper coram Parochis Catholicis ineunda erunt, quibus tamen impedimenta quaequam quocunque sub praetextu in contrarium ponere cautum esto, susceptae, et suscipiendae, si Pater Catholicus fuerit, illius Religionem sequantur, si vero Mater fuit Catholica, tunc non nisi proles masculae Patris Religionem sequi possint.

16. Causae Matrimoniorum tam eorum, quae iam tempore, quo illa inita sunt, mixta

tokjogaikat a törvény rendes útján azon országok kebelében is visszakövetelni, s ha valamely birtokot nyernek azokban, Ő Felsége fenntartja magának az ő kárpótlásukról gondoskodni, továbbá alsó Szlavóniában azon néhány részint ágostai, részint helvétiai hitvallást követő község továbbá is ne csak semmikép ne bántassék, hanem a szabad vallásgyakorlatban, azon módon, melylyel jelenleg élnek, ezentúl is meghagyassék; végre kereskedés és gyárak végett szabadságukban maradjon mind a két hitvallású evangélikusoknak bérleti jogon lakást tartani ott, következőleg minden nemesi vagy polgári vagyon tulajdonossága nélkül.

15. A vegyes házasságokból, melyek mindig katholikus lelkész előtt lesznek kötendők, melyek ellen azonban bárminő ürügy alatt valamely akadályt emelni tiltva van, származandó gyermekek, ha az atya katholikus, az ő vallását kövessék, ha pedig az anya katholika, akkor csak a fiú gyermekek követhessék atyjok vallását.

16. Mind azon házassági ügyek, melyek már a kötés idejében vegyesek voltak, mind

erant, quam et eorum, quae per transitum alterutrius partis a Sacris Evangelicis ad Sacra Catholica mixta effecta essent, cum utrobique de veri nominis Sacramento agatur, Sedibus Catholicorum spiritualibus deferuntur.

17. Festivitates Catholicorum nunc usitatas quoad Forum externum, non tamen in privato, ubi praeter strepitosos quivis alii Labores peragi poterunt, ad evitandas publicas Offensiones Augustanae et Helveticae Confessionni addicti observandas habebunt, eo addito, ut Dominis Terrestribus cunctisque Patribus Familias, sub actione fiscali interdictum sit, subditos ac servitores suos, seu Catholicos, seu Evangelicos, ab observatione Festorum, sui que ritus ac devotionis impedire.

azok, melyek valamelyik félnek az evangélio-
mi vallásról a katolika vallásra áttérésevel let-
tek vegyesekké, mivel mind a két esetben va-
lóságos szentségről van szó, a katolikusok
szent széke elé tartoznak.

17. A r. katolikusok most meglevő ün-
nepeit, a közéletben, nem azonban magán
körben, hol a zajos munkákon kívül minden
mást lehet folytatni, a közbántalom elkerülése
végett meg fogják tartani az ágostai és helvé-
tiai hitvallásúak, ehez adatván, hogy a föl-
desuraknak és minden családfőnek tisztai ke-
reset terhe alatt tiltva van, akár katolikus
akár evangélikus jobbágyaikat és cselédeiket
ünnepeik megtartásában, és szertartásaik-, va-
lamint ájtatosságaikban akadályozni.

XXI.

A NEM-EGYESÜLT GÖRÖGÖKRŐL.

(Leop. II. Regis Decreti A. 1791. Art. 27. De Graeci Ritus non unitis).

Sua Regia Apostolica Maiestas Sacratissima clementer annuere dignatur, ut Graeci Ritus non uniti Regni Incolae in Regno hoc iure Civitatis donati, sublatis in contrarium sancitis Legibus, in quantum hae ad Graeci Ritus non unitos se referunt, ad instar aliorum Regnicolarum, acquirendorum, et possidendorum bonorum, ac gerendorum omnium Officiorum, capaces in Regno Hungariae Partibusque annexis sint.

Iuribus caeteroquin Regiae Maiestatis circa negotia Cleri, Ecclesiae, Religionis, cuius exercitium plene ipsis liberum erit, Fun-

XXI.

A NEM-EGYESÜLT GÖRÖGÖKRŐL.

(II. Lipót Kir. 1791. Törvényk. 27. Cikke).

Ő Legszents. Kir. Apost. Felsege kegyelmesen helyeselni méltóztatott, hogy az Ország nem-egyesült Görög Szertartású, ez Országban Polgári Joggal megajándékozott, Lakosai, eltöröltetvén az ellenkező Törvények, amenyiben ezek a nem-egyesült Görög Szertartásúakra vonatkoznak, mint az egyéb Országlakók, e Magyarországbán s a kapcsolt Résekben jószágok szerzésére és bírására, s mindennemű Hivatalok viselésére képesek legyenek.

A többiben Ő Kir. Felsege Jogai a Papság, Egyház, Vallás, melynek gyakorlata rájuk nézve teljesen szabad leszen, Alapítványok,

dationum, Studiorum, ac Iuventutis educationis, non minus *Privilegiorum ipsorum, quae fundamentali Regni Constitutioni non adversantur*, prout Maiestas Sacratissima a glorio-sae Memoriae Maioribus suis accepit, ita ei-dem altefatae Regiae Maiestati porro quoque in salvo relictis.

Tanulmányok és Ifjuság nevelése ügyeiben, nem különben *Kiváltságaik körül, melyek az Ország Aiptörvényeivel nem ellenkeznek*, miképen azokat Ő Legszents. Felsége dicsőséges Emlékezetű Elődeitől átvette, úgy a fennmondott Királyi Felségre nézve is, épségben fennmaradván.

XXII.

HORVÁTORSZÁG KORMÁNYZÁSÁ-
RÓL S KÖZADÓJÁRÓL.

(Leopoldi II. Regis Decr. A. 1791. Art. 58, et 59.).

Art. 58. De Activitate Regii Locumtenentialis Consilii Hungarici, ad Regna Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae extendenda.

Consilio Regio in Regnis Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae per Serenissimam piae memoriae Reginam Apostolicam Dominam, Dominam Mariam Theresiam erecto, iam alioquin sublato, quemadmodum Comitatus eorundem Regnorum, omnes politicas Inviationes a Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico interea acceperunt, ita Sua Maiestate Sacratissima benigne annuente statuitur, ut has a praelibato Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico,

XXII.

HORVÁTORSZÁG KORMÁNYZÁSÁ-
RÓL S KÖZADÓJÁRÓL.

(II. Lipót Kir. Törvénykönyvének 58. és 59. Cikke 1791).

58. *Cikkely. A Magyar Kir. Helytartó Tanács Hatóságának Dalmát, Horvát és Szlavón Országokra kiterjesztéséről.*

A kegyeletes emlékezetű Felsőleges Apostoli Királyné, Mária Terézia Asszony, által Dalmát, Horvát és Szlavón Országokban felállított Királyi Tanács különben is már meg levén szüntetve, valamint azon Országok Vármegyéi minden politikai Utasításait azonközben a Magyar Kir. Helytartó Tanácstól vették, úgy Ő Legszents. Felsőlege kegyes beleegyezésével rendeltetik, hogy a fennírt Országok Várme-

praefatorum Regnorum Comitatus porro quoque accipiant, ut item tam in gremio eiusdem Consilii, quam in Statu subalterno, ex iisdem Regnis Individua in iusta Proportionione applicentur. Domino praeterea eorundem Regnorum Bano, dum ad illud comparere poterit, competens dignitati eius sessio et votum assignetur, Municipalibus eadem Regna in concreto respicientibus negotiis porro quoque in Generalibus eorundem Regnorum Congregationibus, quae cum praevio annutu Regio celebrandae venient, pertractandis.

Art. 59. De Contributione Regni Croatiae, et trium superioris Sclavoniae Comitatum, in Diaeta Regni Hungariae pertractanda.

Accedente quoque Benigno Suae Maiestatis Sacratissimae assensu conclusum est, ut deinceps *Contributio Regni Croatiae*, et trium superioris Sclavoniae Comitatum, Zagrabiensis utpote, Crisiensis, et Varasdiensis, *semper in Diaeta Regni Hungariae*, separatim tamen a Contributione Regni Hungariae, pertractetur; *neque in posterum extra Diaetam Regni Hungariae augeri possit.*

gyéi azokat ezen túl is az elébb említett Magyar Kir. Helytartó Tanácstól vegyék; hogy továbbá mind azon Tanács kebelében, mind az] alárendelt Személyzetben, azon Országokbeli Egyének igazságos arányban alkalmaztassanak. Azon kívül amaz Országok Bánjának, midőn azon Helytartó Tanácsnál megjelenhetik, abban méltóságával egyező ülés és szavazat adassék; az azon Országokat összesen illető tartományhatósági ügyek, ezen túl is azon Országoknak, előleges Királyi megegyezéssel tartandó, Közgyűlésében levén tárgyalandók.

59. *Cikkely Horvátország és Felső Szlavónország három Vármegyéje Közadójának Magyarország Országgyűlésén leendő tárgyalásáról.*

Ő Legsz. Felsege Kegyes beleegyezése is hozzájárulván végeztetett, hogy ezentúl Horvátország és Felső Szlavónország három Vármegyének, úgymint Zágráb, Körös és Varasd-nak, *Közadója mindenkor Magyarország Országgyűlésén*, mindazáltal Magyarország Közadójától elkülönözve, tárgyalassék, *s hogy ezentúl Magyarország Közgyűlésén kívül fel ne emeltethessék.*

XXIII.

ERDÉLY VISZONYA MAGYAROR-
SZÁGHOZ.

(Articulorum Diaetalium Transsylvaniae Anno 1791. Sextus: De Transsylvaniae cum Hungaria Nexu, et propria Magni huius Principatus, nullique alteri Regno subiecta Constitutione).

Sacratissima Sua Maiestas in Conformitate Benigni sui Rescripti de 7-ma Mensis Maii Anni praeteriti emanati clementer agnoscere dignata est, quod Transsylvania, vi solemnis suae Declarationis gloriosae Reminiscentiae Imperatori, et Regi Hungariae Divo LEOPOLDO I. Anno 1688. Die 9-na Maii factae, et per Altefatum Imperatorem et Regem Die 17-ma Iunii 1688., subseque vero Anni 1691. de 4-ta Decembris elargito Diplomate acceptatae Pater-

XXIII.

ERDÉLY VISZONYA MAGYAROR-
SZÁGHOZ.

(Az 1791. évi Erdélyi Törvénykönyv Cikkelyeinek Hatodika: Erdélynek Magyarországgal való összeköttetéséről, s e Nagyfejedelemségnek saját, és semmi más Országnek alá nem vetett, Alkotmányáról).

Ő Legszents. Felsége, múlt évi Májushó 7. kibocsátott Kegyes Leirata folytán kegyelmesen elismerni méltóztatott, hogy Erdély, Dicsőséges Emlékezetű Császár és Magyarország Királya, Dicsőült I. Lipótnak 1688. Május 9. tett, s a fennírt Császár es Király által 1688. Június 17., s utóbb 1691. December 4. kiadott Diplómája által elfogadott ünnepélyes Nyilatkozata erejénél fogva, azon Felséges Úr Atyai és hathatós Oltalmát magához karolva,

nam, et validissimam Protectionem eiusdem Augustissimi amplexa, eundem Altesatum Imperatorem, et eiusdem Successores, *qua legitimos Hungariae Reges in Principes suos adoptaverit*, et haereditariam Augustae Domus Austriacae Successionem in Conformitate Articulorum Regni Hungariae, primo quidem iuxta tenorem Declarationis Anno 1688. ad mentem articuli 2-di et 3-tii Diaetae Poseniensis Anni 1687. ad sexum Masculinum, postmodum vero virtute Articuli Novellaris 3-tii de Anno 1744. in Conformitate Articuli Regni Hungariae de Anno 1723. etiam ad Faemineum sexum extensam acceptaverit, ac stabiliverit, hinc vi harum Legum, et Tractatum, tam Sua Sacratissima Maiestas, quam secuti ei eisdem ex Augusta Domo Austriaca Successores, *qua legitimi Reges Hungariae Transsylvaniam tamquam ad Sacram Regni Hungariae Coronam pertinentem, eodem cum Hungaria Imperii et Successionis Iure tenebunt, et velut propriam habentem Constitutionem, nullique alteri Regno subiectam, iuxta proprias Leges, et Constitutiones legitime confirmatas, non vero ad Normam aliarum Provinciarum haereditariarum gubernabunt; indivisibili ac inse-*

ama fennírt Császárt, és annak Utódait, úgy, mint Magyarország törvényes Királyait, fogadta el Fejedelmeiül, s a Felsőleges Austriai Ház Trónöröklését Magyarország Törvénycikkeivel egyezőleg, ugyanis először 1688. évi Nyilatkozata szerint, az 1687-ki Pozsonyi Országgyűlés 2. és 3. Cikkelye értelmében a Férfiivadéokra nézve, annakutána pedig az 1744-ki 3. újabb Cikk által Magyarország 1723-ki Törvénycikke szerint a Nőnemre is kiterjesztve, elfogadta, és megállapította: ennek folytán, e Törvények és Alkvások erejével, mind Ő Legszents. Felsőlege, mind a Felsőleges Austriai Házból leendő Utódjai, mint Magyarország törvényes Királyai Erdélyt, mint a Szent Koronához tartozót, ugyanazon Uralkodási és Trónöröklési Jogon birandják, és mint saját, semmi más Országnek alá nem vetett Alkotmánynyal bírót, saját törvényszerűleg megerősített Törvényei és Végzeményei szerint, nem pedig a többi örökös Tartományok Mójára kormányozandják; fennmaradván minden többi Országok és Tartományokkal való, de csak az egyszerűs mind való birtoklásra és kölcsönös védelemre szerzett, eloszthatatlan és elválaszthatatlan

parabili cum Omnibus Regnis et Provinciis, quoad simultaneam duntaxat ad Possessionem et mutuam defensionem Unionis nexu, iuxta Pragmaticam Sanctionem in Conformitate Articuli 3-tii Anni 1744. permanente. Quoad Diploma Regium vero super Titulo Magni Principatus emanatum, benigne declarat Sua Maiestas Sacratissima, illud sensu legali, Magni huius Principatus Formae Constitutioni accomodo, accipiendum esse, neque unquam Iuribus per se subsistentis, et ab alio Regno independentis Principatus Transsylvaniae derogare, aut praeiudicare posse.

Egyesülési összeköttetése, a Pragmatica Sanctio szerint, az 1744. évi 3. Tcikk értelmében *). Azon Királyi Oklevélre nézve pedig, mely a Nagyfejedelemségi Címről adatott ki, Ő Legszents. Felsége kegyesen kijelenti, hogy az, e Nagyfejedelemség Formája törvényes állásának értelmében veendő, s hogy az soha ez önálló, és minden más Országtól független Erdélyi Fejedelemség Jogainak rövidségére, vagy kárára nem szolgálhat.

*) L. a XIII. sz. alatt, a 188—201. ll.

XXIV.

FIUME BECIKKELYEZTETÉSE.

(Francisci I. Regis Decreti V. Anni 1807. Art. 4. Flumen Civitas Portusque inarticulatur, Gubernatori autem Fluminensi in Tabula Procerum, Ablegatis vero Civitatis Fluminensis in Tabula SS. et OO. Sessio et Votum tribuitur).

Sua Maiestas Sacratissima, ne diutius ardentia vota Statuum et Ordinum Regni moretur, annuente, Civitas Fluminensis, Portusque per Augustissimam Imperatricem et Reginam Mariam Theresiam peculiari Diplomate iam Regno incorporata, praesenti Article ad idem Regnum pertinere declaratur. Una vero:

§. 1. Gubernatori Fluminensi sub Comitibus Regni in Tabula Procerum, Ablegatis autem Civitatis Fluminensis in Tabula SS. et OO. competens Sessio et Votum tribuetur.

XXIV.

FIUME BECIKKELYEZTETÉSE.

(I. Ferenc Kir. V. Törvényk. 4. Cikke. 1807. Fiume Város és Kikötője becikkelyeztetik, a Fiumei Kormányzó pedig a Főrendi Táblánál, Fiume Város Követei pedig a KK. és RR. Táblájánál Üléssel és Szavazattal ruháztatnak fel).

Ő Felsége is beleegyezvén, miszerint az Ország Karainak és Rendeinek lángoló óhajtását többé ne késleltesse, jelen Cikkely által kinyilatkoztatatik, hogy Fiume Városa és Kikötője, melyet a dicső Császárné és Királynő, Mária Terézia, külön Diplóma által már bekebelezett az Országba, ehez tartozik. Egyszersmind pedig :

1. §. Országgyűlés alkalmával a Fiumei Kormányzónak a Főrendeknél, Fiume városa Követeinek pedig a Karoknál és Rendeiknél illetékes ülés és szavazat fog adatni.

XXV.

FERENC KIRÁLYNAK

AZ ALKOTMÁNYT ÚJBÓL MEGERŐSÍTŐ TÖRVÉNYE.

(Franc. I. Regis Decreti VIII. Anni 1827. Art. 3. De conservandis in suo vigore Legibus Fundamentalibus).

Ad tollendam Statuum et Ordinum de conservandis in suo vigore Legibus Fundamentalibus sollicitudinem, ex praeteritis eventibus ortam, quorum effectus caeteroquin iam benigne sublati sunt: Sua Maiestas Sacratissima de eo plene persvasa, quod felicitas Regis et Regni, exacta Legum observantia et incolumitate nitatur, atque si Iuribus seu Regis, seu Regni Statuum quidpiam decerpatur, Legum et Legalis Regni Systematis Compages, Seculorum usu roborata, subruenda sit, benigne declarare dignata est: quod praecipuis accenseat curis,

XXV.

FERENC KIRÁLYNAK

AZ ALKOTMÁNYT ÚJBÓL MEGERŐSÍTŐ TÖRVÉNYE.

(I. Ferenc Kir. VIII. Törvényk. 3. Cikke, 1827. Az Alaptörvényeknek érvényökben fenntartásáról.)

A KK. és RR-nek az Alaptörvények érvényökben fenntartása iránti, a múlt eseményekből származott, aggodalmuk megnyugtására — melyeknek eredményei egyébiránt kegyesen immár eltöröltettek — Ő Legszents. Felsege, teljesen meggyőződve a felől, hogy a Király és Ország boldogsága a Törvények pontos megtartásán és épségén alapszik, s ha vagy a Király, vagy az Ország Rendei Jogaiból valami elvonatik, a Törvények s az Ország Törvényes Rendszerének, százados gyakorlat által erősített, Építménye aláásatik, kegyesen

Constitutionem Regni huius, Inaugurali suo Iuramento firmatam, omni tempore tueri et conservare, ac ideo etiam Articulos 10. 12. et 19. 179 $\frac{1}{2}$. tam ipsa constanter observatura, quam per alios observari factura sit.

Quam benignam assecurationem, e tenerimo Suae Maiestatis Sacratissimae in Legum observantiam studio profectam, Status et Ordines homagiali devotionis, et gratissimi animi sensu suscipiunt.

kinyilatkoztatni méltóztatott : hogy lefőbb gondjai közzé sorozza ez Országnak, Koronázási Esküjével megerősített, Alkotmányát, minden időben oltalmazni és megtartani, és azért az 1791-ki 10. 12. és 19. Cikkelyeket mind Maga állandóan megtartandja, mind mások által is megtartatandja.

Mely kegyes biztosítást, Ő Legszents. Felségének a Törvények tekintete iránti leggyengédebb tiszteletéből eredtet, a Karok és Rendek jobbágyi hűség és hálás lélek érzésével fogadják.

XXVI.

A MAGYAR NYELV ÉS NEMZETI-
SÉGRŐL.

(1844: 2. Törvénye).

Az Ország Rendei Ő Felsége kegyelmes megegyezése hozzájárultával meghatározták, hogy :

1. §. Az országgyűléshez bocsátandó minden kegyelmes *királyi leiratok, előadások, válaszok, és intézvények* ezentúl egyedül *magyar nyelven* adassanak ki.

2. §. A *törvénycikkek*, valamint már a jelen országgyűlésen is egyedül magyar nyelven alkottattak, és erősítették meg: úgy ezentúl is mind alkottatni, mind királyi kegyelmes jóváhagyással *megerősített*ni egyedül magyar nyelven fognak.

3. §. *Országgyűlési nyelv* ezentúl kirekesztőleg a *magyar* leszen, egyedül a kapcsolt Részek követeinek engedtetvén meg: hogy azon esetben, ha a magyar nyelvben jártasok nem lennének, a közelebbi hat évek alatt tartandó országgyűléseken szavazataikat latin nyelven is kijelenthessék.

4. §. A *magyar udvari cancellaria* útján az ország határain belől bocsátandó minden iratokban, akár legyenek Ő Felsége által aláírva, akár nevében adassanak ki, és így a magány folyamodásokra kelendő rendeletekben és határozatokban is, szinte a magyar nyelv használtassék.

5. §. A *királyi helytartó tanács* mindenemű tárgyalásaiban, hivatalos foglalkozásairól viendő jegyzőkönyveiben, valamint Ő Felsége eleibe terjesztendő felirásaiban, és az ország határain belőli minden hatóságokhoz bocsátandó minden intézvényeiben a magyar nyelvet használja; azon levelezések, melyeket a királyi helytartó Tanács a hadi fő- és az Ő Felsége örökös tartományaibeli polgári törvényszékekkel s külországai törvényhatóságokkal folytatand, ide nem értetvén.

6. §. A *királyi udvari főtörvényszék* nyelve az ország határain belől indított minden perekre nézve, valamint az ország határain belőli *minden Itélőszékek*, következéskép a *szent Székeknek* nyelvök is, a magyar leszen; s azon ítélszékeknek hivatalos minden egyéb dolgaik is magyar nyelven folytatandók.

7. §. A *kapcsolt Részekbeli* törvényhatóságok, a magyarországi törvényhatóságoknak, magyar — ezek pedig a *kapcsolt Részekbeli* törvényhatóságoknak latin nyelven írt leveleiket is fogadják el, tárgyalják, és azokat illő válaszszal lássák el.

8. §. Ő Felsége már kegyelmesen elrendelte, hogy a magyar nyelv a *kapcsolt Részekbeli* fő-, és minden közép-iskolákban (akademia és gymnásiumokban) mint rendszerinti tudomány taníttassék; — nem különben:

9. §. Ő Felsége méltóztatott kegyelmesen rendeléseket tenni már az iránt is, hogy az ország határain belőli iskolákban közoktatási nyelv a magyar legyen.

XXVII.

V. FERDINÁND VALLÁSI PÓTTÖR- VÉNYE.

(1844 : 3. tc.).

A bécsi és linci békekötések alapján az 1791 : 26. törvény következendőkben bővítettik s illetőleg módosítatik :

1. §. Kijelentetik, hogy azok kik 18 éves koruk eléréséig az Evangelika Vallásban neveltettek, a Nőszemélyek pedig férjhez-menettelők után, habár még ezen időkort el nem érték is, sem magok, sem maradékaik, vallásos kérdés alá többé nem vétethetnek.

2. §. A jelen törvény kihirdetése után keletkező azon vegyes házasságok is, melyek evangelikus lelkipásztor előtt kötötnek, törvényesek.

3. §. Azon vegyes házasságok, melyek római Katholikus és az Evangelika vallás bármelyikéhez tartozó felek között az 1839. évi martius 15-ik napjától kezdve, a most folyó 1844. évi november 10-ik napjáig kötöttek, és nem római Katholikus, hanem az Evangelika vallás bármelyikének lelkipásztora által adattak össze, törvényesítetteknek jelentetnek ki.

4. §. Az illető törvényhatóságok kötelesek a jelen törvény kihirdetésétől számítandó egy év alatt ily házasságokat hitelesen összeírni: az összeírást a felek és maradékaik jövő biztosítása végett levéltáraikba betétni, s mennyiben a házasságok az illető egyházi anyakönyvbe beírva nem lennének, ezen anyakönyvbe beírni.

5. §. A római Katholika vallásból az Evangelika vallások bármelyikére leendő átmenet eseteit illetőleg rendeltetik:

6. §. Az átmenni kívánó ebbeli szándékát önmaga által választott két tanú jelenlétében azon vallásbeli lelkipásztor előtt, kinek egyházi községéhez addig tartozott, nyilatkoztatni.

7. §. Ezen első kinyilatkoztatástól számítandó négy hét eltölte után ugyanazon, vagy más, szinte általa meghívott két tanú jelenlétében, ugyanazon egyházi községnek lelkipásztora előtt, újlag nyilatkoztassa ki: hogy átmeneti eltökélt szándéka mellett továbbá is megmaradott.

8. §. Az átmenni akaró mind első- mind másod ízbeni nyilatkozata felől azon lelkipásztortól, ki előtt átmeneti szándéka iránt nyilatkozott, mindkét ízben külön-külön bizonyosságlevelet kérjen.

9. §. Ha a lelkipásztor a kivánt bizonyosságlevelet akár a 6-ik akár a 7-ik §§-ok esetében bármi oknál fogva azonnal ki nem adná: mind az első mind a másod ízben tett nyilatkozat felől bizonyosságlevelet a jelen volt tanúk adjanak.

10. §. Az átmenni akaró a 8-ik vagy a 9-ik §. rendelete szerint vett bizonyosságlevelet azon vallásbeli lelkipásztornak, mely vállalásra általmenni szándékozik, bemutatván, ez által az átmenet egy vallásról a másikra teljesen befejeztetett. — Ezen bizonyosságlevelek

előmutatása nélkül azonban az átmenet meg nem történhetik.

11. §. A megtörtént átmenetek esetei az illető püspöki hivatalok által a helytartó tanács útján tudomás végett félévenként fognak Ő Fel-ségének bejelentetni.

XXVIII.

AZ ÁLTALÁNOS BIRTOKKÉPESSÉGRŐL.

(1844: 4. tc. A nemesi javak bírhatásának nem nemesekre kiterjesztéséről).

Az Országban s kapcsolt Részekben született, állandóan lakó, s törvényesen bevett bármely vallású *nem-nemes honfiak*, általuk bármely címen eddig szerzett, vagy jövőben szerzendő nemesi javakra nézve, nemesség hiánya miatti nem-bírhatási ügyúton ezentúl nem háborgattathatnak.

XXIX.

AZ ÁLTALÁNOS HIVATALKÉPESSÉGRŐL.

(1844:5. tc. A nem-nemeseknek is minden közhivatalokra lehető alkalmazhatásáról).

Az Országban s kapcsolt Részekben született, vagy honosított, s törvényesen bevett bármely vallású lakosoknak, akár kinevezéstől, akár választástól függő minden *közhivatalokra leendő alkalmazásában* az, hogy a *nemesi osztályhoz nem tartoznak*, akadályúl nem szolgálhat.

XXX.

A MINISTERI KORMÁNYRÓL.

(1848: 3. tc. Független magyar felelős ministerium alakításáról).

1. §. Ő Felségének a Királynak személye szent és sérthetetlen.

2. §. Ő Felségének az országbóli távollétében a nádor s királyi helytartó az országban s ahoz kapcsolt Részekben, a korona egységének, s a birodalom kapcsolatának épségben tartása mellett, a végrehajtó hatalmat a törvény s alkotmány ösvényén teljes hatalommal gyakorolja, s ez esetben a mostani nádor cs. kir. főherceg Istvánnak személye hasonlóképen sérthetetlen.

3. §. Ő Felsége, s az Ő távollétében a nádor s királyi helytartó a végrehajtó hatalmat

a törvények értelmében független magyar ministerium által gyakorolják, s bármely rendeleteik, parancsolataik, határozataik, kinevezéseik csak úgy érvényesek, ha a Budapesti székelő ministerek egyike által is aláíratnak.

4. §. A ministeriumnak mindegyik tagja mindennemű hivatalos eljárásaért felelős.

5. §. A ministerium székhelye Buda-Pest.

6. §. Mindazon tárgyakban, melyek eddig a m. k. udvari cancellariának, a k. helytartó tanácsnak, s a k. kincstárnak, ide értvén a bányászatot is, köréhez tartoztak, vagy azokhoz tartozniok kellett volna, s általában minden polgári, egyházi, kincstári, katonai, és általában minden honvédelmi tárgyakban Ő Felsége a végrehajtó hatalmat ezentúl kizárólag csak a magyar ministerium által fogja gyakorolni.

7. §. Az érsekek, püspökök, prépostok, s apátoknak, és az ország zászlósainak kinevezése, a kegyelmezés jogának gyakorlata, és a nemességnek, címeknek, s rendeknek osztása mindig az illető felelős magyar minister ellenjegyzése mellett, egyenesen Ő Felségét illeti.

8. §. A magyar hadseregnek az ország határain kivüli alkalmazását, nem különben a katonai hivatalokrai kinevezéseket, szinte úgy Ő Felsége fogja, a 13. §. szerint, folyvást királyi személye körül leendő felelős magyar minister ellenjegyzése mellett elhatározni.

9. §. Azon tárgyak, melyek a 6-ik §-ban említett kormánytestületek által vég elhatározás végett Ő Felségéhez szoktak felterjesztetni, kivéve a 7-ik és 8-ik szakaszokban kijelölteket, Ő Felségének az országbóli távollétében a ministerium által a nádor s kir. helytartó elhatározása alá terjesztendők.

10. §. A ministerium áll: egy elnökből, s ha az maga tárcát nem vállal, kivüle még nyolc ministerből.

11. §. A ministerelnököt Ő Felségének az országbóli távollétében a nádor s királyi helytartó, Ő Felségének jóváhagyásával, nevezi.

12. §. Ministertársait legfelsőbb megerősítés végett az elnök teszi javaslatba.

13. §. A ministerek egyike folyvást Ő Felségének személye körül lesz, s mindazon viszonyokba, melyek a hazát az örökös tartományokkal közösen érdeklik, befolyván,

azokban az országot felelősség mellett képviseli.

14. §. A ministeriumnak azon tagján kívül, mely a Felség személye körül a 13. §-ban említett ügyekre ügyelend, következő osztályai lesznek:

- a) Belügyek.
- b) Országos pénzügy.
- c) Közmunka és közlekedési eszközök, és hajózás.
- d) Földművelés, ipar és kereskedés.
- e) Vallás és közoktatás.
- f) Igazságszolgáltatás és kegyelem; és
- g) Honvédelem osztályai.

15. §. Mindegyik osztálynak, valamint az ahoz tartozó, s az illető osztályfőnökök vezérlete alatt állandó hivatalos személyzetnek élén külön minister áll.

16. §. A kebelébenei ügykezelés módját a ministerium maga határozandja meg.

17. §. Az összes ministerium tanácsülésében, midőn Ő Felsége, vagy a nádor királyi helytartó abban jelen nincs, a ministerelnök elnököl, ki e tanácsot, midőn szükségesnek látja, mindenkor összehívhatja.

18. §. Mindegyik minister azon rendeletért, melyet aláír, felelősséggel tartozik.

19. §. Az ország közügyei felett Ő Felsége, vagy a nádor s királyi helytartó, vagy a miniszerelnök elnöklete alatt tartandó értekezés végett, Buda-Pesten álladalmi tanács állítatik fel, mely a legközelebbi országgyűlésen fog állandóan elrendeztetni.

20. §. Az Ő Felsége személye körül leendő minister mellé a kivántató hivatalos személyzettel két álladalmi tanácsos rendeltetik, kik jelenleg a magyar kir. udv. cancellaria előadó tanácsosai közül fognak az illető minister előterjesztésére neveztetni.

21. §. A 7. §-ban említett s egyenesen Ő Felségének fenntartott tárgyakat a személye mellé rendelt felelős magyar minister fogja a mellette levő álladalmi tanácsnokokkal és személyzettel kezelni.

22. §. A magyar kir. udv. cancellaria többi előadó tanácsosai a 19. §-ban említett álladalmi tanácsba fognak áttétetni.

23. §. A magyar királyi helytartó tanács s az udvari kincstár az illető ministeri osztá-

lyok között az álladalmi tanács alakításánál is szemügyben tartandó 1791 : 58-ik t-cikkre való figyelemmel felosztatnak.

24. §. A 6-ik §-ban körülírt kormánytestületeknek előülő tagjai a 19-ik §-ban említett álladalmi tanácsban foglalnak helyet, s ott a Felség, a nádor királyi helytartó, vagy ministerek távollétében elnökölnek.

25. §. A 6-ik §-ban említett kormánytestületeknek minden hivatalnokai és szolgái, s így nem csak azok, kik újabb alkalmazást nyernek, hanem addig, míg másképen fognak alkalmaztathatni, azok is, kik a felebb említett ministeri osztályokban el nem helyeztetnek, jelenleges fizetésüket egészen megtartandják.

26. §. Az ország minden törvényhatóságainak eddigi törvényes hatósága ezentúl is teljes épségében fenntartandó.

27. §. A törvényes bíróságok és ítélőszékek törvényes önállásukban, s a törvény további rendeletéig eddigi szerkezetökben, fenntartandók.

28. §. A ministerek az országgyűlés mind-egyik táblájánál ülésel bírnak, s nyilatkozni kívánván, meghallgatandók.

29. §. A ministerek az országgyűlés mind-egyik táblájánál annak kívánatára megjelenni, s a megkívántató felvilágosításokat előadni tartoznak.

30. §. A ministerek hivatalos irataikat az országgyűlés mindegyik táblájának kívánatára, magának a táblának, vagy a tábla által kinevezett küldöttségnek megvizsgálása alá bocsátani köteleztetnek.

31. §. A ministerek szavazattal az országgyűlésen csak azon esetben bírnak, ha a felső táblának törvény szerint tagjai, vagy követül az alsó táblához megválasztatnak.

32. §. A ministerek feleletre vonathatnak:

a) Minden oly tettért, vagy rendeletért, mely az ország függetlenségét, az alkotmány biztosítékait, a fennálló törvények rendeletét, az egyéni szabadságot, vagy a tulajdon szentességét sérti, s általuk hivatalos minőségükben követtetik el, vagy illetőleg adatik ki.

b) A kezeikre bízott pénz, s egyéb érté-

kek elsikkasztásaért , vagy törvényellenes alkalmazásaért.

c) A törvények végrehajtásában, vagy a közcsend és bátorság fenntartásában elkövetett mulasztásokért, amennyiben ezek a törvény által rendelkezésekre bízott végrehajtási eszközökkel elháríthatók valának.

33. §. A ministereknek vád alá helyhez-
tetését az alsó tábla, szavazatainak általános többségével , rendeli el.

34. §. A bíráskodást a felső tábla által, saját tagjai közül titkos szavazással választandó bíróság, nyilvános eljárás mellett gyakorlandja, és a büntetést a vétséghez aránylag határozandja meg.

Választatik pedig összesen 36 tag, kik közül azonban tizenkettőt az alsó tábla által a vádpör elévitelére kiküldött biztosok, tizenkettőt pedig a vád alá vont ministerek vethetnek vissza. Az ekkint alakított, és tizenkét személyből álló bíróság fog fölöttök ítéletet mondani.

35. §. Az elmarasztalt miniszterre nézve a királyi egyelmezési jog csak általános közbocsánat esetében gyakorolható.

36. §. Hivatalos minőségükön kívül elkövetett egyéb vétségökre nézve a ministerek a köztörvény alatt állanak.

37. §. A ministerium az ország jövedelmeinek és szükségeinek kimutatását — s a múltra nézve az általa kezelt jövedelmekről számadását országgyűlési megvizsgálás, s illetőleg jóváhagyás végett — évenként az alsó táblánál bemutatni köteles.

38. §. A ministerium hivatalbeli fizetését, a törvényhozás további rendeleteig, a nádor s királyi helytartó határozza meg.

XXXI.

AZ ORSZÁGGYŰLÉS ÚJ SZERVEZETÉRŐL.

(1848 : 4. tc. Az Országgyűlés évenkénti üléseiről).

1. §. Az országgyűlés jövődőben évenként, és pedig Pesten tartandván üléseit, az évenkénti ülésre az ország Rendeit Ő Felsége minden évben, s amennyire a körülmények engedik, a téli hónapokra, hivandja össze.

2. §. A hozandó törvények jövődőre Ő Felsége által az évi ülés folyama alatt is szentesíttethetnek.

3. §. A képviselők három évig tartandó egy országgyűlésre, s ezen országgyűlésnek mindhárom évi üléseire, választatnak.

4. §. 1848-tól kezdve minden harmadik év eltelte után, a következő országgyűlés első

évi ülésének megnyitását megelőző hat hét lefolyása alatt, országszerte új képviselőválasztás történik, midőn azok is, kik időközben választattak meg, csak új megválasztás által tarthatják meg képviselő helyeiket, és pedig szinte egy országgyűlés három évi üléseire.

5. §. Ő Felségének joga van az összejötte évi ülést prorogálni, s berekeszteni, sőt az országgyűlést a három év eltelése előtt is feloszlítani, és ekkor új képviselőválasztást rendelni; de ez utolsó esetben az újabb országgyűlés összehívásáról aképen rendelkezendik: hogy ez az elebbinek feloszlításától számítandó három hónap alatt összeüljön.

6. §. Az évi ülés az utolsó évről számadásnak, és következő évi költségvetésnek a ministerium által leendő előterjesztése, s az irántoki határozatnak meghozatala előtt be nem rekesztethetik, sem az országgyűlés fel nem oszlát(tat)hatik.

7. §. Elnököt és egy másodelnököt a főrendi táblához, a tábla tagjaiból, Ő Felsége nevez ki, de jegyzőit, szinte saját tagjai közül, titkos szavazás útján, a tábla maga választja.

8. §. A királyi tábla a képviselők táblájának kiegészítő része lenni ezennel megszűnven, a képviselő tábla egy elnököt, két alelnököt, és jegyzőket, tagjainak sorából, titkos szavazás útján, maga választ.

Mind a két táblának elnökei az országgyűlés egész folyamára, a többi táblahivatalnokok pedig évenként, az első ülésben választatnak és illetőleg neveztetnek ki, mely ülésben az elnökséget a tábla legkorosb tagja viendi.

9. §. Úgy a főrendi, mint az alsó táblai elnök az országos pénztárból díjt hűz, mely a legközelebbi országgyűlés első évi ülésében fog meghatározatni.

10. §. Ülései mind a két táblának ezután is nyilvánosak. A tanácskozásaiban szükséges csend és rend, s a hallgatók teljes hallgatóságban tartása iránt mindenik tábla szabályokat alkot, s azoknak végrehajtását elnöke által szigorúan eszközölteti.

11. §. E részben előlegesen már most rendeltetik: hogy a hallgatóságnak a tanácskozást háborgatni semmiképen nem szabad.

12. §. Ha egyes hallgató, vagy a hallga-

tóság, a tanácskozást háborgatja, és az elnöki egyszeri intésnek sikere nincs, másod ízben a jelen törvényre hivatkozva, az egyes hallgatót, vagy illetőleg a hallgatóságot, kipurantolhatja, és annak helyét bezárathatja.

13. §. Ez megtörténvén, a tanácskozás vagy azon nap, vagy később, a többség határozata szerint, de mindig nyilvánosan, folytatatik.

14. §. A rend és csend fenntartása terem-biztosok által, szükség esetében a nemzeti őrség alkalmazásával, eszközöltetik.

15. §. Az előbbi §§-ban említett szabályokon kívül, a legközelebbi évi ülésben legelsőbben is mindenik tábla magának rendszabályokat készít, melyekben a tanácskozás, és szavazás módja és rende, s általában véve a tábla belügye meg fog határoztatni, de a melyeknek a szorosabb értelemben vett tanácskozási rendet illető része, csak az évi ülések végével; s csak a törvényjavaslatok tárgyalásának bevégzése után, fog módosíthatatni.

XXXII.

A PARTIUMROL.

(1848:6. tc. Az 1836:21. tc. fogatosításáról).

Ő Felsége az 1836. : 21. tc. azonnali végrehajtását nádor kir. helytartó Ő Fensége közbenjárására kegyelmesen elrendelvén, ennek következtében határoztatik :

1. §. Kraszna, Középszolnok és Zaránd vármegyék, Kővár vidéke és Zilah városa, a jelen törvénynek azon törvényhatóságokbani kihirdetése napjától minden tekintetben Magyarország elválhatlan egészítő részeit képezik. S ennek következtében :

2. §. A nevezett hatóságoknak az erdélyi kormányszék, kincstár s főtörvényszék iránti minden függése, s minden viszonyai végkép megszüntet(tet)vén; azok a magyar felelős minis-

terium s magyar főtörvényszékek hatósága alá helyeztetnek.

3. §. A visszacsatolási viszonyok részleteinek ezen alapon törvény, igazság s méltányosság szerinti ideiglenes szabályozása — a jövő törvényhozásnak vég elhatározás végett teendő jelentés kötelessége mellett, — a ministeriumra bízatik; melynek hatósága a visszacsatolt Részekre nézve a jelen törvény királyi szentesítésével azonnal életbe lép.

4. §. A ministerium a jelen törvénynek haladéktalan végrehajtásához szükséges intézkedésekre felhatalmaztatik.

XXXIII.

MAGYARORSZÁG ÚNIÓTÖRVÉNYE.

(1848 : 7. tc. Magyarország és Erdély egyesítéséről).

A magyar koronához tartozó Erdélynek Magyarországgal egy kormányzás alatti teljes egyesültét, nemzetegység és jogazonosság tökéletes jogalapon követelvén, a két testvérhon érdekeinek a közelebb tartandó országgyűléseni képviseltetését pedig a jelenkor eseményei sürgetőleg igényelvén; ezeknek sikeresítésére határoztatik :

1. §. Az erdélyi múlt országgyűlésre meghíva volt kir. hivatalosok a magyarországi főrendi táblán ülésseel és szavazattal ruháztatnak fel; ide nem értvén a királyi kormánysszék, kir. ítélőtábla tagjait, és katonai egyéneket.

2. §. Erdélyt — a visszakapcsolt Rész-

ket ide nem értve — a legközelebbi közös hongyülésen 69 szavazat illeti.

3. §. Ezen szavazatok a törvényhatóságok között következőleg osztatnak fel :

A kilencz magyar, öt székely és tizenegy szász megyéket, székeket és vidékeket, valamint Kolosvár, Maros-Vásárhely és Fejérvár szabad kir. városokat két-két — összesen 56 szavazat — a többi képviseleti jogot gyakorló városokat — számszerint 13-at, egyenként egy-egy szavazat illeti.

4. §. A felelős ministeriumnak köteleességévé tétetik, hogy minden kitelhető törvényes eszközöket felhasználva, magát úgy az e végett a múlt erdélyi országgyűlésen kinevezett bizottmánynyal, mint szintén az Erdélyben hovahamarább összegyűlendő országgyűléssel értekezésbe tegye; minden esetre pedig, úgy az egyesülés teljes végrehajtására szükséges lépéseket megtegye; mint szintén e tárgyban kimerítő törvényjavaslatokat terjeszzen a legközelebbi hongyülés elibe; vezérelvül mondatván ki, miszerint :

5. §. Magyarhon, Erdély mindazon külön törvényeit és szabadságait, melyek a mel-

lett, hogy a teljes egyesülést nem akadályozzák, a nemzeti szabadságnak és jogegyenlőségnek kedvezők, elfogadni s fenntartani kész.

6. §. A fenebbi rendelkezés mind a királyi hivatalosokra, mind a képviselőkre nézve, Erdély hovahamarébb összehivandó országgyűlésének megegyezésétől feltételeztetik, s csak a közelebbi magyar honygyűlésre terjed, azontúl az erdélyi érdekek képviseltetésének elrendezése, azon egyesült törvényhozás feladata leend.

XXXIV.

A KÖZÖS TEHERVISELÉSRŐL.

(1848 : 8. tc.).

Magyarország s a kapcsolt Részek minden lakosai, minden köz terheket különbség nélkül egyenlően és aránylagosan viselik.

1. §. Ő Felsége felelős magyar ministeriuma által, a törvényhatóságok meghallgatása mellett, ki fogja dolgoztatni ideiglenesen az adózási kulcsot, és ezen kulcs szerint a kivetés már a legközelebbi közigazgatási évtől, úgymint az 1848-ik évi nov. 1-ső napjától veszi kezdetét.

2. §. Az ideiglenesen kidolgozandó kulcs, a legközelebbi országgyűlésének minden esetre bemutatandó.

3. §. A fennkitett határnapig a már kivett köz terhek behajtása elrendeltetik.

XXXV.

A JOBBÁGYI TARTOZÁSOK ELTÖRLÉSÉRŐL.

(1848 : 9. tc. Az úrbér és azt pótló szerződések alapján eddig gyakorlatban volt szolgálatok (robot), dézma és pénzbeli fizetések megszüntetéséről).

Az úrbér és azt pótló szerződések alapján eddig gyakorlatban volt szolgálatok (robot), dézma és pénzbeli fizetések, e törvény kihirdetésétől fogva örökösen megszüntet(tet)nek.

1. § A törvényhozás a magán földesurak kármentesítését a nemzeti közbecsület védpaizsa alá helyezi.

2. §. Ő Felsége a magán földesuraknak akkénti kármentesítése iránt, hogy az eddigi úrbéri tartozásokkal felérő tőkeérték részükre a közállomány által hiány nélkül kifizettessék, a legközelebbi országgyűlésnek részletesen ki-

dolgozandó törvényjavaslatot fog magyar minis-
teriuma által előterjesztetni.

3. §. Oly helyeken, hol eddig úrbéri rendezés, vagy legelőelkülönözés még meg nem történt, a faizásra és legeltetésre nézve az eddigi gyakorlat továbbá is megtartatik.

4. §. Az úri törvényhatóság megszüntet-
(tet)ik; ideiglenesen, míg a törvény-kiszolgál-
tatás általánosan rendeztetni fog, azt, polgári ügyekben a sommás perekre nézve, ott, hol rendezett első bírósági hatóságú tanácsok nincsenek, a szolgabírák, — büntető és rendes folyamatú polgári perekre nézve pedig a megyei törvényszék fogja gyakorolni.

5. §. Oly földbirtokos ellen, kinek bir-
tokához e törvény kihirdetése előtt úrbériség volt kapcsolva, a kereskedési viszonyokból eredő váltók kivételével, egyéb adóssági köve-
telések, a törvény további rendeleteig fel nem mondhatók, és csupán a törvényes kamatok nem fizetése iránti követelések hajtathatnak be ellene bírói eljárás útján.

XXXVI.**ERDÉLY ÚNIÓTÖRVÉNYE.**

(1848 : 1. tc. Magyarország és Erdély egygyé alakulásáról).

A magyarországi törvényhozásnak a honegység tárgyában folyó 1848-ik évben behozott VII. törvénycikkelyét Erdélyország hő rokon érzettel fogadván, Erdélynek Magyarhonnal egygyé alakulását, a pragmatica sanctióban szentesített birodalmi kapcsolatnak épességben tartása mellett és teljes kiterjedésében magáévá tévén; ennek következtében, valamint a testvér Magyarhonban minden lakosok jogegyenlősége kimondva és életbe lépve van, ugyanazon módon itt is, a hazának minden lakosaira nézve, nemzet-, nyelv- és vallás-különbség nélkül, örök és változhatlan elvül elismertetik, és az ezzel ellenkező eddigi törvények ezennel eltöröltetteknek nyilvánítatnak.

1. §. A képviseleti joggal bíró erdélyi városok száma Kolosvár, Maros - Vásárhely és Gyulafejérvár királyi városokon kívül, tizenöt, s ezek közül is kettő, t. i. Szamosújvár és Erzsébetváros szintén szabad királyi város lévén, az említett VII. törvénycikk 3-ik §-ába esúszott számításbeli vétség helyrehozásával, az ugyanott kimondott vezéreszméhez képest az erdélyi szavazatok száma nem 69, hanem 73.

2. §. Királyi kormányzó gr. Teleki József; ennek meg nem jelenhetése esetében országos elnök b. Kemény Ferenc elnöklete alatt Toroczka Miklós gróf, főispán; Balácsi József, főkirálybíró; Lemény János, fogarasi püspök; id. Bethlen János gróf, királyi hivatalos; Jósika Miklós báró, kir. hiv.; Kemény Domokos báró, kir. hiv.; Teleki Domokos gróf, kir. hiv.; Horváth István, kir. hiv.; Kemény Dénes báró, követ; Zeyk József, követ; Wéér Farkas, követ; ifj. Bethlen János gróf, követ; Pálfi János, követ; Mikó Mihály, követ; Berde Mózsés, követ; Schmidt Konrád, követ; Goosz Károly, követ; Roth Ilyés, követ; Löw Vilmos, követ; Wesselényi Miklós báró, követ; Szász Károly, követ; Teleki László gróf, követ; Demeter Jó-

zsef, követ, Hankó Dániel, követ; Bohóczel Sándor, követ; Saguna András, görög n. e. püspök és Debreczeni Márton, kincstári tanácsos, személyeikben egy országos bizottmány neveztetik ki, mely bizottmány a teljes egygyé alakulás részletei iránt a magyar ministeriumot fel fogja világosítani, Erdély érdekének a Magyarországba illesztésén közremunkálni, és a közelebbi közös hongyülésre a ministerium által e tárgyban eléterjesztendő törvényjavaslatokra anyagot nyújtani.

3. §. Erdélyben a közigazgatás és igazság-szolgáltatás folyama és személyzeti szerkezete a közelebbi közös hongyülés általi elrendezésig jelen helyzetében marad. Az udvari cancellaria functiója ellenben teljesen megszünend, és azon hatóság, melyet Ő Felsége a folyó 1848-ik évi magyarországi III-ik törvénycikk értelmében, nádor Ő Fönségére és a magyar ministeriumra ruházni kegyeskedett, Erdélyre is kiterjedend mind polgári, mind egyházi, mind kincstári, mind katonai igazgatás tekintetében, és általán az igazgatás minden ágazataira nézve.

4. §. A közigazgatásnak a ministeri felelőséggel öszhangzásba hozatala tekintetéből, a folyó 1848-ik évi magyarországi XXIX. törvénycikkelylyel öszhangzásban, a törvény útján kivüli elmozdíthatlanság a kormányi kinevezéstől függő közhivatalok körül csak az igazság-szolgáltatásra rendelt bírói hivatalokra szoríttatik.

XXXVII.

AZ ERDÉLYBEN BEVETT VALLÁSOK TELJES JOGEGYENLŐSÉGÉRŐL.

(Erdélyi 1848 : 9. tc.).

1. §. E hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetek (melyek közé a nem-egyesült görög szertartásuak is értetnek), nemzetkülönbség nélkül teljes és tökéletes jogegyenlőséggel bírnak, mind vallásgyakorlási, mind vegyes házassági viszonyok, mind politikai igények tekintetében.

2. §. A hat héti oktatás, és különböző vallásuaknak egymás iskoláibani tanulhatásuk iránt minden megszorítás meg van szüntetve. Térítési izgatások, és vallásbeli versengést előidéző tények, mint büntettek lesznek fenytendők.

F Ü G G E L É K.

XXXVIII.

I. FERENC KIRÁLYNAK, CSÁSZÁRSÁGÁT
ILLETŐ, LEIRATA.

1804.

Franciscus II. DEI Gratia , Electus Romanorum Imperator , semper Augustus , Germaniae , Hungariae , Bohemiae , Dalmatiae , Croatiae et Slavoniae etc. Rex Apostolicus , Archi-Dux Austriae etc.

Reverendi , Honorabiles , Spectabiles , ac Magnifici , Magnifici , item Egregii et Nobiles , Fideles , Nobis Dilecti !

Quamquam Nos , favente Divina Clementia , et per Electionem Romano-Germanici Imperii Electorum , ad tantam pertigerimus Dignitatis Eminentiam , ut Nobis , pro Augusta Persona Nostra , nulla amplius Titulorum , splendorisque Accessio desideranda supersit ; Nostra attamen , qua Domus , et Monarchiae Austriacae Regnantis Principis Cura et Sollicitudo eo dirigi debuit : ut perfecta illa Tituli , hae-

reditariaeque Dignitatis, cum maxime conspicuis Europae Regnantibus, manuteneatur, constabiliaturque Aequalitas, quae Austriae Principibus, tum ob Augustae Domus suae Splendorem ab antiquissimis repetendum temporibus, cum vero ob Amplitudinem, Populationemque Monarchiae huius, e compluribus Illustribus Regnis, ac *Independentibus Principatibus* consistentis competit, perque longaevum iu Iure Gentium radicatum Exercitium, publicosque Tractatus asserta habetur. Pro firmiter constabiliendo itaque perfecto isthoc aequali Dignitatis Ordine, Exemplis, quae priori abhinc saeculo, Aula Imperialis Russica, recentius vero novus Galliae Regnans, dedere, permoti, Nos quoque, Iure Nobis competente, Augustae Austriae Domui Nostrae, relate ad Independentes eiusdem Ditiones, haereditarii Imperatoris Titulum peraeque assumendum esse duximus. Cuius in consequentiam, praemissa matura Deliberatione, Maiestati Nostrae visum est, pro Nobis, Nostrisque in inseparabili Regnorum, et *Independentium Ditionum* Nostrarum Regimine Successoribus, Titulum et Dignitatem, Haereditarii Imperatoris Austriae, utpote Augustae Domus Nostrae Cognomine, quam sollemnissime, hisce, ea tamen ratione, assumere, et stabilire: Ut universa Regna, Principatus, et Provinciae Nostrae, Titulis, Constitutionibus, Praerogativis, Nexu, ac Iuribus suis, quibus hactenus gaudebant, in posterum quoque, citra Mutationem, illibate fruantur. Huic proinde altissimae Decisioni, benignaeque De-

clarationi Nostrae firmiter insistentes, sequentia hisce clementer praecipimus ac mandamus:

Primo: Ut immediate post Nostrum, qua Electi Romano - Germanici Imperatoris Titulum, Haereditarii Austriae Imperatoris Titulus inseratur; hunc vero, reliqui Nostri, qua Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Regis, Archi-Ducis Austriae, Ducis Styriae etc. et aliarum haereditariarum Ditionum Nostrarum Tituli, sua serie excipiant. Cum interim, inde a suscepto per Nos, Ditionum Nostrarum Gubernaculo, in Possessoriis Augustae Domus Nostrae, variae Mutationes enatae, solennibusque Tractatibus constabilitae sint: hinc advolutam, iuxta modernum Statum neoregulatam titularem Formam hisce promulgandam benigne disponimus, una clementer praecipientes: Ut nova isthaec Tituli ratio in posterum, loco praevigentis, introducatetur et adhibeatur.

Secundo: Tam Nostri, quam Nostrorum in Augustae Domus Austriae Regimine Successorum, Sexus utriusque Descendentibus, Caesareo-Regiorum Principum Titulus, penes Titulum Austriae Archi-Ducum, nec non Celsitudinum Caesareo - Regiarum tribui et dari debeat.

Tertio: Cum autem singulis haereditariis Regnis Nostri, Provinciisque, ut praemissum est, Tituli sui, Constitutiones hactenus vigentes, inalteratae manere debeant; ita id imprimis relate ad percharum Nostrum Hungariae Regnum, Partesque eidem adnexas; nec non relate ad illas haereditarias Di-

tiones Nostras, quae cum Imperio Romano-Germanico in immediato Nexu subsistunt, intelligendum esse: siquidem istae, dehinc etiam in eodem cum fato Imperio Romano-Germanico, iuxta concessa per Nostros, in dicto Imperio Romano-Germanico, Praedecessores Augustae Domui Nostrae Privilegia, praehabito Nexu, ultro quoque perstiturae sint.

Quarto: Ulteriori altissimae Resolutioni Nostrae determinationem illarum hisce clementer reservamus Solennitatum, quas Maiestati Nostrae, pro Nobis, Nostrisque Successoribus, in ordine ad qualiter suscipiendam haereditarij Imperatoris Coronationem defigere visum fuerit. Coronationibus illis, quae apud Nos, Antecessoresque Nostros, ut Hungariae, et Bohemiae Reges, obtinuerunt, futuris etiam temporibus, absque Mutatione, Formaue praescripta, locum sortituris.

Hanc itaque benignam Resolutionem, Declarationemque Nostram, Vobis eo cum Mandato clementissime hisce significandam esse duximus: ut illam in Gremio Vestri, solita ratione, promulgandam, publicandam ac observandam procuratis. Nulli caeteroquin dubitantes, quod universum percharum Regnum Nostrum Hungariae, praesentem in constabiliendum uniti haereditariarum Ditionum Nostrarum Corporis Splendorem directam Dispositionem Nostram, cum Gratitudine, patrioticoque Solatio, tanto plus sit excepturum, quod sicut semper, ita nunc quoque, apertissimum Documentum dederimus: Nos, Memores Diplomaticae Nostrae Inauguralis Assecu-

rationis, in hoc etiam eo clementer respexisse, ut, quod ad augendum maiorem totius Monarchiae Splendorem, Dignitatemque suscipiendum decrevimus, salvis semper Iuribus, Legibus, et Constitutione perchari Regni Nostri Hungariae, Partiumque adnexarum fiat. Vobis, in reliquo, Gratia Nostra Caesareo-Regia, benigne propensi manemus. Datum in Archiducali Civitate Nostra Vienna Austriae, Die Decima Septima Mensis Augusti, Anno Domini Millesimo, Octingentesimo Quarto.

Franciscus m. p.

Comes Carolus Pálffy m. p.

Ignatius Almásy m. p.

XXXIX.

AZ 1848-KI MAGYARORSZÁGI IDEIGLE-
NES VÁLASZTÓTÖRVÉNY.

V. TÖRVÉNYCIKK.

Az országgyűlési követeknek népképvisélet alapján
választásáról.

A jelen év folyama alatt a IV-ik törvénycikk értelmében Pesten tartandó legközelebbi országgyűlésre küldendő követeknek népképvisélet alapján választására nézve ideiglenesen következők rendeltetnek :

1. §. Politikai jogélvezetet azoktól , kik annak eddig gyakorlatában voltak , elvenni , a jelen országgyűlés hivatásának nem érezhetvén , mindazok , kik a megyékben és szabad kerületekben az országgyűlési követek választásában eddig szavazattal bírtak , e jog gyakorlatában ezennel meghagyatnak.

Ezeken kívül :

2. §. Az országnak s kapcsolt részeknek mind azon benszületett, vagy honosított, legalább 20 éves, és sem atyai, sem gyámi, sem gazdai hatalom, sem pedig elkövetett hűségtelenség, csempészkedés, rab-

lás, gyilkolás és gyújtogatás miatt fenyték alatt nem levő lakosai, a nőket kivéve, törvényesen bevett valláskülönbség nélkül választók:

a) Kik szabad királyi városokban, vagy rendezett tanácscsal ellátott községekben 300 e. frt értékű házat vagy földet, egyéb községekben pedig eddigi urbéri értelemben vett $\frac{1}{4}$ telket, vagy ezzel hasonló kiterjedésű birtokot, kizáró tulajdonúl vagy hitveseikkel, s illetőleg kiskorú gyermekeikkel közösen bírnak.

b) Kik mint kézművesek, kereskedők, gyárosok telepedve vannak, ha tulajdon műhelylyel, vagy kereskedési teleppel, vagy gyárral bírnak, s ha kézművesek, folytonosan legalább egy segéddel dolgoznak.

c) Kik, habár a fentebbi osztályokba nem esnek is, saját földbirtokukból vagy tőkájükből eredő 100 ezüst forint évenkinti állandó s biztos jövedelmet kimutatni képesek.

d) Jövedelmükre való tekintet nélkül a tudorok, sebészek, ügyvédek, mérnökök, akadémiai művészek, tanárok, a magyar tudós társaság tagjai, gyógyszerészek, lelkészek, segédlelkészek, községi jegyzők és iskolatanítók azon választó kerületben, melyben állandó lakásuk van.

e) Kik eddig városi polgárok voltak, ha a fentebbi pontokban leírt képességgel nem bírnak is.

3. §. Választható mindaz, ki választó, ha életének 24-ik évét betöltötte, s a törvény azon rende-

letének, miszerint törvényhozási nyelv egyedül a magyar, megfelelni képes.

4. §. Az országnak követküldés végett választó kerületekre felosztása, a megyék, kerületek és szabad kir. városok törvényhatósági területére és önállására nézve semmi változtatást nem okoz.

5. §. Fog pedig állani a képviselőház, Erdélyt ide nem értve, 377 követből, kik mindnyájan egyenlő szavazattal birandnak, s úgy a népszám, mint területi, s közigazdászati tekintetek alapjára tett aránylagos felosztással következőleg választatnak:

A) Egyes községek által küldendő követek:		köv.	köv.
1. Ó-Arad küld	1	16. Sopron városa	1
2. Besztercebánya a hozzátartozandó bányásztelepekkel	1	17. Szabadka	2
3. Buda	2	18. Szatmár-Németi	1
4. Pest	5	19. Szeged	2
5. Debrecen	3	20. Temesvár	1
6. Eszék	1	21. Ujvidék	1
7. Esztergam, az érseki, s Szt-György és Szt-Tamás városokkal	1	22. Zombor	1
8. Fejérvár	1	23. Bája, Istvánmegyével	1
9. Győr városa	1	24. N.-Becskerek	1
10. Kassa	1	25. Békés városa	1
11. Komárom városa	1	26. Jászberény	1
12. Körmöc	1	27. Böszörmény	1
13. Pécs	1	28. Békés-Csaba	1
14. Pozson, Pozson-Váraljával	2	29. Csongrád városa	1
15. Selmec, Bélabányával	1	30. Cegléd	1
		31. Eger	1
		32. Félegyháza	1
		33. Gyöngyös	1
		34. Gyula	1
		35. Halas	1
		36. Kecskemét	2
		37. Nagy-Kikinda	1
		38. Nagy-Körös	1

	köv.		köv.
39. Makó	1	másik Szombathely, melyekhez a megye annyi népességű vidéket csatol, mennyi a 10	
40. Miskolc	2	követséghez képest egy követválasztására megkivántatik.	
41. Nyíregyháza	1	59. Sopronmegye, Kis-Marton és Ruszt sz. kir. városokkal együtt küld	6
42. Pápa	1	Egyik választó-kerület főhelye Kis-Marton s ahoz Ruszt város is tartozand, — s ezen választó kerülethez aránylagos népességű vidék csatolandó.	
43. Szarvas	1	60. Pozsonmegye, N.-Szombathely, és Sz.-György, Bazin és Modork. városokkal küld	8
44. Szentés	1	Egyik választó-kerület főhelye N.-Szombathely, másike Bazin s e kerülethez számítandók Modor és Szt.-György k. városok is. Ezen választó kerületekhez szinte aránylagos népességű vidékek csatolandók.	
45. N.-Várad, Várad-Olaszival	1		
46. II.-M.-Vásárhely	1		
47. Versec	1		
48. Zenta	1		
B) Megyék, szabad kerületek, és városok vidékeiből alakított választókerületek, melyek követeinek választásában azon városok részt nem vesznek, a melyek saját követküldési joggal vannak fenntebb felruházva:			
49. Mosonmegye küld	2		
50. Győrmegye	3		
51. Komárommegye	4		
52. Fejérmegye	5		
53. Tolnamegye	6		
54. Baranyamegye	7		
55. Somogymegye	8		
56. Veszprémmegye	6		
57. Zalamegye, hol egyik választó kerület főhelye Kanizsa	9		
58. Vas megye, Kőszeg sz. k. várossal együtt küld	10		
Egyik választó-kerület főhelye Kőszeg,			

	köv.		köv.
61. Nyitram., Szakolca k. vár. küld . . .	11	73. Verócem. küld . . .	4
Egyik választó kerület főhelye Szakolca.		74. Szerémm. küld . . .	3
62. Trencsénmegye, Trencsén k. várossal, mint egyik választó kerület főhelyével küld . . .	8	75. Pozsegamegye, Pozsega sz.k.várossal, mint egyik választó kerületi főhelylyel küld	2
63. Árvamegye küld . . .	2	76. Hevesmegye küld . . .	8
64. Liptómegeye küld . . .	2	77. Borsodmegye küld . . .	6
65. Turócmegye küld . . .	1	78. Gömörmegye küld . . .	6
66. Zólyomm., Breznóbánya, Libetbánya, Zólyom és Korpona kir. városokkal . . .	3	79. Szepesmegye, Lőcse és Kézsmárk sz. k. városokkal, mint választó - kerületi főhelyekkel és a szepesi XVI. városkerülettel együtt k.	6
Egyik vál.-ker. főhelye Breznóbánya, mely kerülethez Libetbánya, második Korpona, melyhez Zólyom k. város is csatolandó, a követszámhoz arányzandó népességű megyei vidékekkel.		80. Sárosmegye, Eperjes, Bártfa, Szeben sz. k. városokkal, mint vál.-kerületi főhelyekkel együtt küld	6
67. Barsmegye, Új-Bánya kir. várossal együtt küld	3	81. Tornamegye küld	2
Egyik választó kerület főhelye Új-Bánya.		82. Abaujmegye küld	5
68. Esztergamm. küld	2	83. Zemplénm. küld	8
69. Hontmegye, Bakabányával együtt küld	3	84. Ungmegye küld	4
70. Nógrádmegye küld	6	85. Beregmegye küld	4
71. Pestmegye küld	10	86. Krassómegeye küld	6
72. Bácsmegye küld	10	87. Temesmegye küld	8
		88. Torontalm. küld	9
		89. Csanádmegye küld	2
		90. Csongrádm. küld	2
		91. Békésmegye küld	2
		92. Marmarosm. küld	6
		93. Biharmegye küld	12
		94. Szatmárm., N.-Bá-	

	köv.		köv.
nya várossal, mint választó - kerületi főhellyel	7	sluini, 1-ső báni, 2-ik báni, varasd-körösi, s varasd-sz.-györgyi ezredek, mindenik ezered küld 1; összesen .	8
95. Szabolcs	6	107. Szerémi végvidék, u. m. gradiskai, broodi és pétervári ezredek, mindenik 1 köv., összesen .	3
96. Ugocsa	2	108. Csajkások kerülete küld	1
97. Arad	6	109. Bánsági végvidék, u. m. német-bánsági, oláh-bánsági és illyr-bánsági ezredek, mindenik 1 követet, összesen .	3
98. Krasznam. és Zilah város, mint egyik választó - kerületi főhely küld	2		
99. Közép-Szolnokm.	3		
100. Zaránd	2		
101. Kővár-vidéke	2		
102. Jász-Kún kerületek	4		
103. Hajdu-kerület	2		
104. Fiumei kerület	1		
105. Horvátország	18		
106. Horvát határőrvidék, u. m. likkai, ottocháni, ogulini,			
			Összesen 377

Erdély, ha csatlakozni akar, küld a VII. törvénycikk szerint kebelében felosztott 69 követet.

6. §. Mindenegy követ választása végett egy külön választó kerületnek kell alakíttatni, s mind-egyik választó kerület csak egy országgyűlési követet választ.

7. §. Minden megyének a jelen törvény királyi szentesítése után legfeljebb 20 nap alatt tartandó közgyűlésében :

a) A megyének választó kerületekre az 5. §-ban meghatározott követszám szerinti felosztása, s e kerületeknek az 5. §-ban foglaltakon kívül kijelelendő főhelyei, a kisgyűlés, vagy ahol ez trrtatni nem szokott,

alispánilag összehivandó küldöttség által előlegesen készítendő terv nyomán, a népesség számára, s illetőleg a lakásuk helyén kívül szavazandó választók könnyebbségére való tekintettel megállapíttatnak.

b) A jelen törvény rendeleteinek végrehajtására, s általában a választási ügynek minden ágazataibani kezelésére s vezérletére egyik alispánnak elnöklete alatt egy — több tagból álló, s a belügyek ministerével közvetlen érintkezésbe lépendő középponti választmány választatik oly módon, hogy abban a megyének külön választó kerületei mind képviselve legyenek, s kellő arányban a községeknek előjárói is részt vegyenek.

8. §. A 7-ik §. a) és b) pontjai szerint a választó kerületek, s a középponti választmány alakítására nézve teljesítendőket, a szabad kerületekben szinte a közgyűlés, az 5. §. A. pontja szerint országgyűlési szavazattal fölruházott szabad kir. városokban pedig a bel és kültanács közös ülésükben teljesítendik.

9. §. Középponti választmányt azon szabad kerületekben s városokban is kell alakítani, melyek csak egy országgyűlési követet választandanak.

10. §. A 7. és 8-ik §§. értelmében hozandó határozatok a belügyek ministerének haladék nélkül megküldetnek.

11. §. A középponti választmány tagjai a következő esküt teszik le:

Én N. N. eszlüzöm stb. hogy mindazt, mit az országgyűlési követnek (vagy követeknek) választá-

sára nézve az ország törvénye szerint kiküldetésemhez képest teljesíteni tisztemhez tartozandik, híven, részrehajlás nélkül, lelkesmeretesen teljesítendem. Isten engem stb.

12. §. A középponti választmány, kiküldetése után legfeljebb egy hét alatt összeülvén :

a) A vezérlete alá tartozó mindegyik választó kerületre nézve a választóknak összeírására 3 tagból álló küldöttséget nevez.

b) Meghatározza a napot, melyen a választóknak összeírása a kerületenkint e végett kijelölendő helyen kezdetét veendi, s a kezdő nap beszámításával 14 egymásután következő [napokban félbeszakasztás nélkül folytattatni fog.

13. §. Az előző §. b) pontjában említett határnap, a központi választmány általi kitzuzésétől számítva 21 napnál rövidebb, 30nál hosszabb nem lehet, s körlevelek, az egyházi szószékből hirdetések, a hirdetményeknek helységenkint nyilvános helyeken kifüggesztése, s más e részben szokásban levő módoknak használata mellett lehető legnagyobb nyilvánossággal haladék nélkül köztudomásra bocsátandó.

14. §. A választók összeírására kinevezett küldöttségek a kijelölt helyeken a 12. §. b) pontjában említett 14 nap lefolyása alatt naponként ülést tartanak, s a bejegyeztetés végett magokat jelentő választókat, a ministerium által e végett a középponti választmánynak idejében megküldendő táblás jegyzékekbe bejegyzik.

15. §. Az összeíró választmánynak az eddigi megyei választók s illetőleg városi polgárok lajstromai, az adóbeli rovásos összeírások, s más hasonló adatok használatul átadatván, képességöket a bejegyzés végett jelentkezők, amennyiben az összeíró választmány arról a kezeinél levő adatokból meg nem győződnek, igazolni tartoznak.

16. §. Az összeíró küldöttség a választónak, kit bejegyez, ezt szóval is kijelentvén, a bejegyzett választók neve után az igazolásul szolgált adatokat, az összeírási jegyzéknek e végett nyitandó külön rovatába, sommás kivonatban bevezeti, egyszermind pedig azokról is külön névjegyzéket készít, kik bejegyeztetésük végett magokat előtte jelentették, de attól általa elmozdítottak.

17. §. Az összeíró küldöttségek az összeírást 3 egyenlő példányban vezetik, s aláírásaikkal elátva a 12. §. b) pontjában említett 14 nap elteltével a középponti választmánynak haladék nélkül beadják.

18. §. Az összeíró választmányok által beadandó összeírásoknak egyik példánya, a középponti választmány által meghatározandó, s előre közhírré teendő nyilvános helyen mindenki általi megtekintetés végett több napokon át ki fog tétetni.

19. §. Az, ki az összeíró választmány által a bejegyzéstől elmozdított, valamint az is, ki másnak bejegyzése ellen észrevételt tenni kíván, az összeírásnak e tekintetbeni megigazításaért a középponti választmányhoz folyamodhatik.

20. §. Az, ki bejegyeztetés végett magát az

összeíró választmányok egyike előtt sem jelentette, e végett többé a középponti választmányhoz nem járulhat.

21. §. A középponti választmány a választók összeírásának bevégzése után legfeljebb egy hét alatt összeülvén :

a) Az illető küldöttségek által beadott összeírásokat, és

b) A 14. §. értelmében benyújtott folyamódásokat megvizsgálja.

c) Azoknak jegyzékét, kiket a beadott folyamódások folytában az összeírásból kihagyandóknak, vagy ahoz hozzáadandóknak határoz, a beadott összeírás mindegyik példányához az elnöknek és jegyzőnek aláírásával hozzá csatolja.

d) Az összeírásoknak minden beadott folyamódások tárgyalása melletti tökéletes kiigazításaig üléseit naponként folytatja.

e) Az eképen megigazított összeírásokból egy példányt a választásnál használatul megtartván, egyet e hatóság levéltárába tesz be, egyet a belügyek ministerének üléseinek megkezdésétől számítva legfeljebb 14 nap alatt, beküld.

22. §. A középponti választmány minden tanácskozásairól a jelenlevők neveinek feljegyzése mellett a kebeléből választandó jegyző által, rendes jegyzőkönyvet vezetett, s annak egy példányát a levéltárba tévén, a másikat a belügyek ministerének időszakonként felküldi.

23. §. A középponti választmánynak, valamint az összeíró küldöttségeknek is, üléseik nyilvánosak.

24. §. Az országgyűlés megnyitásának napja kihirdettetvén, az országgyűlési követválasztás határnapja iránt, a középponti választmányok akkiut intézkednek, hogy:

a) bekövetkezése előtt 15 nappal az illető törvényhatóságban közhírré tétethessék, s

b) az országgyűlés megnyitását legalább 4 héttel megelőzze.

25. §. A választás határnapja kitűzetvén, a központi választmány elnöke azt, a 13-ik §-ban említett módon, a lehető legnagyobb nyilvánossággal, haladék nélkül közhírré téteti.

26. §. A középponti választmány minden választó kerületre a választás vezérletére egy elnököt s jegyzőt, és a szükség esetére helyetteseket is választ.

27. §. A megválasztott elnök a választásra kitűzött napon az illető kerület főhelyén a választók gyülekezetét a központi választmány által meghatározandó, s előre szinte közhírré teendő órában megnyitván, bármely választónak joga van az országgyűlési követségre egy egyént ajánlani.

28. §. A választásnál szavazati joggal csak azok bírnak, kik a választóknak a fentebbiek szerint kerületeukint készítendő összeírásában be foglaltatnak, s csak azon kerületben bírnak szavazati joggal, a melyben összeírva vannak.

29. §. Az összeírásban foglaltak közül a választási jog senkitől meg nem tagadtathatik.

30. §. Ha a választók megnyitott gyülekezetében az országgyűlési követségre csak egy egyén ajánlatik, s annak, vagy több ajánlottak közül egyik megválasztásában a választók közakarattal özpontosúlni látszanak, az elnök az öszvegyűlt választókhoz azon kérdést intézendi: valljon az általa megnevezendő illető egyénnek megválasztásában közakarattal megnyugosznak-e vagy szavazni kívánnak? s ha 10 választó szavazást kíván, azt azonnal megrendeli, különben a választást befejezettnek, s az illető egyént a kerület által megválasztott országgyűlési követnek nyilvánítja.

31. §. A választás szavazáera bocsáttatván, azon választók mindegyike, kik országgyűlési követet ajánlottak, a hely színén jelenlevő választók közül két egyént nevezend, s az eképen mindegyik ajánlottnak részéről nevezendő egyének az elnökkel, s a szavazat nélkül jelen leendő jegyzővel együtt képezendik a szavazatszedő választmányt.

32. §. A szavazás a szavazó nevének a küldöttség általi feljegyzésével, — s valamint a szavazatok összeszámítása is, mindazáltal nyilván, történik.

33. §. A szavazás megkezdetvén, mindaddig, míg magát szavazó jelenti, félbenszakasztás nélkül folytatandó.

34. §. Ha a szavazás bevégeztével a szavazóknak általános többsége egy egyén mellett nyilatkozik, az megválasztott országgyűlési követnek azonnal kijelentetik.

35. §. Ha a szavazóknak általános többségét azok közül, kikre a szavazás történt, egyik sem nyerné el, azon két egyén között, kik aránylag legtöbb szavazatot nyertek, újabb szavazás történik.

36. §. Ezen másodszeri szavazás, amennyiben a szavazók sokasága miatt, az első szavazással egy napon nem végeztethetnék be, a következő napon fog megkezdetni, s mindenesetre egyfolytában befejeztetni.

37. §. A kitűzött két egyén közül az, ki a másodszeri szavazásnak alkalmával az abban résztvevő választók szavazatának többségét megnyeri, megválasztott országgyűlési követnek azonnal kijelentetik.

38. §. A választók összeírása egyik hiteles példányának a választás alkalmával a szavazatszedő küldöttség kezeinél kell lenni.

39. §. Kiki csak személyesen szavazhat.

40. §. A választóknak az összeírásnál, vagy választásnál semminemű fegyverrel megjelenni nem szabad.

41. §. Az összeíró s szavazatszedő küldöttségeknek tagjai a törvény s nemzeti becsület oltalma alatt állanak, a rajtok elkövetett bármely sérelmek bünvádi eljárás mellett a vétséghez aránylag lesznek megfenyítendőek.

42. §. Mind a választók összeírásánál, mind a választásnál a jó rend fenntartásának joga s kötelessége a kiküldött elnököt illeti, ki szükség esetében e célra fegyveres erővel is rendelkezhetik.

43. §. A szavazatszedő küldöttség a választás folyamáról rendes jegyzőkönyvet vezetve, azt a választás befejezésével az elnök és jegyző s a szavazatszedő küldöttségnek legalább két tagja, 3 példányban aláírják s egy példányt a megválasztott követnek azonnal kezéhez juttatván, a másik kettőt a levéltárban fenntartás, s illetőleg a belügyek miniszterének leendő átküldés végett, a központi választmánynak beadják.

44. §. A megválasztott követnek a kezéhez juttatott választási jegyzőkönyv, megbízólevél gyanánt szolgál.

45. §. A választás vezérletére kiküldött elnök azon kerületben, melyben a választásnál elnököl, követté nem választathatik.

46. §. A jelen törvény rendeleteinek az illetők általi teljesítésére a ministerium felügyel, s az évégett megkivántató útasításokat s rendeleteket az illető középponti választmányokhoz intézi.

47. §. Azon választások iránt, melyeknek törvényessége bármely tekintetből kérdésbe vétetnék, a képviselő tábla intézkedendik.

48. §. A kebelükbeli azon községeket, melyek az 5. §. szerint az illető királyi városokkal egy választó kerületet képezendének, a város területéhez legközelebb fekvő helységek közül az érdeklött városokkal egyetértve, az illető megyék jelelendik ki.

49. §. Az ilyetén vegyes kerületekre eső választóknak összeírására mind a megyei, mind a városi középponti választmány két-két tagot nevez, s

e 4 tagból álló küldöttség mind a városban, mind az azzal összekapcsolandó megyei községekben a választók összeírását a jelen törvényben megállapított elvek szerint közösen teljesítendi.

50. §. Azon esetben, ha a 49. §. szerint munkálódó vegyes küldöttségben valamely előforduló kérdésnek eldöntésében a szavazatok egyenlők lennének, a küldöttségből minden illetén előforduló egyes esetre nézve külön teendő sorshúzás útján egy tag ideiglenesen kilép, s a fennforgó kérdést a többi küldöttségi tagok szavazattöbbséggel döntenek el: az illető kérdésnek eldöntése után azonban mind a 4 küldöttségi tag munkálódását ismét együtt folytatandja.

51. §. A választásra elnököt azon közhatóságnak középponti választmánya nevez, melynek kebeléből az ily vegyes kerülethez legtöbb választó járul: a jegyzőt ellenben azon hatóság középponti választmánya küldi ki: melyhez a kérdéses vegyes kerületbeli választóknak kisebb száma tartozik: s oly esetben, midőn egy ily vegyes kerületre két városi hatóság esik, a szavazatszedő küldöttséghez mindegyik egyegy tagot küld, kik közül az egyik a jegyzői tollat vezeti.

52. §. A vegyes kerületek alakításához járuló megyék s városok között a jelen törvény végrehajtásának érdekében támadható kérdéseket, az illetőknek meghallgatásával, ezen törvény rendeleteinek értelmében, a ministerium intézi el.

53. §. Horvátországban a választó kerületeket, az országgyűlési követeknek az 5-ik §-ban részére kijelölt számához képest, a jelen törvény elveinek alapján Zágráb, Varasd, Körös megyék, a kebelökbeni királyi városok s a túrmezei, buccari, s vinodoli kerületek között felosztani a tartományi gyűlés fogja, melyre nézve az 1845. esztendei szeptember 14-én költ udvari rendelet ezennel visszavettnek kijelentetik.

54. §. Ezen tartományi gyűlés egyszersmind a főrendi táblához két követet fog küldeni.

55. §. Addig, míg a végvidékek politikai rendezése iránt a törvényhozás részletesen intézkedni fog, e horvátországi végvidékekben az országgyűlési követek választásának módját hasonlóképen a tartományi gyűlés, a drávántúli egyéb ezredekben a bán, a többi végvidéki ezredekre, valamint a csajkások kerületére nézve is a ministerium határozandja el.

56. §. Mindegyik országgyűlési követnek az országos pénztárból 5 pfrt uapidíj, s lakbér fejében évenként 400 pfrt fizettetik.

57. §. A pénzügy s közmunkák ministerei megbizatnak, hogy az országgyűlési tanácskozásoknak Pesten leendő folytatásához megkivántató alkalmas helyről gondoskodjanak.

XL.

AZ 1848-KI ERDÉLYI IDEIGLENES VÁLASZTÓTÖRVÉNY.

II. TÖRVÉNYCIKKELY.

A legközelebbi közös hongyülésre küldendő követek népképvisélet alapjáni választásáról.

A folyó évi július 2-ára már kihirdetett Pesten tartandó közös hongyülésre küldendő erdélyi követek népképvisélet alapjáni választása, a rögtönös alkalmazás lehetségesítését is tekintetbe vévén, csupán ez egy esetre következően lesz intézendő:

1. §. Nem részesülnek a választási jog gyakorlatában általán:

a) Nőszemélyek.

b) Külföldiek, kik meghonosodva nincsenek.

c) Gazdai, szülői, vagy gyámhatalom alatt álló egyének.

d) Olyanok, kik bűnpörbéli ítélet nyomán fenyték alatt vannak. — Egyébiránt

2. §. A bévett vallások követői közt (kik közé a görög nem egyesült szertartásuak is értetendők), a születés általán sehol semmi különbséget nem tesz.

3. §. Ami a külön képviseleti joggal felruházott városokat illeti, ezekben választási joggal fognak bírni:

a) Mind azon lakosok, kik 300 ezüst forint értékű házat vagy földet kizáró tulajdonúl vagy hitveseikkel s illetően kiskorú gyermekeikkel közösen bírnak.

b) Kik mint kézművesek, kereskedők, gyárosok megtelepedve vannak, ha tulajdon műhelylyel, kereskedési teleppel, vagy gyárral bírnak, s ha kézművesek, folytonosan legalább egy segéddel dolgoznak.

c) Kik, habár a fenebbi osztályokba nem esnek is, saját földbirtokukból vagy tőkájükből eredő 100 ezüst forint évenkénti állandó s biztos jövedelmet kimutatni képesek.

d) Jövedelmekre való tekintet nélkül: a tudorok, sebészek, ügyvédek, mérnökök, akadémiai művészek, tanárok, a magyar tudós társaság tagjai, gyógyszerészek, lelkészek, segédlelkészek és iskola-tanítók, ott, ahol állandó lakások van.

e) Kik eddig városi polgárok voltak, ha a fennebbi pontokban írt képességgel nem bírnak is.

4. §. Vármegyéken, Fogarasvidéken és székelv székekben választói joggal fognak bírni:

a) mind azok, kik az 1791-beli 12-ik törv.-cikkely szerint közgyűléseken szavazattal bírván, az országgyűlési követek választásába is befolyjni ed-

dig is jogositva voltak, haszinte ezen jog gyakorlatában ezelőtt korlátolva is lettek volna.

b) Külön képviseleti joggal föl nem ruházott városok lakosai közül mindazok, kik ezen törv.-cikely 3. §-ában írt kategoriák közül valamelyikbe tartoznak.

c) Rendezett tanácssal el nem látott községekben mindazon lakosok, kikre a folyó 1848-ik évre az adólajstrom szerint fejpénzen fölül legalább 8 pengő forint adó van kivetve; és ezen kívül mindenik község, mely az 1791-beli 12. törv.-cikk nyomán jogositottakon kívül legalább 100 füstöt számlál: befoly a követválasztásba, szabadon választott két képviselő által. Kisebb községek pedig 1 képviselő által.

5. §. Szász törvényhatóságokban városok és helységek lakosaik azon székben vagy vidékben, melyben mngtelepedve vannak, valamint eddig, úgy most is együtt és minden nemzet- és valláskülönbség nélkül fogják a választási jogot azon módon gyakorolni, mely a képviseleti joggal nem bíró magyar és székely törvényhatóságokbeli városok és falusi községek lakosaira nézve a 4-ik §. b) és c) pontjai alatt írva van.

6. §. Követté választható mindenki, akárhol Magyarhonban választói joggal bír, ha életének 24-dik évét betöltötte, és a törvény azon rendeletének, miszerint törvényhozási nyelv egyedül a magyar, megfelelni képes.

7. §. A képviselőházban egyenlő szavazattal bírándó 73 erdélyi követek a legközelebbi hongyülésre következő felosztással fognak választatni:

1. Kolosvár küld 2	10. Hátszeg 1
2. M. Vásárhely 2	11. Szepsi Sz. György . . . 1
3. Gyula Fejérvár . . . 2	12. Udvarhely 1
4. Szamosújvár 2	13. Ilyefalva 1
5. Erzsébetváros 2	14. Csík-Szereda 1
6. Abrudbánya 1	15. Bereck 1
7. Vízakna 1	16. Szék 1
8. Vajda-Hunyad 1	17. Oláhfalu 1
9. Kézdi-Vásárhely . . . 1	18. Kolos 1

b) Megyék, székely és szász székek, magyar és szász vidékek, szám szerint 25-ön két-két és így öszvesen 50 követeket küldenek, kiknek választásába a kebelbeli városok közül csak azok folyhatnak be, melyek saját követküldési joggal fennebb fölruházva nincsenek.

8. §. Ahol a törvényhatóság a szózatlás közbeni rend fenntartása érdekében szükségesnek találja, minden egyes követ választására, külön választókerület alakíttathatik, tekintettel a területi és népeségi arányra.

9. §. Mindenik országgyűlési követnek az országos pénztárból 5 pengő forint napi díj, és lakbér fejében évenként 400 pengő forint fizettetik.

10. §. Jelen törvény rendeletének foganatosítására a királyi kormányzék oly megbizással hatalmaztatik fel, hogy a szózatjoggal bíró tagok összeira-

tását s illetően megválasztását minden e körül előfordúlható nehézségek elhárítása és a szózatlások közbeni rend fenntartására szükséges intézkedések mellett (a magyarországi folyó 1848-dik évi 5-ik törvény-cikk rendszabásait is, mennyiben azok ezen törvény-cikkben irt vezéreszmékkal és a körülményekkel összeférők, szemügyben tartva) haladéktalanul eszközölje; és általán a választások minden előkészületeit hová-hamarább befejeztesse: hogy azok következtében a követválasztások illő időben megtörténhessenek.

TARTALOM.

	Lap.
I. Pactum avitum , ex Belae R. Notario	2
<i>Az Ős Szerződés (Szabó Károly szerint)</i>	3
II. Bulla Aurea Andreae II. Regis	6
<i>II. András Aranybullája (Szalay László szerint)</i>	7
III. Pártis Primae Titulus Nonus	24
<i>Az Első Rész IX. Címe (az Akademia Verbóciójából)</i>	25
IV. Pacificatio Viennensis anni 1606.	30
<i>A Bécsi Békekötés 1606.</i>	31
V. Lex Matthiae II. in negotio Relig.	86
<i>II. Mátyás kir. vallásügyi törvénye</i>	87
VI. Lex Mathiae II. de Comitibus	90
<i>II. Mátyás kir. törvénye az országgyűlés szerkezetéről</i>	91
VII. Lex Matthiae II. de excludendis e guber- natione Regni extraneis	98
<i>II. Mátyás kir. törvénye az idegeneknek az ország kormányából kirkesztéséről</i>	99
VIII. Pacificatio Lincensis in codicem legum illata 1646.	104
<i>A Linci Békekötés</i>	105

	Lap.
IX. Leopoldi I. R. Lex de Successione in Regno Haereditaria Domus Austriacae	124
<i>A trónöröklési első törvény</i>	125
X. Diploma Leopoldinum Minus, pro Transsylvania	132
<i>Az Edélyi Lipót-féle Oklevél 1691. dec. 4.</i>	133
XI. Lex Caroli III. Reg. assecuratoria de integritate et independentia Regni	164
<i>III. Károly kir. Biztosító Törvénye az OrszágÉpsége ésFüggetlenKormányúról</i>	165
XII. Pragmatica Sanctio pro Hungaria	168
<i>A Pragmatica Sanctio Magyarországon</i>	169
XIII. Pragmatica Sanctio pro Transsylvania	188
<i>A Pragmatica Sanctio Erdélyben</i>	189
XIV. Specimen Diplomatum et Juramenti Reg. Assecuratoriorum	202
<i>Királyi Hitlevél és Eskü példájául M. Terézidé</i>	203
XV. Mariae Ther. Lex de negotiis Hungariae per Hungaros tractandis	222
<i>Mária Terézia Nemzeti Kormányzás iránti Törvénye</i>	223
b) Leop. II. R. Lex de effectuatione pribris	226
b) <i>II. Lipót Törvénye az elébbeninek való- sításáról</i>	227
XVI. Lex de Independentia Regni	230
<i>A Függetlenségi Törvény (Récsi Emil után)</i>	231
XVII. De legislativae et executivae Potestatis exercitio	234

	Lap.
<i>A Törvényhozó és Végrehajtó Hatalom gyakorlatáról</i>	235
XVIII. De Lingva Peregrina in Negotiis Publicis non inducenda	238
<i>Minden idegen nyelvnek a közigazgatásból kizárásáról</i>	239
XIX. De Subsidiis et Contributione	240
<i>Törvény a Segedelmek és Közadóról</i>	241
XX. Lex Leopoldina de Negotiis Religionis	244
<i>II. Lipót kir. Vallástörvénye (Irínyi József szerint)</i>	245
XXI. Lex Leopoldina de Graeci Ritus non unitis	276
<i>A Görög nem egyesültekről</i>	277
XXII. De Administratione et Contributione Croatiae	280
<i>Horvátország kormányzásáról és közadójáról</i>	281
XXIII. Transsylvaniae ad Coronam R. Hung. relatio	284
<i>Erdély viszonya Magyarországhoz</i>	285
XXIV. Flumen Civitas Portusque inarticulatur	290
<i>Fiume becikkelyeztetése</i>	291
XXV. Francisci Regis Nova Assecuratio de conservandis Legibus Fundamentalibus	292
<i>Ferenc Királynak az Alkotmányt újból megerősítő törvénye</i>	293
XXVI. <i>A magyar Nyelv és Nemzetiségről</i>	296
XXVII. <i>V. Ferdinánd kir. Vallási Póttörvénye</i>	299

	Lap.
XXVIII. <i>Az Általános Birtokképességről</i>	303
XXIX. <i>Az Általános Hivatalképességről</i>	304
XXX. <i>A Ministeri Kormányról</i>	305
XXXI. <i>Az Országgyűlés új szervezetéről</i>	314
XXXII. <i>A Partiumról</i>	318
XXXIII. <i>Magyarország Úniótörvénye</i>	320
XXXIV. <i>A Közös Teherviselésről</i>	323
XXXV. <i>A Jobbágyi Tartozások eltörléséről</i>	324
XXXVI. <i>Erdély Úniótörvénye</i>	326
XXXVII. <i>Az Erdélyben bevett vallások teljes jog- egyenlőségéről</i>	330

FÜGGELÉK.

XXXVIII. <i>Ferenc kir., császárságát illető, 1804- ki leirata</i>	333
XXXIX. <i>Az 1848-ki Magyar Választótörvény</i>	337
XL. <i>Az 1848-ki Erdélyi Választótörvény</i>	354

